

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustukset järjestöille ja säätiöille

Selvitys avustustoiminnasta ja siihen liittyvistä
tietoprosesseista

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustukset järjestöille ja säätiöille

Selvitys avustustoiminnasta ja siihen
liittyvistä tietoprosesseista

Samuli Manu, Tomi Pihlajamäki, Kirsi Siltanen ja Anna Vainio MDI

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-566-1

ISSN pdf: 2490-0990

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustukset järjestöille ja säätiöille Selvitys avustustoiminnasta ja siihen liittyvistä tietoprosesseista

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:31	Teema	Selvityksiä ja ohjeita
Julkaisija	Oikeusministeriö	
Tekijä/t	Samuli Manu, Tomi Pihlajamäki, Kirsi Siltanen, Anna Vainio	
Yhteisötekijä	MDI	
Kieli	suomi	Sivumäärä 121

Tiivistelmä

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI selvitti oikeusministeriön toimeksiannosta kuntien ja hyvinvointialueiden järjestöille ja säätiöille myöntämiä avustuksia. Selvityksessä tarkasteltiin myös avustustoiminnan prosesseja ja tehtiin kehittämissuhteita. Selvitys oli osa valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksymän kansalaisjärjestöstrategian toteuttamista.

Selvityksen tiedonkeruun mukaan kunnat myönsivät järjestöille ja säätiöille avustuksia 188,5 M€ vuonna 2024. Samana vuonna hyvinvointialueet myönsivät avustuksia 16,3 M€. Tämä tieto eroaa merkittävästi kansallisen tilinpäätöstiedonkeruun kautta saatavasta avustustiedosta, koska määritelmät ja kirjauskäytännöt eroavat toisistaan.

Selvitys osoitti, että avustusprosessien selkeys ja avustustiedon laatu vaihtelevat erityisesti kunnissa. Hyvinvointialueiden prosessit ovat kuntia yhdenmukaisempia. Selvityksestä ilmeni myös se, että tilojen käytön tai asiantuntija-avun kaltaista epäsuoraa tukea ei useimmiten kirjata eikä sen arvoa seurata kunnissa tai hyvinvointialueilla.

Jos järjestöille ja säätiöille myönnettävistä avustuksista halutaan muodostaa nykyistä parempi kokonaiskuva, tarvitaan useita toimia. Selvityksessä ehdotettiin määritelmien selkeyttämistä, hakuprosessien ja -järjestelmien kehittämistä sekä avustusten tavoitteita ja avustuskriteerejä koskevan tiedon avaamista.

Asiasanat avustukset, järjestöt, säätiöt, kunnat, hyvinvointialueet

ISBN PDF	978-952-400-566-1	ISSN PDF	2490-0990
Asianumero	VN/14203/2025	Hankenumero	OM044:00/2025

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-566-1>

Understöd från kommuner och välfärdsområden till organisationer och stiftelser Utredning om understödsverksamheten och de därtill hörande informationsprocesserna

Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:31		Tema	Utredningar och anvisningar
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Samuli Manu, Tomi Pihlajamäki, Kirsi Siltanen, Anna Vainio		
Utarbetad av	MDI		
Språk	finska	Sidantal	121

Referat

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI, en konsultbyrå för regionutveckling, har på uppdrag av justitieministeriet gjort en utredning om de understöd som kommuner och välfärdsområden beviljar till organisationer och stiftelser. I utredningen ingick också en granskning av processerna i understödsverksamheten samt utvecklingsförslag. Utredningen var en del av genomförandet av strategin för civilsamhällesorganisationer som godkänkts som statsrådets principbeslut.

Enligt datainsamlingen i utredningen beviljade kommunerna 188,5 miljoner euro i understöd till organisationer och stiftelser 2024. Samma år beviljade välfärdsområdena 16,3 miljoner euro i understöd. Dessa uppgifter avviker avsevärt från de uppgifter om understöd som kan erhållas från den nationella insamlingen av bokslutsuppgifter, eftersom olika definitioner och registreringspraxis tillämpas.

Utredningen visade att tydligheten i understödsprocesserna och kvaliteten på uppgifterna om understöden varierar särskilt i kommunerna. Välfärdsområdena har mer enhetliga processer än kommunerna. Av utredningen framgår också att användning av lokaler eller sådan indirekt hjälp som påminner om experthjälp oftast inte registreras och dess värde följs inte upp i kommunerna eller välfärdsområdena.

För att skapa en bättre helhetsbild än för närvarande av understöden till organisationer och kommuner behövs flera åtgärder. I utredningen föreslogs att definitionerna ska förtydligas, ansökningsprocesserna och -systemen utvecklas och information om målsättningarna med understöden och understödskriterierna ges öppet.

Nyckelord understöd, organisationer, stiftelser, kommuner, välfärdsområden

ISBN PDF 978-952-400-566-1
Ärendenummer VN/14203/2025

ISSN PDF 2490-0990
Projektnummer OM044:00/2025

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-566-1>

Grants awarded by municipalities and wellbeing services counties to organisations and foundations

Report on grant activities and related information processes

Publications of the Ministry of Justice, Reports and guidelines 2025:31		Subject	Reports and guidelines
Publisher	Ministry of Justice, Finland		
Author(s)	Samuli Manu, Tomi Pihlajamäki, Kirsi Siltanen, Anna Vainio		
Group author	MDI		
Language	Finnish	Pages	121

Abstract

The regional development consultancy MDI was commissioned by the Ministry of Justice to prepare a report on grants that municipalities and wellbeing services counties award to organisations and foundations. The report also examines the processes of grant activities and makes proposals for further development. The report is part of the implementation of the CSO Strategy, which was adopted as a government resolution.

According to the data collected for the report, the grants awarded by municipalities to organisations and foundations totalled EUR 188.5 million in 2024. In the same year, the total amount of grants awarded by wellbeing services counties was EUR 16.3 million. This information differs considerably from the grant information acquired from the nationally collected financial statement data, because the definitions and recording practices differ from one another.

The report shows that the clarity of grant processes and the quality of grant information vary especially in municipalities. The processes of wellbeing services counties are more uniform than those of municipalities. The report also shows that indirect support, such as the use of premises or expert assistance, is not usually recorded, nor is its value monitored in municipalities or wellbeing services counties.

A number of measures are needed if we want to form a better overall picture of the grants awarded to organisations and foundations. The report proposes clarifying definitions, further developing the application processes and systems and opening up information on the objectives of grants and the grant criteria.

Keywords grants, organisations, foundations, municipalities, wellbeing services counties

---

ISBN PDF	978-952-400-566-1	ISSN PDF	2490-0990
Reference number	VN/14203/2025	Project number	OM044:00/2025

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-566-1>

Sisältö

Esipuhe	8
1 Johdanto	9
1.1 Selvityksen tausta, tavoitteet ja toteutus	9
1.2 Määritelmät ja luokitukset	12
1.2.1 Avustus	12
1.2.2 Avustuksen saaja	14
1.2.3 Palveluluokitus	16
1.3 Avustustiedon lähteet ja niiden hyödyntäminen selvityksessä	16
2 Avustustoiminta ja sen muutokset sote-uudistuksen jälkeen	22
2.1 Kuntien avustustoiminnan yleispiirteet	22
2.2 Kuntien avustustoiminta sote-uudistuksen jälkeen	26
2.3 Hyvinvointialueiden avustustoiminnan yleispiirteet	29
2.4 Hyvinvointialueiden avustustoiminta sote-uudistuksen jälkeen	33
3 Avustustoiminta tilinpäätöstietojen perusteella	35
3.1 Tilinpäätöstiedonkeruut ja niiden analyysi	35
3.2 Päätelmät tilinpäätöstiedoista avustustoiminnan seuraamisessa	40
4 Avustustoiminta tietopyynnön perusteella	41
4.1 Tietopyynnön toteutus ja sisältö	41
4.2 Kuntien kysely	42
4.3 Hyvinvointialueiden kysely	59
5 Kokonaiskuva kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta	70
5.1 Kuntien ja hyvinvointialueiden suorat tuet järjestöille ja säätiöille	70
5.2 Epäsuoran tuen muodot ja arvottaminen	73
5.3 Tuen jakautuminen aloittain ja tukimuodoittain	75
5.4 Tuen myöntämisen ja arvioinnin käytännöt sekä kehittämistarpeet	76
5.5 Määrittelyn, tietolähteiden ja erottelun kysymykset	78
6 Yhteenveto ja kehittämis ehdotukset	81
6.1 Keskeiset havainnot	81
6.2 Kehittämis ehdotukset kuntien ja hyvinvointialueiden tukikäytäntöihin	84
6.3 Tietoprosessin nykytila ja kehittämistarpeet	87

Liite 1 Selvitystä kommentoivat asiantuntijakirjoitukset	90
Kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat avustuksilla moniin eri tarpeisiin – kansalaisyhteiskunnan tuesta vaikea saada kokonaisuskuvaa.....	90
Kohti kokonaiskuvaa kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksistä.....	92
Järjestöt ovat kuntien kumppaneita muutoksessa	96
Hyvinvointialueen itsehallintoa ja järjestöjen autonomiaa valtakunnallisessa tietoprosessissa.....	98
Avustustoiminnassa kertyvä järjestötieto käyttöön.....	101
Kunnat ja hyvinvointialueet liikunnan sekä urheilun tukena – ja toisin päin	103
 Liite 2 Tietopyynnöt kunnille ja hyvinvointialueille	106
Kunnille suunnattu tiedonkeruulomake	106
Hyvinvointialueille suunnattu tiedonkeruulomake	113
 Lähteet	119

ESIPUHE

Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on olennainen osa demokratiaa ja sen kestävyyttä. Julkinen hallinto tukee kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä muun muassa keventämällä kansalaisyhteiskuntaan liittyvää sääntelyä ja kehittämällä avustustoimintaa.

Tällä hallituskaudella tätä työtä ohjaa valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöstrategiasta. Kesällä 2025 julkaisimme raportin järjestö- ja vapaaehtoisuustoimintaa koskevan sääntelyn kehittämisestä. Nyt käsillä oleva raportti tuo esiin kuntien ja hyvinvointialueiden myöntävät avustukset kansalaisjärjestöille ja täydentää kokonaiskuvaa valtionavustusten rinnalla.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI selvitti oikeusministeriön toimeksiannosta kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoimintaa ja tarkasteli avustustietoja. Selvityksen mukaan kunnat ja hyvinvointialueet myöntävät järjestöille ja säätiöille merkittävän määrän avustuksia joka vuosi – arviolta lähes 200 miljoonaa euroa. Selvitys osoitti myös, että avustustietojen laatua on tarpeen kehittää, jotta tiedot tukisivat valmistelua ja päätöksentekoa entistä paremmin.

Vaikka kansalaisjärjestöstrategian toimenpiteet kohdistuvat valtionhallintoon, strategiassa tunnustetaan myös kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnan merkitys järjestöjen toiminnalle ja sitä kautta yhteiskunnalle. Toivon, että tämän raportin kehittämisehdotukset ovat hyödyllisiä ja harkinnan arvoisia, kun kunnat ja hyvinvointialueet jatkavat avustustoimintansa kehittämistä omista lähtökohdistaan. Avustustiedon avaamisesta ja hyödyntämisestä kannattaisi keskustella myös kansallisesti, sillä tiedot ovat tarpeellisia kansalaisyhteiskuntaseurannassakin.

Lämmin kiitos selvityksen tekijöille. Kiitän myös lukuisia kuntien ja hyvinvointialueiden asiantuntijoita, jotka antoivat aikaansa ja vastasivat tietopyyntöön. Erityiskiitos asiantuntijoille, jotka arvioivat selvityksen tuloksia ja kehittämisehdotuksia – heidän näkemyksensä on koottu raportin liitteeseen herättämään keskustelua tuesta, joka mahdollistaa elinvoimaista, paikallista kansalaistoimintaa.

Niklas Wilhelmsson, yksikönpäällikkö, oikeusministeriö
Marraskuu 2025

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tausta, tavoitteet ja toteutus

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan perustuva kansalaisjärjestöstrategia^{1 2} hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä kesäkuussa 2024. Tämä selvitys on osa kansalaisjärjestöstrategian toimeenpanoa. Strategiassa suositellaan, että kunnat ja hyvinvointialueet ottavat kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämisen huomioon strategioissa ja pitkän ajan taloussuunnittelussa, myöntävät avustuksia ja uudistavat avustuskäytäntöjä sekä huolehtivat kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan käyttöön tarkoitettujen tilojen saatavuudesta.

Selvityksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva kuntien ja hyvinvointialueiden järjestöille ja säätiöille myöntämien avustusten määrästä ja ominaispiirteistä. Lisäksi selvityksessä muodostetaan yleinen käsitys avustustoiminnan prosesseista ja kehittämistarpeista. Siten selvitys täydentää kuvaa järjestöille ja säätiöille myönnettävästä julkisesta rahoituksesta harkinnanvaraisten valtionavustusten³ ja EU-rahoituksen rinnalla. Selvityksen tulokset auttavat tunnistamaan, miten kuntien ja hyvinvointialueiden järjestöille ja säätiöille myöntämän tuen analysointia ja raportointia voitaisiin kehittää, jotta paikallista ja alueellista tietoa saataisiin nykyistä laajemmin osaksi kansallista päätöksentekoa. Samalla tarkastelu tuottaa uutta tietoa hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välisestä suhteesta.

Järjestöt ja säätiöt muodostavat merkittävän osan suomalaista kansalaisyhteiskuntaa. Ne toimivat monissa rooleissa yhteiskunnassa, usein samaan aikaan. Järjestöt ja säätiöt ovat osa hyvinvointijärjestelmää kunnissa ja hyvinvointialueilla tuottaen palveluja ja järjestäen toimintaa, jota julkinen tai yksityinen sektori eivät tuota.

Julkisen rahoituksen rooli järjestöjen ja säätiöiden toimintaedellytysten ja -mahdollisuuksien turvaamisessa on olennainen, mutta siihen liittyvä kokonaiskuva on hajanainen. Kansainväliset virastot ja kansalaisjärjestöt suosittelevat julkisen rahoituksen ja sen käytäntöjen kehittämistä⁴. Nyt kun järjestöille ja säätiöille myönnettävät valtionavustukset vähenevät osana valtiontalouden säästöjä, tarvitaan yhteistä suunnittelua ja seurantaa koko hallinnon tasolla.

---

1 Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöstrategiasta

2 [Oikeusministeriö. Kansalaisjärjestöstrategia](#)

3 Tutki avustuksia

4 ks. esim. [OECD 2024](#)

Tässä selvityksessä vastataan osaltaan tiedon tarpeeseen jäsentämällä, millaista suoraa ja epäsuoraa tukea kunnat ja hyvinvointialueet myöntävät järjestöille ja säätiöille sekä tarkastelemalla tietoprosesseihin liittyviä kehittämistarpeita.

Selvityksen tavoitteet

Selvityksellä on kaksi keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin sen tavoitteena on lisätä ymmärrystä julkisesta rahoituksesta, jota järjestöille ja säätiöille myönnetään kunnallisella ja alueellisella tasolla. Toiseksi se pyrkii tukemaan tuen analysoinnin, tilastoinnin ja raportoinnin kehittämistä kansallisesti.

Selvityksessä tarkastellaan seuraavia tutkimuskysymyksiä:

- Millaista ja minkä suuruista suoraa tukea eli vastikkeettomia avustuksia kunnat ja hyvinvointialueet myöntävät järjestöille ja säätiöille?
- Millaista epäsuoraa tukea järjestöille ja säätiöille myönnetään (esimerkiksi maksuttomat tai alennuksella tarjotut tilat, palvelut tai muut hyödykkeet), ja miten sen rahallinen arvo voidaan arvioida?
- Miten tuki jakautuu aloittain ja tukimuodoittain (esimerkiksi jatkuva tuki ja projektiavustukset)?
- Millaisia toimintatapoja kunnilla ja hyvinvointialueilla on tuen suunnittelussa, myöntämisessä ja käytön arvioimisessa sekä millaisia kehittämistarpeita niissä on havaittavissa?
- Millaisia määrittelyn, tietolähteiden ja erottelukyvyn kysymyksiä liittyy edellä mainittuihin tarkasteluihin?

Selvityksen kohde ja rajaukset

Selvitys kohdistuu avustusten myöntämiseen ja ominaispiirteisiin sekä avustuksiin liittyvien hallinnollisten ja tiedollisten prosessien jäsentämiseen. Selvitys ei tarkastele esimerkiksi kunnan ja hyvinvointialueen rahoitusvastuun jakautumisen kysymyksiä, rahoituksen käyttöä, kohdentamista tai riittävyyttä eikä selvityksessä oteta kantaa valtionavustusten ja kuntien ja hyvinvointialueiden avustusten suhteeseen.

Selvityksen kohteena ovat avustukset järjestöjen yleishyödylliseen toimintaan sekä säätiöiden vastaavaan, julkista rahoitusta saavaan toimintaan. Rajauksena tarkastelun ulkopuolelle jäävät yhteisöt ja säätiöt, joissa kunta tai hyvinvointialue on

jäsenenä tai käyttää päätösvaltaa (niin sanotut konserniyhteisöt), sekä EU-rahoituksen kuntarahoitusosuudet. Näitä käsitellään ainoastaan, jos niihin liittyy tilastoinnin tai raportoinnin näkökulmasta olennaisia erottelukysymyksiä.

Selvityksessä suora tuki määritellään harkinnanvaraiseksi ja vastikkeettomaksi julkiseksi rahoitukseksi. Epäsuoraksi tueksi lasketaan esimerkiksi tilojen tai palveluiden maksuttomuus tai niihin liittyvät hinnanalennukset. Selvityksessä ei tarkastella julkisia hankintoja tai vastikkeellista palvelutuotantoa, joka on sopimuksenvaraista, ja eroaa siten avustuksista.

Selvityksessä hyödynnettiin useita eri aineistoja ja monia menetelmiä:

- Aiemmat tutkimukset ja selvitykset kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta
- Esihaastattelut ja keskustelut, joilla syvennettiin ymmärrystä tietopyynnön kannalta olennaisista kysymyksistä ja vastaamisen mahdollisista haasteista.
- Avustustoimintaa ja sen kirjanpitoa ja raportointia koskevat säädökset, ohjeet ja käsikirjat
- Kuntien/hyvinvointialueiden verkkosivujen tiedot avustuskohteista, avustusten tyypeistä ja avustusprosessista
- Valtiokonttorin keräämät Kunnan ja kuntayhtymien tilinpäätöstiedot palveluluokko-kohtaisesti (KKTTP) sekä Hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän tilinpäätöstiedot palveluluokko-kohtaisesti (HHTPP) -aineistot vuodelta 2024
- Tietopyyntö kunnille ja hyvinvointialueille näiden rahamääräisistä avustuksista palvelukokonaisuuksittain: Toukokuussa 2025 kerätty tieto kattaa vuoden 2024 aikana myönnetyn suoran tuen määrien lisäksi kyselyn epäsuorista avustuksista sekä avustuskäytännöistä.

Aineistot kuvataan yksityiskohtaisemmin kussakin luvussa.

1.2 Määritelmät ja luokitukset

1.2.1 Avustus

Avustuksella tarkoitetaan tässä selvityksessä kunnan tai hyvinvointialueen myöntämää vastikkeetonta tukea yleishyödylliseen tai yhteiskunnallisesti tärkeään tarkoitukseen.

Suora tuki on rahallista tukea, joka myönnetään esimerkiksi toiminta- tai projektivastuksina.

Välillinen tuki on esimerkiksi tilojen tai palveluiden tarjoamista ilmaiseksi tai alennetulla hinnalla.

Kuntien ja hyvinvointialueiden myöntämille avustuksille ei ole yhtenäistä määritelmää tai ohjeistusta. Selvityksessä käytettävät määritelmät mukailevat valtionavustuslakia (688/2001) sekä valtionavustustoiminnan sanaston määritelmiä⁵. Valtionavustuksella tarkoitetaan valtionavustuslaissa *tuenluonteista rahoitusta tietyn toiminnan tai hankkeen avustamiseksi*⁶. Keskeistä valtionavustuksen määritelmässä on harkinnanvaraisuus: Sekä valtionavustuksen saaja, määrä tai molemmat niistä voivat olla harkinnanvaraisia⁷.

Valtionavustuksena ei pidetä esimerkiksi

- tukea, korvausta tai muuta etuutta, jonka saaminen perustuu lakiin ja jonka myönnettävän määrän määräytymisperuste säädetään yksityiskohtaisesti laissa
- lainaa tai siihen liittyvää korko- tms. etuutta
- takausta tai -takua;
- verojen tai muiden saamisten maksuhelpotusta tai -vapautusta;
- yksityiselle henkilölle annettavaa lakisääteiseen sosiaaliturvaan liittyvää tukea.⁸

5 Valtiovarainministeriö. (2023a). Valtionavustustoiminnan sanasto: 2. laajennettu laitos. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:33)

6 Valtionavustuslaki 688/2001

7 Valtiovarainministeriö. (2023b). Valtionavustusten hallinnoinnin perusteita ja hyviä käytäntöjä (VM 2023:62), s. 35

8 Valtionavustuslaki 688/2001

Vastaavat rajaukset soveltuvat suurimmalta osin myös kuntien ja hyvinvointialueiden myöntämiin avustuksiin. Kuntien ja hyvinvointialueiden tai valtion avustusten vastikkeettomuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei avustuksen käyttöön liity tilivelvollisuutta, kuten käytön selvittämisen veloitetta tai muita tiedonantovelvoitteita. Valtionavustusten osalta näistä säädetään muun muassa valtionavustuslaissa.⁹ Kuntien ja hyvinvointialueiden osalta kukin avustuksia myöntävä taho päättää, miten ja millä tarkkuudella tilivelvollisuus varmistetaan. Kyse on ennen kaikkea tarkoituksenmukaisuudesta. Hallinnollisen taakan on oltava kohtuullinen toiminnan tarkoitukseen ja mittakaavaan nähden.

Avustuksen määritelmää sivutaan myös arvonlisäverolaissa (1501/1993) ja julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007). Jos tuki tai avustus myönnetään ilman välitöntä vastasuoritusta, se ei kuulu arvonlisäverolain piiriin¹⁰. Vastikkeettomuus erottaa arvonlisäverovapaan avustuksen myynnistä tai muusta luovutuksesta, jossa avustuksen ja siitä saatavan vastikkeen välinen suhde on välitön. Verohallinnon syventävä ohje tuista ja verotuksista tarkentaa näiden suhdetta:

”Jos tukea tai avustusta kuitenkin myönnetään sen vuoksi, että tuen saaja luovuttaa tavaroita tai suorittaa palveluja, kuuluvat tuet ja avustukset arvonlisäverotuksen piiriin. Tällöin tuki tai avustus muodostaa joko kokonaan tai osittain sen vastikkeen, eli hinnan, jota vastaan tavaroita luovutetaan tai palveluja suoritetaan. Kyse on tällöin arvonlisäverolaissa tarkoitettusta myynnistä.”¹¹

Hankintalakia sovelletaan vastikkeellisissa hankinnoissa, joiden keskeisenä piirteenä on yksityisoikeuden soveltaminen sopimussuhteessa verrattuna avustuksen julkisoikeudellisuuteen. Hankinnan ja avustuksen tulkinta ei kuitenkaan ole valtionavustussäännöksissäkään selkeää, ja rajatapauksia on tunnistettu muun muassa valtionavustustyöryhmän mietinnössä vuodelta 2015¹².

---

9 Valtiovarainministeriö. (2023b). Valtionavustusten hallinnoinnin perusteita ja hyviä käytäntöjä (VM 2023:62), s. 35

10 Arvonlisäverolaki 1501/1993

11 Verohallinto. (2022, 1.1.). Tuot ja avustukset arvonlisäverotuksessa

12 Valtionavustustyöryhmä. (2015). Valtionavustustyöryhmän mietintö (Valtiovarainministeriön julkaisu 29/2015), ks. luku 4.2.3

Epäsuorat avustukset ovat määritelmällisesti haastavia. Hyvänä esimerkkinä ovat kansalaisjärjestöjen tarvitsemat tilat. Tilojen käyttöä voidaan mahdollistaa tarjoamalla kunnan tai hyvinvointialueen omistamia tiloja suoraan kansalaisjärjestöjen käyttöön. Tällaisia tilana annettavan avustuksen kustannuksia ei useinkaan merkitä avustukseksi, varsinkaan, jos kyseessä on muussakin käytössä olevan tilan kustannus tai tyhjiällä olevan tilan vaihtoehtoinen käyttö. Toisaalta tilakustannuksia voidaan kompensoida kokonaan tai osittain osana yleistä avustusta tai erillisenä tila-avustuksena. Vaikka lopputulema olisi järjestön kannalta sama, erilaiset tukemisen tavat muuttavat tila-avustuksen rahalliseksi eri tavoin.

1.2.2 Avustuksen saaja

Avustuksen saajalla tarkoitetaan tässä selvityksessä rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta kolmannen sektorin voittoa tavoittelematonta yhteisöä. Rekisteröityjä yhdistyksiä kutsutaan tässä selvityksessä järjestöiksi vakiintuneen käytännön mukaan. Avustuksen saaja voi olla myös rekisteröimätön toimintaryhmä.

Järjestön tavoitteet ja tarkoitus perustuvat sen omiin sääntöihin ja päätöksiin, ja se järjestää toimintansa itsenäisesti julkishallinnosta riippumatta. Tässä selvityksessä tavoitteena on tarkastella vain avustuksensaajia, joiden toimintaa kunta tai hyvinvointialue ei suoraan ohjaa.

Säätiö on itsenäinen oikeushenkilö, joka perustetaan tiettyä tarkoitusta varten. Säätiöllä on säätiölain¹³ 2 §:n perusteella oltava hyödyllinen tarkoitus, jota se tukee tai edistää itse harjoittamallaan toiminnalla. Säätiöllä on oltava peruspääoma, jonka lisäksi sen toimintaa voidaan rahoittaa toiminnan tuloilla tai muulla rahoituksella. Säätiön tarkoitus ei kuitenkaan voi olla liiketoiminta tai taloudellisen edun tuottaminen sen lähipiiriin kuuluvalla. Säätiön tarkoitus ja toimintamuodot määrätään säätiön säännöissä.

Keskeinen järjestön tai säätiön rajausta tässä selvityksessä perustuu Tilastokeskuksen sektoriluokkaan 'kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt' (KPVTY). Määritelmän mukaisesti sektori koostuu

*"voittoa tavoittelemattomista yhteisöistä, jotka ovat erillisiä juridisia yksiköitä ja yksityisiä markkinattomia tuottajia. Sektorin tulot muodostuvat pääasiassa kuluttajakotitalouksien vapaaehtoisista maksuista, julkisyhteisöjen avustuksista ja omaisuustuloista."*¹⁴

13 Säätiölaki 487/2015

14 Tilastokeskus. (2023). S15 Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt

Määritelmässä mainittuja esimerkkejä tällaisista, markkinattomia tavaroita tai palveluita tarjoavista yhteisöistä ovat ammattiyhdistykset, ammatilliset ja tieteelliset seurat, kuluttajayhdistykset, poliittiset puolueet, evankelisluterilainen ja ortodoksinen kirkko, muut kirkot ja muut uskonnolliset yhteisöt myös julkisen sektorin rahoittamat muttei valvomat ja sosiaaliset, kulttuuri- ja viihde- sekä urheilukerhot sekä hyväntekeväisyys-, hätäapu- ja avunantojärjestöt.¹⁵

Määritelmä erottelee kotitaloudet (kun toiminta on merkityksetöntä eikä toimintaa voi erottaa kotitalouksista) ja julkisyhteisöt (kun toiminta on julkisyhteisön valvomaa).

Kuntien taloushallinnon AURA-käsikirjan¹⁶ mukaan muille kuin kotitalouksilla myönnettäviä avustuksia ovat

”muun muassa erilaisille yhdistyksille, seuroille ja tiehoitokunnille maksettavat toiminta-avustukset, työolosuhteiden järjestelytuki, jäsenkunnan osallistuminen kuntayhtymän investointiin silloin, jos sitä ei voida merkitä taseen muihin pitkävaikutteisiin menoihin, sekä säätiölle maksettava säädepääoma”

Voittoa tavoittelemattomuus on tässä eri asia kuin yleishyödyllisyys, joka viittaa tuloverolain 22 §:n¹⁷ mukaisesti yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi toimivaan, ei vain rajoitettuihin henkilöpiireihin kohdistuvaan sekä toiminnallaan siihen osallisille taloudellista etua tuottamattomaan yhteisöön. Käytännössä nämä luokat ovat kuitenkin avustustoiminnan kannalta merkittävältä osin yhtenevät.

Olellaisia rajauksia ovat kunnan tai kuntayhtymän sisäiset tuet ja avustukset, joita ei AURA-käsikirjojen ohjeistuksen mukaan raportoida, koska niiden myöntämisen ja vastaanottamisen katsotaan kuuluvan samalle palveluluokalle. Palvelusetelit, jotka ovat korvausta palvelun tuottamisesta, ovat asiakaspalveluiden ostoja, eivät avustuksia. Sen sijaan palvelusetelinä myönnetty avustus kirjataan avustuksiin.

---

15 Voittoa tavoittelemattomuus on tässä eri asia kuin yleishyödyllisyys, joka viittaa tuloverolain 22 §:n mukaisesti yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi toimivaan, ei vain rajoitettuihin henkilöpiireihin kohdistuvaan sekä toiminnallaan siihen osallisille taloudellista etua tuottamattomaan yhteisöön. Käytännössä nämä luokat ovat kuitenkin merkittävältä osin yhtenevät. [Tilastokeskus. \(2023\). S15 Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt](#)

16 [Valtiokonttori. \(2025, 19.9.\)](#)

17 [Tuloverolaki 1535/1992](#)

1.2.3 Palveluluokitus

Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluluokitukset ovat organisaatioriippumattomia luokituksia, joita hyödynnetään Valtiokonttorille tehtävässä talousraportoinnissa ja muissa yhteyksissä, joissa tarvitaan yhteneviä luokituksia kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnasta. Palveluluokitus perustuu valtion ja kuntien yhteistyönä valmistelemaan JHS-suosituskokonaisuuteen, jota ylläpidettiin julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan aikana 1992–2019. Tässä selvityksessä hyödynnetään kuntien ja hyvinvointialueiden palveluluokituksia 2024. Palveluluokitukset löytyvät KUNTA-AURA ja HVA-AURA-käsikirjan liitteistä¹⁸.

1.3 Avustustiedon lähteet ja niiden hyödyntäminen selvityksessä

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta syntyy tietoa eri tavoin, eivätkä nämä tiedot ole välttämättä yhteneviä. Eniten käytettyjä tietoja ovat päätös-, kirjanpito- ja tilinpäätöstiedot. Tietoa avustustoiminnasta syntyy myös määräraha-päätöksissä, maksatuksissa, raportoinnissa sekä esimerkiksi tarkastustoiminnassa. Avustustoimintaa kuvaavan tiedon lähteiden ja prosessien tarkastelu on yksi osa selvityksen tehtävää.

Tämän selvityksen kannalta määrittelyn, tietolähteiden ja näiden erottelukyvyn kysymykset vaikuttavat siihen, kuinka hyvin kukin tietolähde palvelee järjestöille myönnettävien avustusten kansallista tarkastelua. Tietoprosessien kehittämistarpeiden tunnistaminen on yksi selvityksen tavoitteista. Yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen näkökulmasta avustustoiminnassa tuotettava tieto ja sen käytettävyys liittyvät avustusten hallinointiin, vaikutusten tarkasteluun ja siten avustustoiminnan legitimitettiin sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarpeisiin.

Selvityksessä tarkastellaan kolmea eri tietoaainestoa, jotka kuvaavat kuntien ja hyvinvointialueiden tukien määrää ja kohdentumista.

---

18 Valtiokonttori. (2025, 19.9.). Kunta-AURA – talousraportoinnin käsikirja
Valtiokonttori. HVA-AURA – talousraportoinnin käsikirja

- Kuntien/Hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedot palveluluokittain -tiedonkeruu: Valtiokonttorin vuosittain toteuttama velvoittava tiedonkeruu perustuu kansallisesti yhtenäiseen luokitukseen (palveluluokat, käsitteet, sisällöt ja tilikartta) kuntien/hyvinvointialueiden talousraportoinnille Kunta-AURA- ja HVA-AURA-käsikirjojen mukaisesti. Tässä selvityksessä tarkastelun keskiössä on edellä mainitun luokituksen mukainen tili 'Avustukset yhteisöille' ja sen palveluluokittainen erittely.
- Tätä selvitystyötä varten keväällä 2025 toteutettu tietopyyntö, jossa kuntia/hyvinvointialueita pyydettiin toimittamaan avustustoimintaa koskevat rahamäärät määrämuotoisesti palveluluokittain mukaillen Valtiokonttorin tiedonkeruuta.
- Kuntien/hyvinvointialueiden kyselyn yhteydessä toimittamat vapaamuotoiset koonnit, jotka perustuvat useimmiten avustusten myöntöpäätöksiin.

Kukin aineisto kuvataan yksityiskohtaisemmin omassa alaluvussaan. Niiden taustalla olevien tietoprosessien tarkastelu avaa kunkin aineiston mahdollisuuksia ja rajoitteita suhteessa selvityksen tietotarpeisiin ja kehittämisen mahdollisuuksiin.

Rahallinen tietoprosessi

Avustustoiminnalla on yleisesti ottaen kolme tietoprosessia: rahalliset transaktiot, hallinnollinen tieto sekä hakijan tuottama hakemus- ja raportointitieto (taulukko 1). Tässä selvityksessä tarvittava tieto avustustoiminnan rahoituksesta ja sen jakautumisesta keskittyy rahalliseen tietoprosessiin. Rahallinen tieto muodostuu kunnan ja hyvinvointialueen kirjanpidossa, tilinpäätöksessä ja tilinpäätöstiedon kansallisessa koonnissa. Tätä tietoprosessia ohjaavat yleiset kirjanpidon säädökset sekä kuntien/hyvinvointialueiden tilinpidon kansalliset suositukset, erityisesti AURA-käsikirjat. Keskeistä kirjanpitopohjaiselle tiedolle on, että syntyvän tiedon tulee noudattaa ennalta luotuja määritelmiä ja luokituksia. Näistä poikkeavilla määritelmillä tai luokituksilla haluttu tieto edellyttää erillisselvityksiä kustakin kunnasta ja kultakin hyvinvointialueelta erikseen.

Taloustiedot rakentuvat käytännössä kolmesta ulottuvuudesta niin sanotun kuutiomallin mukaan. Jokaisen kirjauksen yhteydessä annetaan tieto *tilistä, sektorista ja palveluluokasta*.¹⁹ Avustusmuotoisille tilikirjauksille on oma tilinsä, jonka perusteella avustukset ovat eroteltavissa muista maksuista. Jotta avustuksista voidaan erotella nimenomaan järjestöille ja säätiöille suunnatut avustukset erotuksena muista avustuksista, käytetään rajaamisessa toisena ulottuvuutena tilinpäätöstiedon sektoria 'kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt'. Sektoriluokka ei kuitenkaan vastaa täysin tämän selvityksen tavoitetta tarkastella avustuksia hakevia ja saavia järjestöjä ja säätiöitä. 'Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt' -sektoriluokitus poimii mukaan myös toimijoita, kuten teattereita ja museoita, jotka ovat säätiö- tai yhdistysmuodon kautta organisoituja kunnan palveluita. Kunta-/hyvinvointialuetasoisesta kirjanpitoliedosta nämä voidaan tarvittaessa erottaa, mutta kansallisesti kerätystä tilinpäätöstiedosta näiden erottelu ei ole mahdollista.

Kolmantena ulottuvuutena oleva palveluluokkatieto syventää ymmärrystä avustustoiminnan kohdentumisesta. Luokitus perustuu aiheuttamisperiaatteeseen, jonka mukaan

*"jokaisen raportoitavan palveluluokan, tuotteen, toiminnon, suoritteen tai muun laskentakohteen kustannuspohjan tulisi kuvata sitä resurssimäärää, jonka kyseisen palvelun tuottaminen tai järjestäminen on vaatinut"*²⁰.

Palveluluokitus ei määritelmän mukaan riipu siitä, miten toiminta on organisoitu. Tämän vuoksi liikuntaan suunnattavan avustuksen pitäisi kohdentua liikunnan palveluluokalle, kulttuuriin suunnattavan taas kulttuurin palveluluokille. Käytännössä ei kuitenkaan ole selvää, luokittelevatko kunnat ja hyvinvointialueet avustuksensa eri palveluluokille tilanteessa, jossa avustusmyöntö tapahtuu yhtenä hakukokonaisuutena (esimerkiksi kunnanvaltuuston kokonaisuutena myöntämät kunnan järjestöavustukset).

19 Valtiovarainministeriö & Valtiokonttori. (2025, 23.5.). Kunta-AURA – talousraportoinnin käsikirja (versio 3.4), s. 9

20 Valtiovarainministeriö & Valtiokonttori. (2025, 23.5.). Kunta-AURA – talousraportoinnin käsikirja (versio 3.4), s. 110

Kirjanpito- ja tilinpäätöstietoa ohjaavat kansallisesti sovitut luokitukset ja määräykset, mutta käytännössä luokittelupoikkeamia syntyy kaikissa kolmessa ulottuvuudessa. Avustuksen ja hankinnan ero on tiliöinnin tasolla selkeä, mutta sisällöllisesti epäselvä. Samankaltaista toimintaa voidaan joissakin tapauksissa rahoittaa yhtä lailla avustuksena kuin hankintanakin. Esimerkiksi järjestöjen tuottamaa koululaisien iltapäivätoimintaa on rahoitettu kunnissa sekä avustuksina että hankintoina. Sektoritiedossa epäselvyyttä aiheuttaa muun muassa konsernin sisäisten toisen sanelon kaupungin tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevien yhteisöjen ja ulkopuolisten yhteisöjen erottelu. Järjestö tai säätiö voi olla kunnan tapaan organisoida oma toimintansa yhteisön muodossa. Samoin erottelu kotitalouksia palvelevan yhteisön ja muun yhteisön välillä sisältää riskejä poikkeamille.

Eniten poikkeamia syntyy palveluluokituksesta. Palveluluokkatieto on merkittävä jokaiseen kirjaukseen erikseen, ja kansallisesti sovittu luokitus voi poiketa kunnan tai hyvinvointialueen omasta tavasta ja tarpeesta luokitella palveluita. Tarkkuus ja yhdenmukaisuus kansallisessa palveluluokituksessa ei ole arjen työn tasolla välttämättä tarkoituksenmukaista. Organisaation oman seurannan tarpeisiin voidaan palveluluokan asemesta seurata tiettyä kirjanpidon tiliä, päätöstietoa tai ylläpitää omaa laskelmaa avustuksista ja niiden kohdentumisesta. Kansallisella tasolla luokittelupoikkeamat synnyttävät kuitenkin virhetulkinnan riskejä, jos tietojen oletetaan olevan virheettömiä.

Päätöksenteon tietoprosessi

Tilinpäätöstieto ei sisällä tietoa avustusmuodoista tai avustuksia saavista organisaatioista. Nämä tiedot löytyvät **päätöksenteon tiedoista** eli avustuspäätöksistä ja näiden perusteluista. Avustuspäätöksiin on koottuna keskeisin tieto siitä, miten avustukset jakautuvat eri avustustyyppien kesken ja mille organisaatioille avustukset on myönnetty. Päätöstieto on tarkin tietolähde, jos halutaan erottaa ne avustukset, jota kunnat myöntävät nimenomaisesti. järjestöille suunnatuissa avustustoiminnan haussa erotuksena muista avustustilanteista tai muusta avustustoiminnasta.

Päätöstieto on muodoltaan tekstimuotoista tietoa, jolle ei ole yhtenäistä tietorakennetta. Lisäksi avustusten saajat ja summat eivät ole kaikissa kunnissa avoimessa verkossa julkaistavaa tietoa, vaan tiedot on pyydettävä erikseen kirjaamosta tai vastaavalta viranhaltijalta. Tieto on siis olemassa, mutta rakenteettomuuden ja saatavuuden takia tämän tiedon käyttö on työlästä. Vastaavat tiedot löytyvät myös päätöksenteon valmistelun aineistoista joko tiedostoina tai sähköisen asiointi- ja käsittelyjärjestelmän tiedoista. Nämä ovat kuitenkin organisaatiokohtaisia ja ei-julkisia tietoja.

Päätöksentekoprosessin lisäksi kunnilla ja hyvinvointialueilla on avustusperiaate- ja ohjeistusasiakirjoja, jotka kuvaavat avustusten kohdennuksia ja rajoituksia. Lisäksi organisaatiot voivat tuottaa seuranta-, tarkastus- ja arviointitietoa avustustoiminnasta. Ei-määrämuotoisena, ei-julkisena ja harkinnanvaraisena tämänkaltainen tieto on tutkimuksellisesti, yhteiskunnallisesti ja avustustoiminnan seurannan kannalta kiinnostavaa, mutta kokonaiskuvan kannalta vaikeasti käytettävää tietoa.

Hakijan tietoprosessi

Kirjanpito- ja päätöksentekotiedon lisäksi hakijat itse tuottavat tietoa hakemuksina ja raporteina. Nämä tiedot ovat suurimmaksi osaksi tekstimuotoista tietoa ja ne noudattavat kuntakohtaisten hakemus- ja raportointiohjeiden rakennetta, jos sellainen on määritetty. Osa kunnista ottaa vastaan myös vapaamuotoisia hakemuksia ja raportteja. Hakemus- ja raportointitiedot eivät pääsääntöisesti ole julkisesti verkossa saatavilla olevaa tietoa. Tietoja on saatavilla pyydettyä. Tietojen julkisuutta ja käyttöä ohjaavat muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (julkisuuslaki 621/1999), tietosuojalaki (1050/2018), sähköisen viestinnän palveluista annettu laki (917/2014), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettu laki (703/2023) sekä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettu laki (1397/2016).

Taulukko 1. Avustustoiminnan keskeiset tietoprosessit

Tietoluokka	Keskeiset prosessit	Tietolähde
Rahallinen (talousdata, transaktiot)	Avustusmomenttien määräraha-päätökset ja käytön seuranta, myönnettyjen avustusten maksatukset ja tarvittaessa takaisinperintä, kunnan tilinpäätös ja sen raportointi	Kirjanpito, tilinpäätöstieto
Hallinnollinen tieto (päätökset, sääntely, hallintoasiakirjat)	Avustusperiaatteet ja -ohjeet, määrärahapäätökset, hakuohjeet ja -julistukset, päätöksenteon valmistelu ja esittely, poliittinen päätöksenteko ja perustelut, päätösten arkistointi ja julkaisu	Päätösasiakirjat, pöytäkirjat, perustelutekstit, avustuskriteerit, sääntöasiakirjat
Hakijan tuottama tieto	Hakemukset (toiminnan tavoitteet, suunnitelmat, kohderyhmät), raportit ja selvitykset (toiminnan toteutuminen, saavutukset)	Hakemusasiakirjat ja niihin liittyvät selvitykset, toimintasuunnitelmat, toteumatiedot

Kansallisen tiedon laatukehikon²¹ mukaan julkisen hallinnon tuottaman tiedon laadun arvioinnissa on kolme keskeistä kysymystä:

1. Miten tieto kuvaa todellisuutta?
2. Miten tieto on kuvattu?
3. Miten tietoa voi käyttää?

Näiden kysymysten alla on laatukriteereitä, jotka tarkentavat laadun arviointia. Avustustoiminnan tietoprosessien osalta talouden tuottama tieto täyttää useimmat laatukriteerit, koska tämä tieto on kuvattu tarkasti ja se on avoimesti saatavilla määrämuodossa. Tällä tiedolla on kuitenkin rajoitteensa siltä osin, kuinka hyvin se kuvaa juuri järjestöille ja säätiöille myönnettyjen avustusten todellisuutta. Samalla tieto sisältää myös virhelähteitä. Päätöstieto taas kuvaa paremmin haluttua todellisuutta, mutta sen laatu ja käytettävyys on rajallista. Erilaisten tietoprosessien tuottaman tiedon yhtäläisyyttä ja erilaisuutta tarkastellaan tarkemmin eri aineistoja koskevissa luvuissa.

---

21 Tilastokeskus. (2023). Tiedon laatukriteerit ja mittaristo – soveltamisohje

2 Avustustoiminta ja sen muutokset sote-uudistuksen jälkeen

2.1 Kuntien avustustoiminnan yleispiirteet

Kunnat ovat vapaita myöntämään ja kohdentamaan avustuksia haluamallaan tavalla, koska avustustoiminta kuuluu kunnan yleisen toimialan piiriin. Kuntien verkkosivujen analyysin²² perusteella avustustoiminnalla toteutetaan monimuotoisia tehtäviä lakisääteisistä tehtävistä (esimerkiksi kulttuuritoiminnan järjestäminen kuntalaisille, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen) yleiseen toimialaan kuuluviin tavoitteisiin (kansainvälistyminen). Avustustoiminnalla on siten useita tarkoituksia, jotka voivat toteutua myös yhtä aikaa. Esimerkiksi kulttuurialan järjestön osallistavaan toimintaan myönnetty avustus voi toimia yhtä aikaa kunnan kulttuuri-toiminnan palveluiden järjestämisenä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisenä sekä osallisuuden tukemisena. Samalla myönnetty avustus edistää järjestöjen toimintaedellytyksiä ja tukee kunnan asukkaiden osallisuutta.

Useimmat kunnat myöntävät yleistä toiminta-/yleisavustusta jatkuvan toiminnan tukemiseen sekä kohde-/projektiavustuksia hankkeisiin ja tapahtumiin. Pienemmissä kunnissa avustuslajeja on muutamia; avustukset ovat tyypillisimmin yleisavustuksia kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimintaan. Suurissa kaupungeissa avustuslajeja on enemmän, ja avustuksia myönnetään eri toimialoilta. Useimmat avustukset myönnetään avoimien hakujen kautta, mutta myös suora avustaminen on mahdollista, jos kunnan omat avustussäännöt ja hyvän hallinnon periaatteet toteutuvat. Avustuksia myönnetään talousarvion puitteissa kunnan strategian ja avustusperiaatteiden mukaisesti.

---

22 Analyysin aineiston kokoamista kuntien verkkosivuilta avustettiin ChatGPT:n DeepResearch -työkalulla. Käytetyssä komennossa pyydettiin etsimään ja lähteistämään avustustoimintaa koskevat keskeiset tiedot kolmestakymmenestä ennakkoon valitusta, eri kokoluokkia ja aluetyyppiä edustavasta kunnasta näiden avoimien verkkosivujen pohjalta. Ihminen tarkisti tiedot alkuperäisistä lähteistä ja kirjoitti raporttitekstin. DeepResearch-koosteen linkkejä ei ole huomioitu lähdeluettelossa

Kuntien myöntämien toiminta-avustusten kohdealoja ovat esimerkiksi:

- kulttuuri ja taide
- nuorisotoiminta
- kylä-, kaupunginosa- ja muu asukastoiminta
- hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta
- kotoutuminen
- kansainvälinen toiminta (esim. ystävyyskaupunkitoiminta, kansainväliset hankkeet ja kansainvälisyyskasvatus)
- historia ja perinnetoiminta
- liikunta ja urheilu
- pelastus- ja eläinsuojelutoiminta
- työllisyyttä edistävä järjestötoiminta

Tapahtuma-avustukset ovat keskeinen avustusluokka. Tapahtuma-avustuksia myönnetään merkittävälle tapahtumille elinvoimaperustein (esimerkiksi Lahti). Hämeenlinna on siirtynyt suorien avustusten sijaan tapahtuma- ja markkinointi-yhteistyösopimukseen, joista sovitaan erikseen kaupunginjohtajan tai -hallituksen päätöksellä²³.

Kumppanuussopimukset ovat avustusluokka, jossa tehdään useampivuotisia avustussopimuksia suurimpien kulttuuri- ja liikuntatoimijoiden kanssa. Esimerkiksi Kuopio myönsi näille toimijoille vuonna 2025 tukea yli 2,18 miljoonaa euroa. Kumppaneihin kuuluvat Kuopion tapauksessa esimerkiksi konservatorio, kaupungin keskeinen kulttuuritapahtuma ja tanssiteatterin kannatusyhdistys²⁴. Seinäjoki puolestaan myöntää erillistä avustusta suurimmille kaupunkikonserniin kuulumattomille yhteisöille ”joiden toiminta täydentää laajasti kaupungin omaa palvelutuotantoa”²⁵.

Tila-avustukset ovat avustusluokka, johon liittyvät käytännöt vaihtelevat merkittävästi kuntien välillä. Esimerkiksi Hämeenlinna myöntää avustusta yksityiseltä vuokranantajalta tai kaupunkiorganisaatiolta vuokrattavaan tilaan, Kotka kulttuuri- ja tapahtumapalvelujen hallinnoimien tilojen vuokraamiseen ja Joensuu taiteilijoiden työtiloihin. Osa kunnista ei myönnä erillisiä tila-avustuksia, vaan tilakulut sisältyvät yleisavustuksiin tai kunta tarjoaa ilmaisia tiloja järjestöjen käyttöön.

23 [Tapahtumayhteistyö](#)

24 [Kaupungin yleisavustukset](#)

25 [Yleishyödyllisten yhteisöjen toiminta-avustukset](#)

Erityisten avustusluokkien kirjo on monipuolinen. Vaikka useat kunnat myöntävät pääosan avustuksista yleisissä avustuslajeissa, monet kunnat myöntävät myös lukuisia tarkkaan rajattuja avustustyyppisiä. Esimerkiksi liikunta-avustusten piirissä jaetaan erityisesti maaseutualueilla tyypillistä liikuntapaikkojen kunnossapitoavustusta (esimerkiksi Enontekiö, Kalajoki) ja urheiluseuroille myönnettävää suunnistuskartta-avustusta (esimerkiksi Helsinki, Oulu ja Paimio).

Erillisiä avustuksia voidaan myöntää uudenlaisten toimintatapojen ja kokeilujen edistämiseen, kuten erillinen avustus innovatiivisille kokeiluille ja piloteille (esimerkiksi Enontekiö ja Hämeenlinnan minipilotti). Osaa erityisavustuksista ohjaavat niiden taustalla olevien säätiöiden tai rahastojen omat säännöt tai kuntaliitosten yhteydessä sovitut avustukset liitosalueille (esimerkiksi Vaasan Vähänkyrön aluelautakunnan avustukset). Lisäksi kunnilla on rahastoja, joista jaetaan stipendejä, apurahoja ja palkintoja yksittäisille henkilöille, yhteisöille tai organisaatioille joko hakemuksesta tai ilman hakemusta.

Kunnilla on myös avustuksia, jotka eivät pääsääntöisesti kohdistu järjestöille tai säätiöille. Näitä ovat yksityistieavustukset tiekunnille, hissiavustukset taloyhtiöille sekä esteettömyysavustukset palveluiden ja toimitilojen esteettömyyden parantamiseen (esimerkiksi Vaasa²⁶) sekä lukuisissa kunnissa käytössä oleva kesätyöseteli eli avustus nuoria palkkaaville yrityksille (esimerkiksi Sastamala tai Nurmijärvi²⁷). Työllisyyspalveluiden myötä kunnissa myönnetään myös työllistämisen kuntalisää työttömiä työnhakijoita työllistävälle yrityksille.

Kuntien avustustoiminnan kriteerit ja ohjeet löytyvät useimpien kuntien verkkosivuilta avustuslajikohtaisesti. Lisäksi moni kunta julkaisee yleisiä avustustoimintaa koskevia ohjeita. Esimerkiksi Jyväskylän kaupunki on julkaissut erilliset avustustoiminnan yleiset periaatteet²⁸ ja kriteerit, joilla varmistetaan hakijoiden tasapuolinen kohtelu (avustettava toiminta tukee esimerkiksi kaupungin strategiaa, avustukset ovat harkinnanvaraisia ja tarpeeseen perustuvia). Lahden kaupungin sivistystoimella on kirjallinen avustussääntö²⁹ ja Hämeenlinnan kaupungilla järjestöavustussääntö³⁰. Hakijan on yleensä oltava paikallinen yleishyödyllinen yhdistys. Avustusluokan mukaan hakijaksi voivat olla kelpoisia myös yksittäiset henkilöt (esimerkiksi liikuntapaikkojen kunnossapitoavustukset tai taiteilijoiden

26 [Esteettömyysavustus](#)

27 [Kesätyöseteli; kesätyöseteli](#)

28 [Jyväskylän kaupungin avustustoiminnan yleiset periaatteet](#)

29 [Sivistyksen palvelualueen avustussääntö 2022](#)

30 [Järjestöavustukset](#)

työtila-avustukset) tai ryhmät (esimerkiksi nuorten toiminta-avustukset). Avustettavan toiminnan määrittelyjä on mainittu eri tavoin avustussäännöissä. Esimerkiksi Hämeenlinna on määritellyt, ettei kaupunki myönnä avustusta sellaiseen toimintaan, joka kuuluu hankintalainsäädännön piiriin³¹.

Vuosittaisten yleisavustusten haku on tyypillisimmin vuosittain toistuva kertahaku, mutta ajankohta vaihtelee loppusyksyn (esimerkiksi Hämeenlinna) ja kevään (esimerkiksi Lahti) välillä. Projekti- ja tapahtuma-avustusten hakuakataulut ovat toiminta-avustuksia joustavammat: Osa kunnista käsittelee näitä hakemuksia useita kertoja vuodessa, osa tapauskohtaisesti.

Kuntien avustuksia koskevien verkkosivujen perusteella avustusten päätöksenteko on tyypillisesti jaettu avustuskohteen ja -muodon mukaan. Vuosivastuksista päättävät useimmiten kustakin palvelualueesta vastaavat lautakunnat. Jatkuvässä haussa olevista projektiavustuksista voivat vastata viranhaltijat. Pienemmissä kunnissa päätöksenteko on joissakin tapauksissa keskitetty. Esimerkiksi Padasjoen avustukset myöntää kunnanhallitus³². Kokkolassa taas kaupunginhallituksen alaisista avustuksista myönnetään avustukset sellaisille yleishyödyllisille yhteisöille, jotka eivät kuulu lautakuntien toimialaan³³.

Avustuksia koskevat päätökset julkaistaan pääsääntöisesti vain lautakunnan pöytäkirjoissa. Vaikka pöytäkirjat ovat julkista tietoa ja useimmiten avoimesti verkossa saatavilla, pöytäkirjoihin ei välttämättä kirjata arviointia tai kriteerejä. Avustusten seuranta ja koonti on pöytäkirjojen perusteella työlästä. Osa kunnista julkaisee avustuspäätöksiä lisäksi uutisina ja tiedotteina. Helsingin kaupunki on avannut avustustietonsa avoimena datana³⁴.

---

31 [Järjestöavustukset](#)

32 [Kunnan yhteisöavustukset](#)

33 [Avustukset](#)

34 [Helsingin kaupungin avustukset](#)

2.2 Kuntien avustustoiminta sote-uudistuksen jälkeen

Laaja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus (myöhemmin sote-uudistus) on viimeaikaisin muutos hallinnossa ja hyvinvointijärjestelmässä. Uudistus siirsi sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustamisen päävastuun kunnilta 21 hyvinvointialueelle. Lisäksi Helsingin kaupunki järjestää edelleen sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kaupungin alueella.

Kuntien ja hyvinvointialueiden roolit avustusten myöntäjinä muotoutuvat uudelleen. Tämä on aiheuttanut haasteita kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnan työnjaossa. Huolta on aiheuttanut myös se, jos osa järjestöistä jää käytäntöjen ja avustusehtojen muuttuessa sekä kunnan että hyvinvointialueen avustustoiminnan ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki (612/2021) velvoittaa sekä kuntia että hyvinvointialueita tekemään yhteistyötä alueensa yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa sekä edistämään järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävä on uudistuksenkin jälkeen laaja. Kuntalain (410/2015) sekä terveydenhuoltolain (1326/2010) nojalla kunnilla on velvollisuus huolehtia asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Käytännössä sekä kunnat että hyvinvointialueet tukevat järjestöjä taloudellisesti myöntämällä avustuksia ja tarjoavat esimerkiksi tiloja, kumppanuuksia ja muita tukimuotoja järjestötoiminnalle. Roolituksesta on käyty paljon keskustelua, ja se jatkuu edelleen sekä kuntien että hyvinvointialueiden kehittäessä käytäntöjään.

Kunnat jatkavat sote-uudistuksen jälkeen avustustoimintaa ennen kaikkea niillä toimialoilla, jotka jäivät niiden vastuulle (esimerkiksi liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoimi sekä yleinen kansalaistoiminnan tuki). Kunnat tukevat edelleen myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tekeviä järjestöjä, jotka liittyvät kunnan lakisääteiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävään, vaikka varsinaiset sosiaali- ja terveyspalveluihin kytkeytyvät avustukset siirtyivätkin hyvinvointialueille. Kuntien myöntämät avustukset ovat perinteisesti olleet merkittävä resurssi erityisesti pienille paikallisille järjestöille, minkä merkitys korostuu yhä esimerkiksi liikunta- ja kulttuurijärjestöjen kohdalla.

Tuoreen selvityksen mukaan kunnat eivät kauttaaltaan leikanneet järjestöavustuksiaan soteuudistuksen myötä, vaan monissa kunnissa avustusten kokonaissumma ja tuettujen järjestöjen määrä pyrittiin pitämään ennallaan. Järjestöjen

sote-muutostuen keväällä 2023 toteuttaman kyselyn perusteella noin 66 %:a vastanneista kunnista ilmoitti, että kunnan myöntämien järjestöavustusten kokonaissumma pysyy uudistuksen jälkeen suurin piirtein samana kuin aiemmin.³⁵

Vain harva kunta suunnitteli merkittäviä leikkauksia: 14 %:a kunnista arvioi avustussummien pienenevän edes hieman, kun taas joissakin (noin 19 %:ssa kunnista) avustusten arvioitiin jopa hieman kasvavan. Myös avustusta saavien järjestöjen lukumäärä oli valtaosassa kuntia muuttumaton – noin 63 %:a kunnista raportoi tuettujen järjestöjen määrän pysyvän ennallaan.³⁶ Tämä viittaa siihen, että ainakin vuoden 2023 siirtymävuonna kunnat ovat pyrkineet säilyttämään paikallisen järjestötoiminnan tukemisen tason ennallaan, vaikka sosiaali- ja terveysjärjestöjen pääasiallinen rahoitusvastuu siirtyikin hyvinvointialueille.

On kuitenkin huomioitava, että käytännöt ja myös resurssit vaihtelevat eri kunnissa huomattavasti toisistaan. On nostettu esiin, että esimerkiksi isoilla kaupungeilla on kykyä myöntää merkittävä määrä avustuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myös sote-uudistuksen jälkeen, mikä voi vaikuttaa myös hyvinvointialueiden myöntämien avustusten suuruuteen ja kohdentumiseen.³⁷

Kuntien myöntämien avustusten kokonaisuus muodostuu sote-uudistuksen jälkeen entistäkin heterogeenisemmäksi: paikalliset tarpeet, strategiset tavoitteet ja poliittiset painotukset vaikuttavat siihen, mihin järjestöihin ja toimintoihin kunnat myöntävät avustuksia. Tavoitteiden lisäksi kirjoa on myös siinä, kuinka paljon sillä tähdätään kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten parantamiseen ja kuinka paljon taas suoremmin kuntien tehtävien toteuttamiseen ja palveluiden järjestämiseen. Tämä heijastuu myös siihen, kuinka vastikkeellisena avustuksia voi pitää eli kuinka tarkkaan avustustoiminnassa määritellään sen tuella toteutuvan toiminnan sisältö ja kuinka lähellä se on kunnan muuta palvelutuotantoa. Kuntien tarjoamat tukimuodot järjestöille (kuvio 1) havainnollistaa kuntien tarjoamien avustusten ja muun tuen kirjoa sekä avustusten eriasteista vastikkeellisuutta.

---

35 Haikari (2023)

36 Haikari (2023)

37 SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, [Miltä näyttää järjestöjen tilanne hyvinvointialueilla?](#) 13.6.2023

Kuvio 1. Kuntien tarjoamat tukimuodot järjestöille ja säätiöille (soveltaen Haikari 2021).

Rahallisen avustamisen ohella kunnat tukevat järjestöjä tarjoamalla esimerkiksi toimitiloja, avustamalla tapahtumien järjestelyissä ja osallistumalla yhteistyöhankkeisiin. Moni kunta antaa esimerkiksi paikallisille järjestöille maksutta tai alennettuun hintaan käyttöön liikunta- ja kokoustiloja sekä avustaa tapahtumien järjestämisessä. Nämä epäsuorat tukimuodot ovat tärkeä osa kuntien avustustoiminnan kokonaisuutta, vaikkei niitä kirjaudu euroina samalla tavoin kuin suoria avustuksia.

Koska kuntien epäsuorasta tuesta järjestöille ja säätiöille ei ole saatavissa kirjallista tietoa, tämän tuen vaikutuksia on tarpeen tarkastella ja tutkia erikseen. Erittäin tärkeää tämä on silloin, kun halutaan ymmärtää, miten hallinnon toimet vaikuttavat järjestöjen ja säätiöiden toimintamahdollisuuksiin ja -edellytyksiin eri puolilla Suomea.

2.3 Hyvinvointialueiden avustustoiminnan yleispiirteet

Hyvinvointialueiden on järjestämislain³⁸ 7§ perusteella

”edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä”.

Hyvinvointialueiden myöntämät avustukset³⁹ on tarkoitettu terveyttä, hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta tukevaan toimintaan. Toisin kuin kunnilla, hyvinvointialueiden toimiala on rajattu, minkä vuoksi myös avustusten kohteet on kohdennettu hyvinvointialueiden toimintaa tukevaan ja täydentävään, hyvinvointialueen strategian mukaiseen toimintaan.

Monet hyvinvointialueet peilasivat kuntien aiempia avustuskäytäntöjä myöntäessään avustuksia vuonna 2023. Esimerkiksi Varsinais-Suomen hyvinvointialue (Varha) päätti myöntää vuoden 2023 alussa sosiaali- ja terveystyöjärjestöille avustuksia noin 2,5 miljoonaa euroa ja linjasi avustusten kohdentamisen ensisijaisesti samoihin järjestöihin, joita alueen kunnat olivat tukeneet vuosina 2021–2022.⁴⁰ Useilla hyvinvointialueilla muutoksen periaatteena pidettiin niin sanottua turvallista siirtymää, millä tarkoitettiin kolmannen sektorin toimintaedellytysten turvaamista ja avustuseriä pohjaamista kuntien 2022 myöntämiin summiin.⁴¹

Hyvinvointialueet ovat organisaatioina uusia, minkä vuoksi avustusperiaatteet ja toimintatavat muotoutuvat edelleen. Useimmilla hyvinvointialueilla on kirjallinen avustusperiaatteita koskeva ohjeistus. Avustusperiaatteet määrittävät, millaisia kriteereitä avustusta hakevan organisaation tai yhteisön on täytettävä ja millaiseen toimintaan avustus on käytettävissä. Toiminnan on tyypillisesti täytettävä kolme kriteeriä:

38 [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021](#)

39 Analyysin aineiston kokoamista hyvinvointialueiden verkkosivuilta avustettiin ChatGPT:n DeepResearch -työkalulla. Käytetyssä komennossa pyydettiin etsimään ja lähteistämään avustustoimintaa koskevat keskeiset tiedot kaikilta hyvinvointialueilta. Ihminen tarkisti tiedot alkuperäisistä lähteistä raporttia varten. DeepResearch-koosteen linkkejä ei ole huomioitu lähdeluettelossa

40 [Varha. \(2023, 25.1.\). Varha myönsi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveysalan järjestöille avustuksia 2,5 miljoonaa euroa](#)

41 Ks. esim. Keski-Suomen hyvinvointialue, Aluehallitus, kokousasia: [Järjestöyhteistyön periaatteet Keski-Suomen hyvinvointialueella](#) (Asia ja pöytäkirja § 122, 29.11.2022). Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Aluevaltuusto, [Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024–2026](#), Aluevaltuusto 14.11.2023

- kohdistuminen hyvinvointialueen asukkaisiin
- vastaaminen havaittuihin hyvinvoinnin vajeisiin
- hyvinvointialueen strategian mukaisuus

Hakuilmoituksissa on tyypillisesti edellä mainittujen kriteereiden pohjalta määriteltyjä vaihtuvia painopisteitä, kohderyhmiä tai teemoja, joihin avustuksia toivotaan haettavan. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue määritteli 2024 hakuun teemat, jotka olivat matalan kynnyksen vertaistuellinen toiminta, osallisuutta edistävä tuki ja kohtaamispaikkatoiminta, yksinäisyyttä ehkäisevä ja vähentävä toiminta, sairauksia ennaltaehkäisevä toiminta (muun muassa muisti, sydän, syöpä, diabetes, päihde- ja mielenterveys), omaishoitajien ja omaishoitoperheiden ohjaus ja tuki, OLKA-toiminta sekä digitaalisten palveluiden käytössä tukeminen.⁴²

Hyvinvointialueiden avustustyyppit mukailevat kuntien avustustyyppejä. Yleisimpiä ovat:

- **Toiminta-avustukset (yleisavustukset, yhteisöavustukset)**, joilla tuetaan järjestön perustoimintaa toimintavuoden ajan. Toiminta-avustus on määritelty esimerkiksi ”yleisavustuksena järjestön sääntöjen mukaiseen toimintaan”⁴³. Osa alueista myöntää toiminta-avustusta vain olemassa olevaan toimintaan⁴⁴, osa taas voi myöntää toiminta-avustusta myös käynnistettävään toimintaan⁴⁵.
- **Kohde- tai projektiavustukset, joita myönnetään kertaluonteisiin tarkoituksiin:** Esimerkiksi Pirkanmaalla kohdeavustus on tarkoitettu kertaluonteisen tapahtuman, projektin tai hankkeen toteuttamiseen⁴⁶. Tyypillisesti kohdeavustukset ovat pienehköjä. Osalla hyvinvointialueista kohdeavustuksia voi hakea joustavasti ympäri vuoden, kun taas toiminta-avustusten haku on vain kerran vuodessa. Esimerkiksi OmaHämeessä kerta-avustusta voi hakea ympäri vuoden toimintaan, joka vastaa äkilliseen muutokseen toimintaympäristössä tai kohderyhmän tarpeissa⁴⁷. Osa alueista, kuten Helsingin kaupunki, ei myönnä avustuksia tapahtumiin.

42 [Järjestöavustukset vuodelle 2025 haettavissa](#)

43 [Järjestöavustushaku 2025](#)

44 [Avustukset](#)

45 [Järjestöavustukset](#)

46 [Avustukset](#)

47 [Järjestöavustukset](#)

- **Kumppanuusavustukset tukevat strategisesti tärkeää yhteistyötä hyvinvointialueen ja järjestön välillä.** Kumppanuusavustuksia myönnetään harkinnanvaraisesti yleensä suuremmille järjestöille, joiden toiminta tukee hyvinvointialueen omia asiakasprosesseja⁴⁸. Kumppanuusavustuksiin liittyy tiivis ja pitkäjänteinen yhteistyö. Esimerkiksi Pohjanmaan hyvinvointialue sitoutuu kumppanuusavustuksella 1–3 vuoden yhteistyöhön strategisesti tärkeäksi näkemässään teemassa, ja toiminta suunnitellaan yhdessä hyvinvointialueen kanssa⁴⁹. Tyypillisesti kumppanuusavustus on tarkoitettu järjestöille, joilla on muuta rahoitusta esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen STEA myöntämänä rahoituksena, ministeriön rahoituksena tai Euroopan unionin hankerahoituksena. Osalla hyvinvointialueista muualta tuleva rahoitus on edellytys kumppanuusavustuksen saamiselle, mutta esimerkiksi Varsinais-Suomen hyvinvointialueella ehto on lievennetty puoltavaksi tekijäksi, mutta ei edellytykseksi⁵⁰.

Joillakin alueilla on käytössä myös **erityisiä avustusmuotoja**: esimerkiksi Varsinais-Suomen hyvinvointialueella on käytössä ilmiöpohjaiset avustukset, jotka on kohdennettu nopeaa reagoitua vaativiin kehittämistarpeisiin. Haun perusteena on Varhan palvelutuotannossa tunnistettu ilmiö tai tarve, jonka pohjalta käynnistetään tarvittaessa ideahaku ilmiöön liittyen.⁵¹ SiunSotella taas on tarvittaessa avattava teema-avustuksen erityishaku, jolla vastataan äkilliseen ja/tai ajankohtaiseen toimintaympäristössä ja/tai kohderyhmän tarpeissa tapahtuneeseen muutokseen.⁵²

Lisäksi hyvinvointialueiden sivuilla mainitaan osalla alueista epäsuorat avustukset, kuten hyvinvointialueen viestintäkanavien käyttö sekä maksuttomat kokous-, toimisto- tai toimintatilat. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on käytössä tilayhteistyön malli, joka on erillinen suorasta avustuksesta⁵³.

---

48 [Yhteisöavustukset](#)

49 [Järjestöyhteistyö](#)

50 [Järjestöavustusten myöntämisperusteiden uudistaminen](#)

51 [Hakuohje](#)

52 [Teema-avustukset](#)

53 [Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue aloittaa tilayhteistyön yhdistysten kanssa](#)

Hakuprosessit ja aikataulut

Hyvinvointialueet tekevät yhteistyötä järjestöjen ja kuntien kanssa avustustoiminnan painopisteiden määrittelemisessä. Kumppanuuspöydät ja kumppanuusneuvottelut ovat keinoja tunnistaa tarpeita ja ohjata hakemuksia tarvittavaan suuntaan.

Avustusten hakuajataulu painottuu hyvinvointialueilla loppusyksyyn. Vuosittaista avustusta haetaan lokakuussa (esimerkiksi Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue), marraskuussa (esimerkiksi Pohjanmaa, OmaHäme) tai vuodenvaihteessa (Kanta-Hämeen hyvinvointialue). Helsinki avaa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden avustushaun toukokuussa. Hyvinvointialueiden avustusprosessi ja aikataulut löytyvät näiden verkkosivuilta pääsääntöisesti hyvin yksityiskohtaisella tasolla.

Useat hyvinvointialueet käyttävät pisteytysmalleja hakemusten vertailuun varmistakseen hakemusten objektiivisen vertailun. Esimerkiksi Pohjanmaalla on määriteltä pisteytyskriteerit toiminta-avustusten vertailuun: Arvioinnissa huomioidaan muun muassa toiminnan laajuus yli kuntarajojen, järjestöjen keskinäinen yhteistyö ja se, kuinka toiminnalla konkreettisesti tavoitetaan kohderyhmää ja edistetään hyvinvointia⁵⁴.

Myös Varsinais-Suomen hyvinvointialue pisteyttää yli 20 000 euron avustushakemukset yhtenäisin kriteerein ja edellyttää näiltä hakijoilta vaikutusketjun kuvauksen. Vaikutusketjulla kuvataan, miten toiminta aikaansaa haluttuja hyvinvointivaikutuksia^{55 56}. Nämä asiat lisäävät avustusprosessin läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuuden arviointia. Vaikutusketjujen käyttö on yhdensuuntainen sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEAn avustusten vaikutusketjujen kuvauksen kanssa⁵⁷. Erityisesti kumppanuusavustusten kohdalla hakuprosessi edellyttää keskustelua hyvinvointialueen kanssa. Pohjanmaan hyvinvointialueella on käytössä ennakoilmoitus kumppanuusavustuksen hakemisesta⁵⁸, Varsinais-Suomen hyvinvointialue taas rohkaisee järjestöjä olemaan etukäteen yhteydessä ennen hakemista varmistaakseen, että suunnitellulle toiminnalle on todettu tarve alueen palveluissa.⁵⁹

54 [Järjestöavustuskriteerit ja -periaatteet](#)

55 [Järjestöavustusten hakulomake](#)

56 [Järjestöyhteistyö](#)

57 [Avustuksilla rahoitetun toiminnan tulokset](#)

58 [Järjestöyhteistyö](#)

59 [Varha uudistaa järjestöavustusten myöntämisperusteet](#)

Järjestöavustusten vastuuhenkilönä hyvinvointialueilla toimii esimerkiksi järjestökoordinaattori tai hyte-koordinaattori. Päätöksiä järjestöavustuksista tekee usein hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaosto tai lautakunta, mutta muitakin malleja on, kuten lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta (Vantaan ja Keravan hyvinvointialue), sote-johtaja lasten, nuorten ja perheiden palvelujen toimialueen valmistelun pohjalta (Satakunnan hyvinvointialue), asiakaskokemusjaosto (Pohjois-Savon hyvinvointialue) sekä asiakkuus- ja laatujaosto (Pirkanmaan hyvinvointialue).

Myönnettävien avustusten käytölle asetetaan ehtoja sekä seuranta- ja raportointivelvoitteita kaikilla hyvinvointialueilla. Päätöksissä määritellään, mihin tarkoitukseen ja mille ajalle avustus on myönnetty – avustusta saa käyttää vain siihen toimintaan, mihin se on haettu ja myönnetty. Alueet määrittävät vaihtelevalla tarkkuudella käyttötarkoitukset ja kustannukset, joihin avustusta ei saa käyttää. Käyttötarkoitusten tasolla mainitaan esimerkiksi liiketoiminta ja palvelut, joita hyvinvointialue hankkii ostopalveluina. Kustannuksia, jotka jäävät avustustoiminnan ulkopuolelle, voivat olla esimerkiksi tapahtumat ja tarjoilut, varainhankinta ja investoinnit. Muita velvoitteita avustusten saajille voivat olla esimerkiksi tietojen julkaisuvelvoite Suomi.fi-palvelutietovarannossa (PTV) tai Lähellä.fi-verkkopalvelussa, joka kokoaa yhteen järjestöjen ja yhteisöjen tukea, toimintaa ja palveluita sekä edistää kansalaistoiminnan näkyvyyttä.

2.4 Hyvinvointialueiden avustustoiminta sote-uudistuksen jälkeen

Hyvinvointialueet aloittivat oman avustustoimintansa vuoden 2023 alussa keskittyen sosiaali- ja terveysalan järjestöihin, joiden toiminta täydentää julkisia palveluja tai edistää väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Hyvinvointialueilla on lakisääteinen vastuu tukea tällaista järjestötoimintaa. Ensimmäiset hyvinvointialueiden avustushaut avattiin useimmilla alueilla jo loppuvuodesta 2022 tai heti vuoden 2023 alussa, ja toukokuun 2023 loppuun mennessä 17 hyvinvointialuetta oli tehnyt ensimmäiset päätöksensä myönnettävistä avustuksista järjestöille.⁶⁰

60 SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry. (2023, 13.6.). Miltä näyttää järjestöjen tilanne hyvinvointialueilla?

Avustusten haku- ja myöntöprosessit luotiin pikaisella aikataululla: Vuoden 2022 aikana alueilla laadittiin avustuskriteereitä ja -ohjeita. Vaikka nimet ja tavoitteet ovat paljolti samansuuntaisia eri alueilla, eivät mallit ole täysin yhdenmukaisia keskenään.⁶¹

Erot hyvinvointialueiden avustuskäytäntöjen välillä vaikuttavat myös siihen, että hyvinvointialueiden myöntämät avustussummat eivät ole olleet vertailukelpoisia. Esimerkiksi osa hyvinvointialueista laski tietyt kumppanuussopimukset osaksi järjestöavustuksia, kun taas toiset käsittelivät ne erillään. Tämä korostaa sitä, että jos hyvinvointialueiden avustuksista halutaan muodostaa kattava kokonaiskuva, käsitteiden ja käytänteiden yhdenmukaistaminen on perusteltua.

Hyvinvointialueiden avustustoiminnan resursointi on kokonaisuutena pieni osa niiden budjettia. Hyvinvointialueiden käyttömenot vaihtelevat aiemmissa selvityksissä saadun tiedon mukaan sadoista miljoonista euroista miljardeihin euroihin, kun taas järjestöavustuksiin käytetään yleensä joitakin satoja tuhansia tai muutamia miljoonia per alue (taulukko 2). Kuitenkin näillä tuilla on suuri merkitys järjestöille. Joissakin tapauksissa hyvinvointialueen avustus toimii myös edellytyksenä tai vipuna kansallisen valtionavustuksen [STEA-avustuksen] saamiselle. Näin ollen kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion avustustoiminta muodostaa toinen toistaan täydentävän kokonaisuuden sosiaali- ja terveysjärjestöjen julkisessa rahoituksessa.

Taulukko 2. Vuoden 2023 järjestöavustukset lukuina Haikarin (2023) mukaan⁶²

Yhteenveto	19 Hyvinvointialuetta ja Helsinki
Myönnettyjä avustuksia	861 kpl
Avustetut järjestöt	739 kpl
Pienin avustus	100,00 €
Suurin avustus	360 000,00 €
Keskiarvo	13 843,42 €
Mediaani	3 000,00 €
Avustussumma yhteensä	11 919 183,70 €

61 Lastensuojelun Keskusliitto (2023)

62 Luvut perustuvat Janne Haikarin kokoamiin [tietoihin](#) osana SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry:n järjestöjen sote-muutostukitoimintaa

3 Avustustoiminta tilinpäätöstietojen perusteella

3.1 Tilinpäätöstiedonkeruut ja niiden analyysi

Kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedot ovat tärkein tietolähde kunta- ja hyvinvointialueiden talouden seurantaan ja vertailuun. Avustustoiminnan analyysia varten Manner-Suomen kuntien ja hyvinvointialueiden vuoden 2024 palveluluokittaisia tilinpäätöstietoja tarkasteltiin seuraavin rajauksin: Tiliksi valittiin '4742 Avustukset yhteisöille' ja sektoriksi valittiin 'S15 Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt'. Kirjoitushetkellä (26.8.2025) vuoden 2024 palveluluokkakohtainen tilinpäätösraportointi puuttui vielä yhdeltä kunnalta.

Tarkastelun heikkous on, että vaikka järjestötoimijoita sisältävä sektorikoodi S15 on helposti tilinpäätöstiedoista eristettävissä, samalla sektorikoodilla on myös toimijoita, jotka eivät ole järjestöjä ja jotka saavat kunnilta tai hyvinvointialueilta tukea. Näiden kunnan palvelutuotantoa harjoittavien yhteisöjen osuutta poiminnasta on mahdotonta erottaa avoimien tietolähteiden perusteella. Esimerkkejä tällaisista yhteisöistä ovat kaupunkien säätiömuotoiset tytäryhteisöt, jotka kuuluvat kaupunkikonserniin ja joiden kautta kaupunki järjestää palveluita.

Säätiömuotoiset tytäryhteisöt ovat tyypillisiä kulttuuripalveluissa, mutta kaupunkikonserneihin kuuluu myös liikunta-, tapahtuma- sekä sosiaalialojen säätiöitä⁶³. Tällaisia ovat esimerkiksi Espoossa Kaupunginteatterisäätiö sr sekä Emma-Taide-museosäätiö sr, jotka saavat rahoituksensa muun muassa Espoon kaupungilta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämistä esittävän taiteen ja museoiden valtionosuuksista, eikä kyseessä ole järjestötoiminta. Konserniyhteisöjen vuoksi tilinpäätöstiedoista saatavan euromäärän on syytä olettaa olevan varsinkin kuntien kohdalla ylöspäin vinoutunut.

Manner-Suomen kuntien avustukset voittoa tavoittelemattomille yhteisöille olivat tilinpäätösaineistojen perusteella noin 195 miljoonaa euroa vuonna 2024 (taulukko 3). Summa pienentyi hieman edellisestä tilikaudesta, jolloin se oli tarkastelujaksolla huipussaan. Vuonna 2023 avustuksia jaettiin yli 200 miljoonaa euroa.

---

63 Ks. esim. [Helsingin kaupungin tytäryhteisöluettelo](#)

Palveluluokittainen tieto tuottaa karkean tason tietoa siitä, mille palveluluokille avustuksia on kohdennettu. Se ei kuitenkaan kerro sitä, millaisille toimijoille ja mihin tarkoitukseen avustuksia on sen alla myönnetty. Esimerkiksi esi- ja perusopetuksen palveluluokka (noin 10 miljoonaa euroa/vuosi) sisältää todennäköisesti koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä avustusten tuella, mutta se ei kerro, sisältääkö avustus myös vapaamuotoisempaa järjestötoimintaa esi- ja perusopetusikäisten kohderyhmälle.

Taulukko 3. Manner-Suomen kuntien avustukset voittoa tavoittelemattomille yhteisöille 2021–2024 palveluittain

Avustukset	2021	2022	2023	2024
Manner-Suomen kunnat yhteensä, 1 000 €	181 010	185 451	200 363	194 923
Elinkeinoelämän edistäminen	16 261	9 524	10 028	8 561
Esi- ja perusopetus	12 308	11 929	10 896	9 847
Kulttuuri	74 520	76 155	97 566	91 900
Liikunta, ulkoilu ja nuoriso	27 002	28 461	31 838	32 866
Muu opetus ja vapaa sivistystyö	843	1 044	1 291	1 663
Muut palvelut	14 057	21 855	22 488	17 799
Sosiaalipalvelut	9 944	7 003	317	108
Terveys	493	335	0	0
Toisen asteen koulutus	340	499	565	472
Tukipalvelut	8 650	8 606	7 443	13 454
Työllisyyspalvelut	10 014	11 618	9 307	8 971
Varhaiskasvatus	517	580	494	434
Yhdyskunta ja ympäristö	6 062	7 842	8 129	8 847

Merkittävimmät palveluluokat, joissa voittoa tavoittelemattomille yhteisöille myönnetään tukea, ovat kulttuuri-, liikunta-, ulkoilu- ja nuorisopalveluiden luokkia sekä muiden palveluiden luokat (taulukko 4). Muihin palveluihin luetaan tässä yhteydessä muun muassa palveluluokat 'Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut ja tuki' sekä 'Yleishallinto'. Kulttuuripalveluihin liittyville palveluluokille suuria määriä avustuksia on kirjattu palveluluokille 'Museopalvelut', 'Musiikkipalvelut', 'Taiteen perusopetus', 'Teatteri-, tanssi ja sirkuspalvelut' sekä 'Yleisen kulttuuritoiminnan palvelut'. Tähän kokonaisuuteen sisältynee myös merkittävimmät euromäärät toimintaan, joita voi pitää kunnan palvelutuotantona. Näitä ovat esimerkiksi avustukset kuntien rahoittamien säätiömuotoisten taidelaitosten toimintaan sekä taiteen perusopetuksen avustukset yhdistys- ja säätiömuotoisille toimijoille.

Taulukko 4. Kulttuuri-, liikunta-, ulkoilu-, nuoriso- sekä muiden palveluiden avustusten erittely. Manner-Suomen kunnat yhteensä, 1 000 €

Palvelu	2021	2022	2023	2024
Kulttuuri, josta:	74 520	76 155	97 566	91 900
Kirjaston alueellinen kehittämistehtävä	0	1	-1	0
Kirjaston valtakunnallinen kehittämistehtävä	0	0	0	0
Kirjastopalvelut	7	77	50	66
Museopalvelut	9 275	9 619	18 194	18 081
Musiikkipalvelut	8 159	7 214	7 839	9 106
Taiteen perusopetus	8 442	7 922	8 099	8 174
Taiteen perusopetusta tukeva toiminta	3 041	457	389	507
Teatteri-, tanssi- ja sirkuspalvelut	30 173	26 268	36 630	36 210
Visuaalisen taiteen palvelut	1 545	1 813	2 134	1 817
Yleisen kulttuuritoiminnan palvelut	13 878	22 784	24 232	17 940
Liikunta, ulkoilu ja nuoriso, josta:	27 002	28 461	31 838	32 866
Liikunta- ja ulkoilupalvelut	22 232	23 100	25 307	26 579
Nuorisopalvelut	4 770	5 361	6 531	6 287

Palvelu	2021	2022	2023	2024
Muut palvelut, josta:	14 057	21 855	22 488	17 799
Eläinlääkäripalvelut	0	0	2	1
Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	0	0	2	1
Elintarvikevalvonta ja -neuvonta	0	0	2	2
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut ja tuki	6 524	10 515	9 107	11 407
Kotoutumisen edistämisen ja maahanmuuton palvelut	0	0	563	0
Kotoutumiskoulutus	0	26	1	1
Lomituspalvelut	0	0	13	0
Löytöeläimet	38	35	31	16
Muut palvelut	0	0	575	0
Terveydensuojelun edistäminen ja valvonta	0	0	3	1
Tupakkalain valvonta	0	0	0	0
Vaalien järjestäminen	2	1	5	8
Yleishallintopalvelut	7 494	11 278	12 183	6 362

Hyvinvointialueiden myöntämät avustukset voittoa tavoittelemattomille järjestöille olivat tilinpäätöstietojen perusteella vuonna 2023 noin 23,3 miljoonaa euroa ja vuonna 2024 noin 25 miljoonaa euroa (taulukko 5). Suurimmassa osassa hyvinvointialueista avustussummat ovat euroa asukasta kohden tarkastellen melko lähellä maan keskitasoa (4,2 euroa/asukas). Suurin poikkeama on Varsinais-Suomen hyvinvointialue, jossa tilinpäätöstiedon perusteella laskettu vertailuarvo on ollut liki kolminkertainen maan keskitasoon nähden. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen luku selittyy sen sisältämällä muilla avustuksilla kuin järjestöavustuksilla (ks. lisätietolaatikko luvussa 5.1.). Kolmella alueella avustuksia ei ole käytännössä kirjautunut tilinpäätöstietoihin.

Hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedot eivät tuota palveluluokkoittain eroteltuna merkittävää tietoa. Suurin osa avustuksista kohdistuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluluokkaan.

Taulukko 5. Hyvinvointialueiden avustukset järjestöille tilinpäätöstiedon mukaan

Hyvinvointialue	2023	2024	2023	2024
	1 000 €	1 000 €	€/as	€/as
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	538	516	4,3	4,1
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	464	338	2,4	1,8
Etelä-Savon hyvinvointialue	0	0	0,0	0,0
Helsingin kaupunki	1 592	2 229	2,4	3,3
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	98	158	1,0	1,6
Kainuun hyvinvointialue	108	138	1,5	2,0
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	549	979	3,2	5,8
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	249	261	3,7	3,8
Keski-Suomen hyvinvointialue	1 286	1 169	4,7	4,3
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	738	697	3,6	3,4
Kymenlaakson hyvinvointialue	587	739	3,7	4,7
Lapin hyvinvointialue	0	0	0,0	0,0
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	2 963	3 101	6,0	6,2
Pirkanmaan hyvinvointialue	2 066	2 150	3,8	3,9
Pohjanmaan hyvinvointialue	567	624	3,2	3,5
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	492	632	3,0	3,9
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	1 611	1 540	3,9	3,7
Pohjois-Savon hyvinvointialue	1	1	0,0	0,0
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	907	918	4,4	4,5
Satakunnan hyvinvointialue	939	951	4,4	4,5
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	1 835	2 012	6,4	6,9
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	5 689	5 887	11,6	11,9
Yhteensä	23 279	25 040	4,2	4,2

3.2 Päätelmät tilinpäätöstiedoista avustustoiminnan seuraamisessa

Valtiokonttorille raportoiduista tilinpäätöstiedoista ei nykyisillä aineistoilla pystytä päättelemään järjestöjen ja kansalaisyhteiskuntaan kuuluvien säätiöiden saamien avustusten euromääriä. Edellä kuvattu otanta tilinpäätöstiedoista sisältää myös muita kuin järjestöjen saamia avustuksia, eikä näiden yhteisöjen osuutta poiminnan kokonaisuromääristä pystytä päättelemään. Samoin epäselvyyttä tulee siitä, missä määrin kyseessä ovat kansalaistoimintaan suunnatut, niin sanotut toiminta- ja kohdeavustukset ja missä määrin taas kunnan toimintaan tiiviisti liittyvien palveluiden, kuten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tuottamisen tukeminen avustuksilla. Avustussummien muutosten suuntaa kuitenkin pystytään arvioimaan.

Vuonna 2022 Manner-Suomen kuntien yhteenlaskettu summa avustuksista voittoa tavoittelemattomille yhteisöille oli tilinpäätöstietojen perusteella noin 185,5 miljoonaa euroa. Vuonna 2023 Manner-Suomen kuntien sekä hyvinvointialueiden vastaava yhteenlaskettu euromäärä oli 223,6 miljoonaa euroa. Kasvua edelliseen vuoteen on noin 38,1 miljoonaa euroa. Tästä kasvusta vuosien 2022 ja 2023 välillä noin 25 miljoonaa euroa on kulttuuri-, liikunta-, ulkoilu- sekä nuorisopalveluiden palveluluokille kohdistettujen avustusten kasvua. Tästä kasvusta osa saattaa olla teattereiden ja muiden valtionosuusrahoitteisten taidelaitosten kunnilta saamien avustusten kasvua. Kuntien tilinpäätöstiedoissa sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluluokille kohdistetut avustukset pienentyivät noin 7 miljoonasta eurosta lähelle nollaa euroa. Muille palvelukokonaisuuksille kohdistettujen avustusten kokonaismäärä muuttui suhteellisen vähän. Tilinpäätöstiedot antavat tällöin ymmärtää, että sote-uudistus ei ainakaan pienentänyt järjestöjen saamia avustuksia, vaan ne saattoivat koko maan tasolla jopa kasvaa, kun hyvinvointialueet alkoivat myöntää järjestöille avustuksia.

4 Avustustoiminta tietopyynnön perusteella

4.1 Tietopyynnön toteutus ja sisältö

Manner-Suomen kunnille ja hyvinvointialueille suunnattu tietopyyntö toteutettiin toukokuussa 2025. Tietopyynnössä oli kolme keskeistä osaa.

1. Avustettaville järjestöille ja säätiöille suunnattujen, vastikkeettomien avustusten euromäärät palveluluokittain, mikä vastaa määritelmältään pitkälti Valtiokonttorin keräämän tilinpäätöstietojen luokittelua. Tämä mahdollistaa luvussa 5.2 tehtävän tietojen vertailun.
2. Mahdollisuus kunnan tai hyvinvointialueen oman avustuskoosteen tai raportoinnin toimittamiseen.
3. Kyselyosuus, jossa tarkastellaan laajemmin avustettavia tahoja, epäsuoria avustuksia, avustusprosesseja sekä kehityskohteita.

Tietopyyntö toteutettiin sähköisenä, lomakemuotoisena kyselynä. Kyselylomakkeen laadintaa pohjustettiin muutamien kuntien ja hyvinvointialueiden taustahaastatteiluilla ja alustavalla tilinpäätöstiedon analyysillä. Lisäksi kyselylomaketta testasivat ja kommentoivat oikeusministeriön, Suomen Kuntaliiton sekä muutamien kuntien edustajat. Oikeusministeriö lähetti tietopyyntöä koskevan viestin kuntien kirjaamoihin saatteella, jossa pyydettiin välittämään tietopyyntö kuntien eri toimialoilla avustuksista vastaaville tahoille. Kyselylomake on tämän raportin liitteenä.

Tietopyyntöön pyydettiin toimialakohtaisia vastauksia, koska lomakkeen ennakkotestauksessa todettiin kootun vastauksen antamisen olevan vaikeaa erityisesti suurissa kaupungeissa. Lisäksi ennakkoon tarkastelluissa kunnissa avustusprosessit ja niiden kehittäminen ovat toimialakohtaisia, minkä vuoksi koko kunnan tasolla annettu vastaus ei tuota valideja vastauksia avustustoiminnan prosesseja koskeviin kysymyksiin. Lisäksi toimialakohtaiset vastaukset loivat mahdollisuuden päällekkäisyyksien ja puutteiden analyysiin, mikä todettiin aineiston analyysivaiheessa hyväksi ratkaisuksi. Erityisesti kunnissa avustustoiminnan kokonaisuus on hajautunut, eikä vastausten luotettavuutta ole helppo arvioida ilman tietoa mahdollisista aukoista tai päällekkäisyyksistä.

4.2 Kuntien kysely

Kunnille kohdistetussa kyselyssä vastauksia saatiin yhteensä 318. Kyselyssä ei kuitenkaan ollut pakollista ilmoittaa, minkä kunnan puolesta vastaa, joten osassa vastauksista kuntaa ei voitu päätellä. Niiden vastausten osalta, joissa vastausta koskeva kunta kävi ilmi avovastauksista tai liitetiedoista, kunnan nimi täydennettiin. 24 vastauksen osalta tietoa ei voitu päätellä. Vastauksia saatiin 203 nimetystä kunnasta, joka vastaa noin 66 %:a Suomen kunnista.

Osassa kunnissa vastaaminen tehtiin keskitetysti ja tietopyyntöön toimitettiin yksi vastaus, osasta kunnista taas annettiin usea vastaus siten, että eri vastaukset koskivat eri toimialoja. Tämä oli erityisesti suurien kaupunkien ennakkotestauksessa toivoma strategia, koska avustusten myöntäminen ja prosessit on hajautettu eri toimialoille.

Jonkin verran saatiin myös vastauksia, jotka olivat osin tai täysin päällekkäisiä toistensa kanssa eli likimain samansisältöinen vastaus annettiin samasta kunnasta useaan kertaan tai erillisessä vastauksessa annettiin yksittäisen toimialan tiedot avustumääristä, vaikka kyseisen toimialan tiedot sisältyivät toiseen vastaukseen. Yksittäisiä päällekkäisiä vastauksia pystyttiin tunnistamaan kysymyksen 'Minkä toimialojen osalta vastaat?' avulla. Tällaiset vastaukset tunnistettiin mahdollisuuksien mukaan ja suodatettiin pois lopullisesta aineistosta, johon analyysit perustuvat.

Lisäksi aineistosta tunnistettiin yksittäisiä vastauksia, jotka annettujen liitetietojen perusteella koskivat selvityksen ulkopuolelle rajattujen ammatillisten yhteisöjen saamia avustuksia; kyseessä olivat käytännössä kaupungin omistamien kulttuuri-alan konserniyhtiöiden avustukset, esimerkiksi kaupunginteatteria ylläpitävän säätiön, sekä monissa kunnissa esimerkiksi uimahallia hallinnoivan yhtiön rahoittaminen. Kokonaisuudessaan aineistosta poistettiin yhdeksässä vastauksessa ilmoitetut euromäärät. Aineistoon jäi silti todennäköisesti sellaisia vastauksia, joihin sisältyy kuntien konserniyhtiöiden rahoittamista avustuksin ja joita ei pystytty poistamaan aineistosta.

Sellaisten vastausten osalta, joiden vastaajakuntaa ei voitu päätellä, päällekkäisyyttä toisten vastausten kanssa ei voitu arvioida. Nämä vastaukset ovat mukana koko maata koskevan koonnin euromäärissä, mutta tarkasteluissa, joissa kunnat jaetaan luokkiin, nämä vastaukset eivät sisälly aineistoon.

Taulukko 6. Kuntien kyselyn peittävyys kuntatyypeittäin ja asukaslukuryhmittäin

Kunnat kunta- tyypin mukaan luokiteltuna	Kuntien lkm	joista vastanneita	Asukasluku kaikissa	Asukasluku vastanneissa	Osuus asukkaista
Pääkaupunkiseutu	4	4	1 266 471	1 266 471	100 %
Suuri kaupunki	6	5	1 078 601	929 407	86 %
Keskuskaupunki	14	12	835 389	704 911	84 %
Seutukaupunki	53	36	854 124	611 546	72 %
Kehyskunta	48	27	847 578	549 166	65 %
Keskuskaupungin lähikunta	10	9	116 269	111 268	96 %
Maaseutu	173	110	637 539	448 665	70 %
Koko maa	308	203	5 635 971	4 621 434	82 %

Kunnat asukas- luvun mukaan luokiteltuna:	Kuntien lkm	joista vastanneita	Asukasluku kaikissa	Asukasluku vastanneissa	Osuus asukkaista
Alle 2 000 as.	50	26	61 366	33 526	55 %
2 000–5 000 as.	93	61	304 892	202 453	66 %
5 000–10 000 as.	68	41	495 840	303 484	61 %
10 000–20 000 as.	44	34	648 208	482 463	74 %
20 000–50 000 as.	32	23	1 001 253	754 768	75 %
50 000–100 000 as.	12	10	789 593	659 115	83 %
Yli 100 000 as.	9	8	2 334 819	2 185 625	94 %
Koko maa	308	203	5 635 971	4 621 434	82 %

Taulukossa 6 on raportoitu kuntien kyselyn vastaajat. Kyselyyn vastanneissa kunnissa asuu noin 82 %:a suomalaisista sisältäen Ahvenanmaan kunnat ja asukkaat. Heikoin peittävyys kyselyllä oli kehyskunnissa sekä maaseutukunnissa. Kehyskunnista vain 27 kuntaa 48:sta vastasi kyselyyn ja maaseutukunnista 110 kuntaa 173:sta vastasi. Peittävyys oli asukasluvulla mitattuna silti 65 %:a kehyskunnissa ja 70 %:a maaseutukunnissa. Asukaslukuun perustuvissa ryhmittelyissä kyselyn

peittävyys on sitä heikompaa, mitä pienempien kuntien joukko on kyseessä; alle 2 000 asukkaan kunnista vain vähän yli puolet vastasivat kyselyyn, yli 100 000 asukkaan kaupungeista vain 1 ei vastannut.

Vastaajat ovat halutessaan voineet tarkentaa vastaustaan monivalintakysymykseen siitä, minkä toimialojen osalta he vastaavat. Hyvin suuri osa vastaajista on tässä kohdassa ilmoittanut vastaavansa kaikkien toimialojen osalta tai keskitetysti koko kunnan avustuksista. Pienissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa painottuvat kaikkia toimialojen koskevat vastaukset, kun taas suurten, yli 50 000 asukkaan kaupunkien vastaukset koskevat usein jotain tiettyä toimialaa.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoavustukset saavat mainintoja lähes kaikkien kokoluokkien kunnista, ja maaseutupalvelut ja yksityistieavustukset korostuvat erityisesti alle 20 000 asukkaan kunnissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on usein mukana nimettynä toimialana, etenkin keskisuurissa ja suurissa kunnissa. Suurissa kunnissa erikoistuneet toimialat, kuten toisen asteen koulutus ja taiteen perusopetus, kulttuurilaitokset sekä kansainväliset kumppanuudet ja tapahtumatuet nousevat esiin.

Taulukossa 7 on kuvattuna vastauksissa ilmoitetut euromäärät toimialoittain. Taulukon tietoihin sisältyvät myös vastaukset kunnista, joita ei tunnistettu. Kyselyaineiston perusteella avustussumma on kokonaisuudessaan noin 188 miljoonaa euroa, mikä on suuruusluokaltaan samansuuntainen määrä kuin avoimien tilinpäätöstietojen perusteella voidaan arvioida. Avoimeen tietolähteeseen perustuvan analyysin mukaisesti merkittävimmät määrät avustuksia on kohdistettu kulttuuripalveluihin ja liikuntapalveluihin.

Taulukko 7. Kuntien kyselyn euromäärät toimialoittain (sisältäen myös tunnistamattomien kuntien vastaukset)

Toimiala	Euroa
Elinkeinopalvelut	7 551 977
Esi- ja perusopetus	13 574 504
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	18 211 135
Kirjastopalvelut	18 248
Kulttuuripalvelut	71 718 737
Liikuntapalvelut	35 735 419
Muu opetus ja vapaa sivistystyö	4 014 033
Nuorisopalvelut	8 713 682
Työllisyyspalvelut	6 989 340
Varhaiskasvatus	219 670
Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut	5 629 748
Yleishallintopalvelut	16 109 810
Yhteensä	188 486 303

Taulukko 8. Euromäärät kuntatyypeittäin ja kuntakokoluokittain

Kuntatyyppi	Euroa per asukas
Pääkaupunkiseutu	58
Suuri kaupunki	61
Keskuskaupunki	30
Seutukaupunki	28
Kehyskunta	14
Keskuskaupungin lähikunta	15
Maaseutu	24
Yhteensä	33

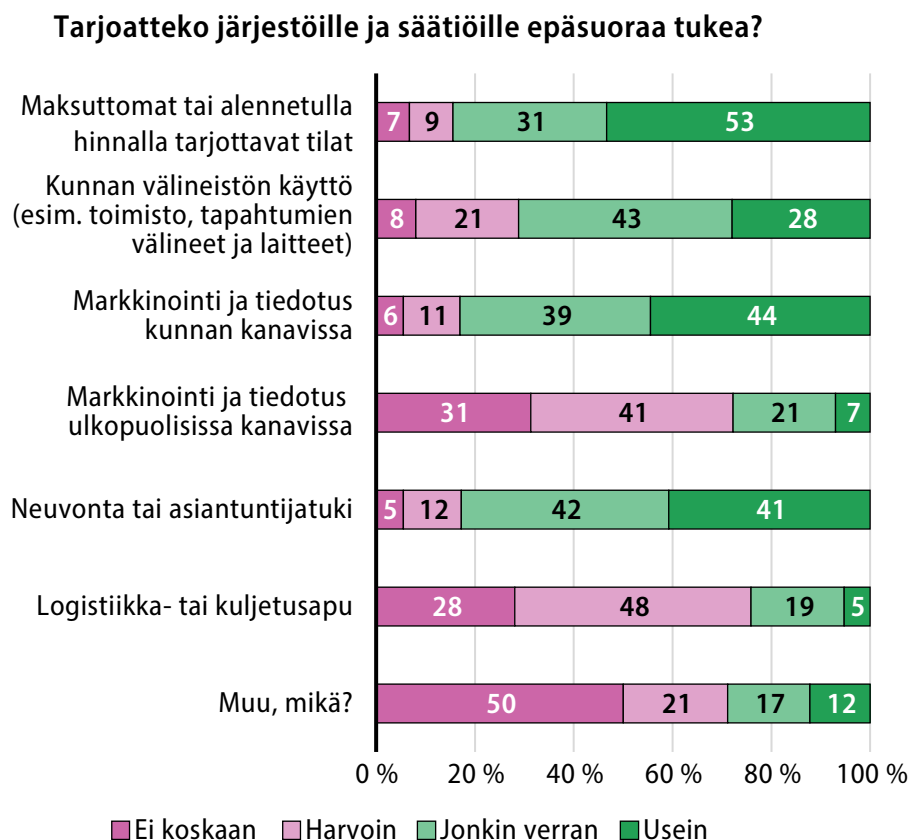
Kuntakokoluokka	Euroa per asukas
Alle 2 000 as.	11
2 000–5 000 as.	14
5 000–10 000 as.	13
10 000–20 000 as.	16
20 000–50 000 as.	21
50 000–100 000 as.	20
Yli 100 000 as.	55
Yhteensä	33

Taulukossa 8 on kuvattu kyselystä johdetut asukasluokkoittaiset euromäärät. Aineiston perusteella vaikuttaisi siltä, että suurimmissa kaupungeissa kansalaisjärjestöjä avustettaisiin enemmän kuin pienissä kunnissa. Vastauksissa annettujen liitetiedostojen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että lähes johdonmukaisesti sellaisissa kunnissa, joissa kyselyn perusteella avustussummat olisivat suurimpia, euromääriin on sisällytetty kunnan konserniyhtiöiden tukia, kuten kaupunginteattereita, museoita ja uimahalleja ylläpitävien kaupunkikonserniin kuuluvien rekisteröityjen säätiöiden ja osakeyhtiöiden avustuksia.

Taulukko 9. Euromäärien ilmoittamisen perusteet kyselyssä

Mihin tiedot euromääristä perustuvat?	Yhteensä
Taloushallinnon kirjanpidon mukaiseen tietoon	42 %
Myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon	41 %
Määrärahopäätösten perusteella laskettuun tietoon	11 %
Arvioon	3 %
Muuhun tietoon, mihin?	4 %
Yhteensä	100 %

Taulukossa 9 on kuvattu, miten vastaajat ovat vastanneet kysymykseen, joka koskee sitä, mihin kyselyssä ilmoitetut euromäärät perustuvat. Suurin osa vastauksista perustuu joko taloushallinnon kirjanpidon mukaiseen tietoon (42 %:a) tai myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon (41 %:a). Määrärahopäätösten perusteella laskettuun tietoon perustuu noin 11 %:a vastauksista. Loput perustuvat arvioon tai muuhun tietoon. Muuksi tiedoksi mainitaan yksittäisissä vastauksissa tilinpäätökset, talousarviot, lautakunnan päätökset, sekä yhdistelmät arviota ja määrärahopäätöstä.

Kuvio 2. Järjestöille ja säätiöille tarjottu epäsuora tuki (kyselytulokset)

Kyselyn perusteella epäsuorista tukimuodoista yleisin on maksuttomat tai alennetulla hinnalla tarjottavat tilat. Yleisiä epäsuoria tukia ovat myös markkinointi ja tiedotus kunnan kanavissa sekä neuvonta ja asiantuntijatuki. Jonkin verran yleistä on myös kunnan välineistön käyttö. Harvinaisempia ovat markkinointi kunnan ulkopuolisissa kanavissa sekä logistiikka- tai kuljetusapu.

Avoimeen kysymykseen 'Oletteko arvioineet epäsuoran tuen rahallista suuruutta tai sen taloudellisia vaikutuksia kunnassanne? Jos, niin miten?' noin kolme neljäsosaa vastaajista on vastannut, etteivät ole. Syiksi tälle on mainittu muun muassa pienet resurssit, tuen vähäinen määrä pienissä kunnissa, jolloin laskentaa ei ole koettu tarpeelliseksi sekä arvioinnin vaikeus, mikä johtuu esimerkiksi tuen monimuotoisuudesta ja hajautuneisuudesta sekä useista hallinnoivista yksiköistä. Osa vastaajista on ilmoittanut, että epäsuoran tuen rahallisen suuruuden tai sen taloudellisten

vaikutusten arviointi on parhaillaan kehitteillä tai prosessi on käynnissä. Vain pieni osa vastaajista on arvioinut epäsuoran tuen rahallista suuruutta, ja nämä arviot kattavat usein vain yhden tai muutaman tuen muodon.

Vastaajat kuvaavat epäsuoran tuen koostuvan pääosin maksuttomista tai alennettuun hintaan tarjottavista tiloista tai tilojen käyttövuoroista, kuten lasten ja nuorten liikuntatiloista, koulujen saleista, kokoustiloista ja auditorioista. Useita mainintoja saivat myös alennetut vuokrat tai vuokraedut. Joissakin vastauksissa epäsuoran tuen muotona nostetaan esiin myös kunnan tarjoama tapahtuma- ja markkinointituki esimerkiksi sosiaalisen median kanavien kautta. Yksittäisissä vastauksissa mainittiin myös henkilöstöressurssien antaminen järjestöjen käyttöön, korottomat lainat hankkeille sekä logistiikka ja kuljetusapu esimerkiksi isojen tapahtumien yhteydessä. Epäsuoran tuen merkitys nähdään suurena, vaikkei sen rahallista suuruutta yleensä olekaan laskettu.

Taulukko 10. Avustusten jakautuminen eri toimijatyypeille -kysymyksen vastausten jakauma koko kyselyaineistosta.

Kuntakokoluokat	Rekisteröidyt yhdistykset	Rekisteröimättömät yhdistykset	Rekisteröidyt säätiöt	Muut yleishyödylliset yhteisöt	Yksittäiset kuntalaiset ja toimijaryhmät
Alle 2 000 as.	81 %	1 %	2 %	8 %	9 %
2 000–5 000 as.	89 %	2 %	1 %	4 %	5 %
5 000–10 000 as.	85 %	1 %	3 %	4 %	7 %
10 000–20 000 as.	81 %	3 %	5 %	7 %	4 %
20 000–50 000 as.	82 %	0 %	9 %	7 %	2 %
50 000–100 000 as.	83 %	0 %	3 %	9 %	5 %
Yli 100 000 as.	70 %	0 %	11 %	15 %	4 %
Yhteensä	83 %	1 %	4 %	6 %	5 %

Taulukossa 10 on kuvattu, kuinka suuri osa avustuksista menee eri toimijatyypeille. Ylivoimaisesti eniten – yli 80 %:a avustuksista – menee tiedonkeruun perusteella rekisteröidyille yhdistyksille.⁶⁴ Yli 100 000 asukkaan kaupungeissa jakauma on kuitenkin muista poikkeava. Rekisteröityjen yhdistysten osuus on pienempi, ja rekisteröityjen säätiöiden sekä muiden yleishyödyllisten yhteisöjen osuus muuta maata selvästi suurempi.

Taulukko 11. Avustusten saajien luokittelun perusteet kyselyn vastauksissa

Mihin tiedot euromääristä perustuvat?	Yhteensä
myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon	47 %
taloushallinnon mukaiseen tietoon	28 %
asiantuntija-arvioon	21 %
muuhun tietoon, mihin?	4 %
Yhteensä	100 %

Taulukosta 11 käy ilmi, että avustusten saajien jakaumat perustuvat enimmäkseen myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon. Tieto perustuu varsinaisia euromääriä harvemmin taloushallinnon tietoon sekä varsinaisia euromääriä huomattavasti useammin arvioon.

Monivalintakysymystä siitä, mihin ilmoitettu arvio avustusten jakautumisesta toimijatyypeittäin perustuu, on täydennetty noin kymmenellä avoimella vastauksella, joissa tuodaan esiin tiedon perustuvan muun muassa kirjanpitoon tai kirjanpidon tai myöntöpäätösten perustella tehtyyn arvioon tai avustusohjesääntöön tai avustustoiminnan yleisiin jakoperiaatteisiin.

⁶⁴ Taulukossa euromääriä ei ole painotettu asukasluvulla eikä euromäärillä, joten koko maata kuvaavalla Yhteensä-rivillä painottuvat pienet kunnat, joita on määrällisesti enemmän kuin suurempia

Taulukko 12. Yhteistyötahot avustusten suunnittelussa, arvioinnissa, kohdentamisessa ja myöntämisessä. (Teettekö yhteistyötä muiden tahojen kanssa avustusten suunnittelussa ja arvioinnissa tai kohdentamisessa ja myöntämisessä?, %:a vastanneista vastannut "Kyllä")

Yhteistyötaho	Alle 2 000 as.	2 000– 5 000 as.	5 000– 10 000 as.	10 000– 20 000 as.	20 000– 50 000 as.	50 000– 100 000 as.	Yli 100 000 as.	Yhteensä
Oman kunnan muut toimialat	62 %	79 %	83 %	74 %	88 %	90 %	75 %	78 %
Oman kunnan vaikuttamis-toimielimet	23 %	50 %	38 %	50 %	50 %	50 %	25 %	43 %
Kuntatasoinen järjestö-parlamentti tms.	12 %	19 %	21 %	18 %	33 %	20 %	25 %	20 %
Alue- ja järjestö-parlamentti tms.	0 %	3 %	0 %	6 %	8 %	10 %	0 %	3 %
Muut kunnat	12 %	16 %	14 %	9 %	29 %	30 %	38 %	17 %
Hyvinvointialue	4 %	16 %	21 %	32 %	58 %	20 %	50 %	25 %
Maakunnan liitto	0 %	3 %	0 %	0 %	4 %	0 %	0 %	1 %
ELY-keskus	0 %	2 %	0 %	0 %	4 %	10 %	13 %	2 %
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA	0 %	0 %	0 %	3 %	0 %	10 %	25 %	2 %
Muu, mikä?	0 %	13 %	5 %	15 %	21 %	0 %	13 %	10 %
En minkään näistä	35 %	8 %	7 %	9 %	4 %	0 %	0 %	10 %

Kyselyssä kartoitettiin myös, minkälaisen toimijoiden kanssa kunnat tekevät yhteistyötä avustusten suunnittelussa, arvioinnissa, kohdentamisessa ja myöntämisessä. Yleisesti ottaen pienemmissä kunnissa yhteistyötahoja on vähemmän kuin suuremmissa. Koko maan tasolla yleisimmät yhteistyötahot ovat oman kunnan muut toimialat (78 %:a kunnista vastannut ”Kyllä”) ja oman kunnan vaikuttamistoimielimet (43 %:a). Nämä osuudet ovat vastaavia kuin hyvinvointialueiden kyselystä saadut osuudet, mutta mielenkiintoista on, että kunta- ja aluetasoiset järjestöparlamentit (20 %:a ja 3 %:a) ovat huomattavasti harvinaisempia avustusten suunnittelun yhteistyökumppaneita kunnille kuin aluetasoiset järjestöparlamentit ovat hyvinvointialueille (55 %:a). Sama havainto pätee myös, kun tarkastellaan vain suurimpia kuntia.

Hyvinvointialueen kanssa yhteistyötä tekee vain neljännes kunnista, joskin suuremmissa kunnissa osuus on suurempi kuin pienissä kunnissa. 35 %:ssa alle 2 000 asukkaan kunnan vastauksissa ilmoitetaan, ettei avustustoiminnassa tehdä yhteistyötä minkään kysytyn tahon kanssa.

Taulukko 13. Avustusprosesseissa käytössä olevat käytännöt kunnissa kyselyn mukaan. (Onko kuntasi (toimialasi) avustusprosesseissa käytössä, % kysymykseen vastanneista kunnista vastannut ”Kyllä”)

Käytäntö	Alle 2 000 as.	2 000– 5 000 as.	5 000– 10 000 as.	10 000– 20 000 as.	20 000– 50 000 as.	50 000– 100 000 as.	Yli 100 000 as.	Yhteensä
Kunnan tavoitteisiin ja strategiaan perustuvat periaatteet avustustoimintaan ja avustusten kohdentamiseen	69 %	80 %	85 %	76 %	92 %	89 %	88 %	81 %
Kirjalliset avustusehdot, -säännöt tai -ohjeet	92 %	93 %	98 %	97 %	100 %	100 %	100 %	96 %
Avustusten hakemisen ja myöntämisen vuosikello tai -kalenteri	73 %	79 %	93 %	91 %	96 %	78 %	100 %	86 %
Tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake	23 %	35 %	35 %	44 %	46 %	56 %	63 %	38 %
Ei tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake	62 %	54 %	61 %	50 %	70 %	33 %	38 %	56 %
Käytäntö esteellisyysääntöjen tarkastukseen	54 %	53 %	48 %	59 %	58 %	56 %	38 %	53 %
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi hakijoille	81 %	85 %	98 %	94 %	100 %	89 %	100 %	91 %
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi kuntalaisille	73 %	80 %	90 %	88 %	96 %	89 %	100 %	86 %
Käytännöt avustusten käytön raportointiin ja valvontaan	73 %	83 %	81 %	91 %	96 %	89 %	88 %	85 %
Käytännöt avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin	35 %	35 %	36 %	50 %	42 %	33 %	75 %	40 %
Käytäntö, jolla seurataan hakijoiden muita saatuja avustuksia	27 %	48 %	45 %	50 %	67 %	56 %	63 %	48 %

Lähes kaikissa kunnissa (noin 96 %:ssa) on käytössä kirjallinen avustusehto, -sääntö tai -ohje. Yleisimpiä käytäntöjä ovat myös myönnettyjä avustuksia koskevan tiedon julkaiseminen hakijoille (91 %) sekä kuntalaisille (86 %). Lisäksi avustusten käytön raportointiin ja valvontaan liittyvät käytännöt (86 %), avustusten hakemisen vuosikello (86 %) sekä kunnan tavoitteisiin perustuvat periaatteet avustusten kohdentamiseen (81 %) ovat yleisiä.

Lisäksi suurimmassa osassa kunnista käytössä on avustusten hakemiseen sähköinen järjestelmä tai lomake. 38 %:ssa kunnista järjestelmä vaatii tunnistautumisen ja 56 %:ssa tunnistautumista ei vaadita.

Harvemmin käytössä olevia käytäntöjä ovat avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin liittyvät käytännöt sekä käytäntö, jolla seurataan hakijoiden muita avustuksia. Yleisesti ottaen suuremmissa kaupungeissa on käytössä useampia käytäntöjä kuin pienissä kunnissa. Poikkeus tähän on kuitenkin käytäntö esteellisyyssääntöjen tarkistukseen, joka on likimain yhtä yleistä kaikenkokoisissa kunnissa pois lukien yli 100 000 asukkaan kaupunkeja, joissa käytäntö on vain vähän yli kolmanneksessa kunnista.

Kyselyssä selvitettiin, kehitetäänkö parhaillaan avustustoimintaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa. Vastanneista kunnista 30 %:a alle 2 000 asukkaan kunnista ilmoitti kehittävänsä avustustoimintaa. Osuus kasvaa kuntakoon myötä: 39 %:a 2 000–5 000 asukkaan kunnista, 53 %:a 5000–10 000 asukkaan kunnista ja 38 %:a 10 000–20 000 asukkaan kunnista vastasi kehittävänsä avustustoimintaa.

Suurimmista kunnista 54 %:a 20 000–50 000 asukkaan kunnista ja 55 %:a 50 000–100 000 asukkaan kunnista kehittää avustustoimintaa. Yli 100 000 asukkaan kunnista peräti 91 %:a ilmoitti kehittävänsä avustustoimintaa.

Kyselyn avovastauksissa kysymykseen 'Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustusten hallinnoinnissa, avustusprosesseissa ja avustusjärjestelmissä?' tuotiin esiin useita kehityskohteita. Tässä koonnissa esitellään keskeiset kyselyssä nousseet teemat.

Tällaisia näkökulmia ovat esimerkiksi avustusjärjestelmien käytettävyyteen ja sähköisiin työkaluihin liittyvät asiat. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa käyttäjien toiveet nykyistä helppokäyttöisemmästä järjestelmästä, hakulomakkeiden selkeyttäminen ja ohjeistuksen parantaminen. Vastauksissa kuvataan myös kattavasti koko sähköisen avustusprosessin – hakeminen, käsittely, päätöksenteko, maksatus, arkistointi – kehittämistä.

Vastauksissa on löydettävissä useita mainintoja hakuprosessin selkeyttämisestä ja yhtenäistämistä. Käytännössä tällä saatetaan viitata esimerkiksi avustushaun yksinkertaistamiseen, ohjeiden yhtenäistämiseen, hakuaikojen, periaatteiden ja kriteerien selkeyttämiseen sekä yhteisiin käytäntöihin yli toimialarajojen.

Kehittämistarpeina tuodaan esiin myös seurannan ja raportoinnin kehittäminen. Tämä liitetään esimerkiksi nykyistä tarkempaan taloudelliseen seurantaan ja avustusten käytön raportointiin, vaikutusten arvioinnin parantamiseen, päällekkäisten tukien valvonnan tehostamiseen sekä raportointikäytäntöjen yhdenmukaistamiseen ja systematisointiin.

Tärkeänä näkökulmana käsitellään myös avustustoiminnan tasapuolisuutta ja läpinäkyvyyttä. Tällä viitataan eri toimijoiden tarpeiden huomioimiseen avustuskriteereissä sekä avoimuuteen päätöksenteossa ja avustuksista tiedottamisessa. Lisäksi mainitaan käytäntöjen tasapuolistaminen tilojen ja laitteiden käytössä sekä vanhojen jatkuvien tukien tarkastelu ja perusteiden päivittäminen.

Kyselyssä tuodaan esiin yleisinä kehittämiskohteina avustusmuotojen muokkaaminen vastaamaan toimintaympäristön muutoksia, kuntien välinen yhteistyö prosessien yhdenmukaistamisessa sekä esimerkiksi avustusten hallinnoinnin kuormittavuuden vähentäminen erityisesti pienissä kunnissa.

Kyselyssä selvitettiin myös, millaisia kehittämistarpeita vastaajat tunnistavat avustustoiminnan ohjauksessa ja raportoinnissa suhteessa kunnan tavoitteisiin ja tiedolla johtamiseen. Kysymyksen vastauksissa oli temaattista yhtäläisyyttä aiemmin esitellyn kysymyksen vastausten kanssa. Tyypillisimmät kehittämisteemat liittyvät raportointiin ja arviointiin.

Tällä hetkellä raportointikäytännöt vaihtelevat kunnittain ja jopa saman kunnan sisällä eri avustusmuodoissa. Tämän ohella vaikuttavuuden arviointi jää usein pinnalliseksi tai sitä ei tehdä lainkaan. Lisäksi kerättyä tietoa hyödynnetään monesti puutteellisesti päätöksenteossa. Kehittämisideoina näiden haasteiden ratkaisemiseksi esitetään muun muassa yhtenäisiä raportointivaatimuksia kaikille avustuksille, selkeän vaikuttavuusmittariston käyttöönottoa sekä raporttien sisällön aktiivista hyödyntämistä strategisten päätösten ja resurssien kohdentamisen tukena.

Myös tämän kysymyksen vastauksissa mainitaan avustusprosessin selkeyttäminen. Tällä hetkellä prosessi saatetaan kokea paikoin monimutkaiseksi ja hajanaiseksi, ja hakemuksia saatetaan jättää eri kanavien kautta, mikä hankaloittaa niiden hallinnointia. Ohjeistukset saattavat myös olla tulkinnanvaraisia ja kriteerit vaihdella eri avustustyypeissä. Hakijat eivät myöskään aina tiedä, mitä tietoja ja liitteitä tarvitaan,

mikä aiheuttaa viivästyksiä ja lisäselvityspyyntöjä. Näiden haasteiden ratkaisemiseksi esitetään muun muassa avustusten hakemisen keskittämistä ja yhtenäistä prosessia kaikille avustuksille, kriteerien yhtenäistämistä sekä selkeän ohjeistuksen laatimista. Lisäksi mainitaan ajatus siitä, että avustuksen saamisen ehtona olisi velvoite osallistua arviointiin, jotta kunta saa tietoa toiminnan tuloksista ja voi tarvittaessa kehittää prosessejaan.

Yhtenä kehittämisteemana tuodaan esiin myös sähköiset palvelut. Osa hakuprosesseista on paperipohjaisia tai vaatii useiden eri järjestelmien käyttöä. Sähköiset järjestelmät eivät ole myöskään aina helppokäyttöisiä. Vastauksissa tuodaan esiin myös se, että osa kunnista ei hyödynnä digitaalista teknologiaa avustusten arvioinnissa tai seurannassa. Mahdolliseksi toimenpiteiksi esitetään muun muassa täysin sähköisen hakemusjärjestelmän käyttöönottoa, jolloin hakija voi jättää hakemuksen, seurata sen käsittelyä ja päivittää hakemustaan yhdessä paikassa. Tekoälyn hyödyntämisessä nähdään myös mahdollisuuksia esimerkiksi hakemusten alustavassa pisteytyksessä, liitteiden tarkistuksessa tai raporttien analysoinnissa.

Kehittämiskohteena käsitellään avustusten strategista kytkentää. Vastauksissa tuodaan esiin, että avustusten linkitys saattaa olla paikoin heikko tai epäselvä, ja avustuksia saatetaan myöntää ilman selkeää yhteyttä kunnan painopisteisiin. Hakijoille ei aina myöskään välity tieto siitä, miten avustukset liittyvät kunnan strategiaan. Konkreettisina kehittämisehdotuksina esitetään muun muassa, että strategiset tavoitteet voisi asettaa näkyviin hakulomakkeisiin ja päätöskriteereihin sekä se, että avustusten myöntäminen sidottaisiin suoraan strategian painoalueisiin. Avustus päätösten perusteluja voisi kytkeä strategiaan nykyistä tiiviimmin. Muina kehittämiskohteina kuvataan esimerkiksi suullisen palautteen epäsystemaattisuutta ja puutteellista dokumentointia sekä eri kieliversioiden selkeyden ja kattavuuden parantamista.

Vastauksia tulkittaessa tai niiden merkityksiä arvioitaessa on tärkeää ottaa huomioon käytäntöjen suuri vaihtelu kuntien välillä ja kentän pirstaleisuus. Vaikka kuntakoko ei suoraviivaisesti määrittele, millaisia kehittämiskohteita vastauksissa esitetään, aineistossa on havaittavissa pieniä painotuseroja tähän liittyen. Esimerkiksi sähköisten palveluiden teema korostuu enemmän pienten kuntien kohdalla, mitä selittää osaltaan se, että pienimmissä kuntaryhmissä sähköisten järjestelmien hyödyntäminen on harvinaisempaa kuin suuremmissa (katso taulukko 13). Lisäksi strateginen kytkentä on teemana painottunut hieman enemmän isompiin kuntiin. Raportointiin ja arviointiin liittyvät kehityskohteet ovat kuitenkin selvästi yleisin teema kaikissa kokoluokissa.

Kyselyssä kartoitettiin myös sote-uudistuksen vaikutusta kuntien avustustoimintaan. Selvästi suurin osa kunnista raportoi, ettei uudistuksella ollut merkittävää vaikutusta avustustoimintaan. Tämä on näkemyksenä kiinnostava, sillä uudistus tosiasiallisesti muutti kaikkien kuntien avustustoimintaa sote-asioiden ja näin myös sote-järjestöjen avustamisen siirtyessä uudelle järjestäjälle. Vastausta voikin tulkita siten, että kuntiin jäänyt avustustoiminta on pysynyt suhteellisen ennallaan sote-uudistuksen jälkeen. Muutamissa vastauksissa tuotiin esiin yleisiä kuntatalouden haasteita ja niiden kytköstä avustustoimintaan, mutta tällä ei ole suoraa yhteyttä juuri sote-uudistuksen vaikutuksiin.

Kyselyn viimeinen avoin kysymys selvitti sitä, miten kunnat kehittävät avustustoimintaa. Yleiskuvassa kehitystoiminnasta painottuu yhteistyön merkitys, millä viitataan yhteistyöhön esimerkiksi hyvinvointialueiden, kunnan eri toimialojen ja järjestöjen kanssa.

Teeman painoarvoa havainnollistaa se, että tarkasteltaessa aineistossa esiintyvien sanojen frekvenssejä, 'kanssa' nousee selvästi yleisimmäksi. Kaiken kaikkiaan aineistossa korostuu se, että avustustoimintaa kehitetään kumppanuuksien kautta, ei pelkästään kunnan sisällä. Sisällöllisesti sillä viitataan esimerkiksi resurssien jakamiseen, yhteisiin hankkeisiin ja yhteiseen suunnitteluun.

Vastauksissa käsitellään myös avustusprosessien ja -järjestelmien kehittämistä, mikä saattaa sisältää esimerkiksi hakulomakkeiden muokkaamista, sähköisten haku- ja palveluiden käyttöönottoa ja päivittämistä sekä kriteeristön selkeyttämistä ja kehittämistä. Aineiston perusteella voidaan yleisesti todeta, että periaatteet käytännön sujuvuudesta ja läpinäkyvyydestä ovat merkityksellisiä avustusprosessien ja järjestelmien kehittämisessä.

Avustusten kehittämisen yhteydessä käsitellään myös strategisuutta ja avustustoiminnan kytkentää osaksi laajempia palvelukokonaisuuksia sekä vaikutusten nykyistä järjestelmällisempää seuraamista. Lisäksi vastauksissa käydään keskustelua sote-uudistuksen vaikutuksista ja eri toimijoiden rooleista jakoineen uudistuksen jälkeisessä ajassa. Tietyissä teemoissa puhutaan erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden roolien selkeyttämisestä.

Kun vastausten sisältöä tarkastellaan suhteessa eri kuntakototyyppeihin, huomataan, että strateginen näkökulma ja näin myös yhteistyön strategisuus saa enemmän painoarvoa isommissa kunnissa. Prosessien ja järjestelmienkin kehittäminen korostuu erityisesti suurempien kuntien kohdalla, mikä näkyy muun muassa

mainintoina sähköisten hakujärjestelmien, lomakkeiden ja arviointikriteerien kehittämisestä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että näitä näkökulmia ei käsiteltäisi myös pienempien kuntien vastauksissa.

Karkeasti voidaan todeta, että isommissa kunnissa yhteisten kriteerien ja strategisten valintojen painoarvo on suurempi, kun taas pienemmissä kunnissa tapauskohtaisuudella ja harkinnanvaraisuudella on suurempi merkitys. Pienissä kunnissa myös suunnittelun aikajänne saattaa olla lyhyempi ja ote toimintaan yleisesti käytännönläheisempi.

4.3 Hyvinvointialueiden kysely

Suomen 21 hyvinvointialueesta 19 vastasi kyselyyn. Vastaus tuli Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Vantaan ja Keravan sekä Varsinais-Suomen hyvinvointialueilta eli kaikilta hyvinvointialueilta Kanta-Hämeen ja Pohjois-Savon hyvinvointialueita lukuun ottamatta.

Kahden hyvinvointialueen osalta avustussummiksi oli ilmoitettu tyhjät arvot tai nollat, mutta vastauksiin täydennettiin euromäärät liitetietojen perusteella. Lisäksi kyselyä täydennettiin hakemalla verkosta tiedot Pohjois-Savon hyvinvointialueen myöntämien avustusten euromääristä⁶⁵ sekä Kanta-Hämeen hyvinvointialueen myöntämien avustusten euromääristä⁶⁶. Lisäksi vastaus kyselyyn saatiin HUS-yhtymältä. Helsingin kaupunki vastasi kunnille lähetettyyn kyselyyn ja Helsingin kaupungin vastauksen perusteella myös sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialojen avustukset sisältyvät kuntien kyselyssä annettuun vastaukseen.

Taulukossa 15 on esitetty, kuinka moni vastaaja ja kuinka suuri osuus vastaajista vastasi kunkin palvelualueen osalta. Osa hyvinvointialueista vastasi vain yhden palvelualueen avustusten osalta, kun taas osa vastasi kaikkien palvelualueiden osalta. Yleisimmin hyvinvointialueet vastasivat hallinto- ja tukipalveluiden ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalveluiden avustusten osalta, joiden kummankin osalta vastasi 12 vastaajaa eli yhteensä 60 prosenttia kaikista vastaajista.

65 [Myönnettyjen avustusten raportti 2023–2024. \(2024, 9.10.\). Pohjois-Savon hyvinvointialue](#)

66 [Kanta-Hämeen hyvinvointialue. \(2025\). Tilinpäätös 2024](#)

Vähiten vastattiin pelastustoimen ja perustason vuodeosastohoidon osalta, joiden kummankin osalta vastasi kolme vastaajaa eli 15 prosenttia kaikista vastaajista. Käytännössä vastaukset kattavat kuitenkin hyvin hyvinvointialueen avustustoiminnan. Vastaustietoja tarkistettiin otantana hyvinvointialueiden avoimista verkkolähteistä, ja avustustoiminnan määrää koskevat uutiset, raportit ja koosteet olivat tarkistettujen hyvinvointialueiden osalta linjassa kyselyssä annettujen tietojen kanssa.

Avustustoiminnan summat vaihtelevat hyvinvointialueittain merkittävästi. Vaihteluväli hyvinvointialueiden avustuksissa on kyselytietojen perusteella 0,7–5,3 euroa per asukas. Suurimmat avustussummat ovat Länsi-Uudenmaan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla – yli 5 euroa per asukas. Pienimmät asukaskohtaiset summat ovat Etelä-Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan ja Pohjanmaan hyvinvointialueilla.

Taulukko 14. Hyvinvointialueiden avustussummat vuonna 2024 kyselyn perusteella alueittain ja asukasta kohden

Hyvinvointialue	Euroa	Euroa per asukas
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	164 875	1,32
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	135 000	0,71
Etelä-Savon hyvinvointialue	619 300	4,79
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	100 000	1,01
Kainuun hyvinvointialue	142 500	2,05
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	272 000	1,61
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	95 750	1,41
Keski-Suomen hyvinvointialue	1 165 000	4,25
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	386 100	1,86
Kymenlaakson hyvinvointialue	671 939	4,27
Lapin hyvinvointialue	525 165	2,98
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	2 580 000	5,14
Pirkanmaan hyvinvointialue	1 880 000	3,45
Pohjanmaan hyvinvointialue	197 450	1,10
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	384 879	2,37
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	800 000	1,91

Hyvinvointialue	Euroa	Euroa per asukas
Pohjois-Savon hyvinvointialue	850 000	3,42
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	300 000	1,47
Satakunnan hyvinvointialue	665 000	3,15
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	850 000	2,93
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	2 600 000	5,25
HUS-yhtymä	928 861	–
Hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä yhteensä	16 313 819	2,91

Taulukossa 14 on esitetty myös hyvinvointialueiden ilmoittamat rahallisen tuen summat järjestöille ja säätiöille palvelualueittain vuonna 2024. Eniten avustuksia on kirjattu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut ja hallinto- ja tukipalvelut -palveluluokkiin. Yksikään hyvinvointialue ei ilmoittanut, että perustason vuodeosastohoitoon tai suun terveydenhuollon palveluihin kohdistettuja avustuksia olisi jaettu rahallisena tukena järjestöille tai säätiöille.

Hyvinvointialueiden vastausten vertailun perusteella näyttää siltä, että kyse on pikemminkin myöntämisen kuin avustusten lopullisen kohdentumisen luokista. Alueilla on siis vaihtelevia käytäntöjä avustusten palveluluokan kirjaamiseen. Osalla kirjaukset seuraavat myöntövaltuutta (esimerkiksi hallinto- ja tukipalvelut) ja osalla taas avustuksia on eritelty yksityiskohtaisemmin eri palvelukokonaisuuksien alle (esimerkiksi mielenterveystyö). Kansallinen palveluluokitus ei myöskään aina vastaa niitä palvelukokonaisuuksien luokituksia, joita alue itse käyttää. Esimerkiksi Pohjois-Savon hyvinvointialue kohdentaa omassa avustustoiminnan raportissaan avustukset viidelle toimialalleen sekä toimialojen yhteisiin avustuksiin⁶⁷, mikä eroaa merkittävästi tässä selvityksessä käytetystä kahdentoista palveluluokan rakenteesta.

67 Myönnettyjen avustusten raportti 2023–2024. (2024, 9.10.). Pohjois-Savon hyvinvointialue

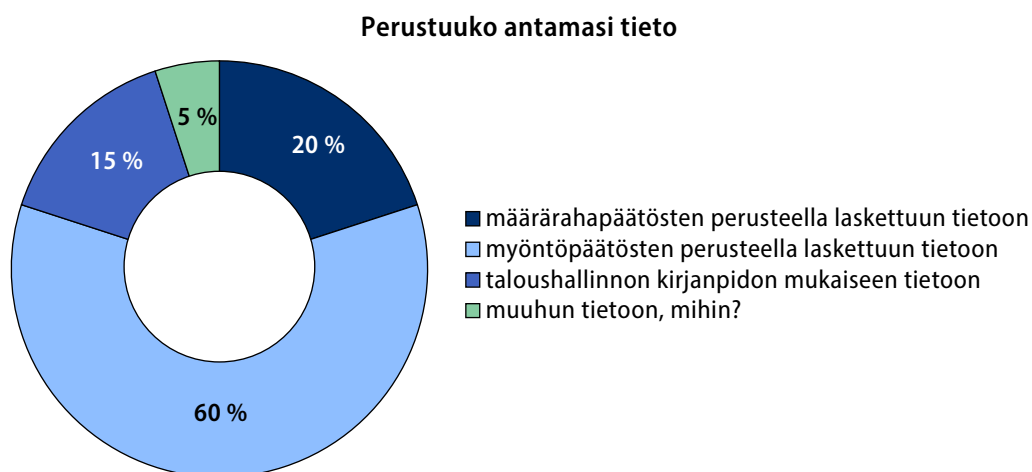
Taulukko 15. Hyvinvointialueiden järjestöille ja säätiöille myöntämät rahalliset tuet palveluluokittain vuonna 2024 tietopyynnön perusteella

Palveluluokka	Rahallinen tuki järjestöille ja säätiöille yht. v. 2024
Erikoissairaanhoido	813 301
Hallinto- ja tukipalvelut	4 329 054
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut	9 831 214
lääkkäiden sosiaalipalvelut	122 416
Lastensuojelun, lapsiperheiden ja perheoikeudelliset sosiaalipalvelut	217 867
Muu sosiaali- ja terveystoiminta pl. hyte	363 600
Pelastustoimi	140 000
Perustason vuodeosastohoito	0
Perusterveydenhuollon avohoito	16 000
Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien palvelut	304 000
Suun terveydenhuollon palvelut	0
Vammaisten sosiaalipalvelut	176 367
Yhteensä	16 313 819

Vastaajia pyydettiin arvioimaan prosenttiosuuksina, kuinka iso osa avustuksista menee eri toimijatyypeille. Valtaosa hyvinvointialueiden avustuksista kohdistuu rekisteröidyille yhdistyksille, joille jokainen hyvinvointialue myöntää vähintään osan rahallisesta tuestaan, useimmiten vähintään 90 prosenttia. Puolet (50 %:a) vastanneista hyvinvointialueista myöntää kaiken avustuksensa rekisteröidyille yhdistyksille. Puolet (50 %:a) hyvinvointialueista myöntää rahallista tukea myös rekisteröidyille säätiöille, mutta näiden osuus avustuksista on korkeintaan 20 prosenttia ja useimmissa tapauksissa maksimissaan 10 prosenttia. Ainoastaan yksi hyvinvointialue myöntää rahallista tukea yksittäisille asukkaille tai toimijaryhmille ja muille yleishyödyllisille yhteisöille (esimerkiksi osuuskunnille, osakeyhtiöille ja seurakunnille). Yksikään hyvinvointialue ei ilmoittanut myöntävänsä avustuksia rekisteröimättömille yhdistyksille.

Hyvinvointialueiden antamat tiedot perustuivat pääosin (60 %:sti) myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon. Joka viides vastaaja pohjasi tietonsa avustuksista määrärahapäätösten perusteella laskettuun tietoon, 15 prosenttia taloushallinnon kirjanpidon mukaiseen tietoon ja 5 prosenttia muuhun tietoon. Tämän muun tiedon kohdalle oli kirjoitettu, että tieto perustuu myöntämispäätöksen ja valmisteilla olevan päätöksen mukaiseen tietoon, ja että järjestöavustusohjeiden mukaisesti vain rekisteröidyt yhdistykset ovat hakukelpoisia, eikä seurakunnille makseta tukea.

Kuvio 3. Hyvinvointialueiden ilmoittamien tietojen jakauma sen mukaan, mihin tieto perustuu

Hyvinvointialueet tarjoavat järjestöille ja säätiöille monenlaista epäsuoraa tukea. Useimmiten tämä tapahtuu neuvonnan ja asiantuntijatuen muodossa, jota 40 prosenttia vastanneista ilmoitti tarjoavansa järjestöille usein ja yli puolet jonkin verran. 40 prosenttia vastasi tarjoavansa järjestöille ja säätiöille markkinointia ja tiedotusta hyvinvointialueen kanavissa usein ja yhtä moni jonkin verran. Joka kymmenes vastannut hyvinvointialue tarjoaa järjestöille ja säätiöille usein tiloja käyttöön maksutta tai alennetulla hinnalla ja 70 prosenttia tekee tätä jonkin verran. Logistiikka- tai kuljetusapua hyvinvointialueet tarjoavat järjestöille ja säätiöille harvoin tai eivät koskaan.

Kuvio 4. Hyvinvointialueiden järjestöille ja säätiöille tarjoaman epäsuoran tuen muodot ja niiden yleisyys

Kysymykseen 'Oletteko arvioineet epäsuoran tuen rahallista suuruutta tai sen taloudellisia vaikutuksia hyvinvointialueella? Jos kyllä, niin miten?' suurin osa vastaajista on vastannut kieltävästi. Muutama vastaajaa on vastannut, että arviointi on kesken tai asia on prosessissa. Pari vastaajaa on ilmaissut, että taloudellisten vaikutusten arviointi on vaikeaa, koska epäsuora tuki ei ole järjestelmällistä tai koska se on pitkäjänteistä toimintaa, jonka tulokset näkyvät vasta ajan kuluessa. Yksi vastaaja on vastannut, että tuen suuruutta ja/tai taloudellisia vaikutuksia on arvioitu säännöllisissä yhteistyöneuvotteluissa ja toinen on ilmoittanut, että se tehdään osana järjestöavustusten vaikutusten arviointia.

95 prosenttia vastanneista hyvinvointialueista ilmoitti, että heillä on avustusprosessissaan käytössä kirjalliset avustusehdot, -säännöt tai -ohjeet sekä käytännöt avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin. 90 prosentilla on hyvinvointialueen tavoitteisiin ja strategiaan perustuvat periaatteet

avustustoimintaan ja avustusten kohdentamiseen. Vain joka viidennellä hyvinvointialueella on tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake ja 45 prosentilla käytäntö esteellisyysääntöjen tarkistukseen.

Kuvio 5. Hyvinvointialueiden avustusprosessien käytännöt ja niiden yleisyys

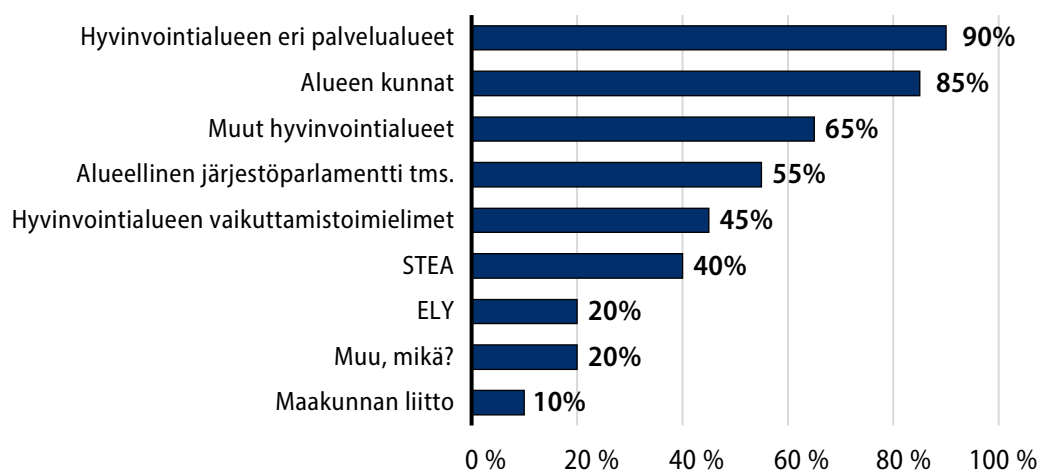

90 prosenttia hyvinvointialueista tekee yhteistyötä avustusten suunnittelussa ja arvioinnissa tai kohdentamisessa ja myöntämisessä hyvinvointialueen eri palvelualueiden kanssa ja 85 prosenttia alueen kuntien kanssa. Noin kaksi kolmesta tekee yhteistyötä muiden hyvinvointialueiden kanssa ja reilu puolet alueellisen järjestöparlamentin tai muun vastaavan toimielimen tai osallisuusrakenteen kanssa. Joka

viides tekee yhteistyötä myös muiden kuin kysymyksen vastausvaihtoehdoissa mainittujen tahojen kanssa. Tähän kohtaan on kirjattu vastauksiksi avustusten hakijat, järjestöt, lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta sekä järjestöyhteistyöryhmä.

Kuvio 6. Hyvinvointialueiden yhteistyötahot avustusprosessissa

Teettekö yhteistyötä muiden tahojen kanssa avustusten suunnittelussa ja arvioinnissa tai kohdentamisessa ja myöntämisessä? Voit valita useita.

Avoimen kysymyksen 'Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustusten hallinnoinnissa, avustusprosessissa ja avustusjärjestelmissä?' vastauksissa nostettiin vahvasti esiin sähköisten avustusjärjestelmien ja digitalisoinnin tarve. Vastaajat toivoivat käyttäjäystävällistä, tietoturvallista ja tunnistautumista vaativaa sähköistä järjestelmää avustusten hakemiseen, käsittelyyn, raportointiin ja seurantaan, ja toivoivat tämän järjestelmän tukevan myös tiedolla johtamista, raportointia ja pisteytystä. Nykyiset järjestelmät koetaan rajoittuneiksi tai teknisesti haastaviksi; osa tekee raportointia edelleen Excelissä. Myös tekoälyä haluttiin hyödyntää tietojen tarkistukseen ja pisteytykseen.

Myös avustusprosessien sujuvoittamisen ja selkeyttämisen tarve esiintyi yleisesti vastauksissa. Vastaajat näkivät tarvetta keventää ja nopeuttaa avustusprosessia, yksinkertaistaa hakulomakkeita ja selkeyttää periaatteita hakijoille, vähentää byrokratiaa sekä luoda yhteisiä avustussalleja hyvinvointialueen ja kuntien kesken

ja tiivistää yhteistyötä muiden rahoittajien, kuten Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen STEAn ja Euroopan Unionin rahoitusohjelmien, esimerkiksi Euroopan Sosiaalirahasto plussan kanssa.

Vastaajat toivat esiin, että avustusten tulee kohdentua aidosti hyvinvointialueen tavoitteita tukevaan toimintaan. Vaikuttavuuden arviointia tulee yhdenmukaistaa ja pisteytysmalleja kehittää, ja on tarve varmistaa, että raportointitieto on käytettävissä ennen seuraavan vuoden päätöksentekoa. Myös tarve saada ajantasaista tietoa kansallisista ratkaisuista ja avustushauista hyvissä ajoin sekä avustusten hallinnoinnin ja valmistelun riittävä osaamis- ja henkilöstöresursointi nostettiin esiin.

Avoimen kysymyksen 'Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustustoiminnan ohjauksessa ja raportoinnissa suhteessa hyvinvointialueen tavoitteisiin ja tiedolla johtamiseen?' vastauksissa nousi yleisesti hyvin esiin avustusten vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedolla johtamisen kehittäminen. Vastaajat kokivat tarvetta kehittää työvälineitä ja malleja avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin. Nykyiset mittarit (esimerkiksi osallistujamäärät) eivät vastaajien mukaan riitä kuvaamaan toiminnan todellista hyötyä tai muutosta. Vastauksissa tuotiin esiin tarve kytkeä vaikuttavuustavoitteet selkeästi hyvinvointialueen strategiaan ja tiedolla johtamisen kokonaisuuteen sekä kehittää selkeä malli, jonka avulla järjestöt voivat arvioida toimintansa vaikuttavuutta suhteessa hyvinvointialueen tavoitteisiin.

Myös avustusten kohdentaminen hyvinvointialueiden strategiaan painopisteisiin ja väestötasoihin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteisiin tunnistettiin yleisesti kehittämistarpeeksi. Hyvinvointialueet haluavat välttää tuen suuntaamista toimintaan, jonka vaikuttavuutta on mahdoton arvioida, kuten virkistystoimintaan tai yksittäisiin koulutuksiin, ja toivovat avustusten suunnitelmallisempaa, hyvinvointisuunnitelmaan integroitua kohdentamista.

Kehittämistarpeena tuotiin esiin myös yhteistyö ja vuoropuhelu järjestöjen kanssa, joka voi olla monen muotoista.

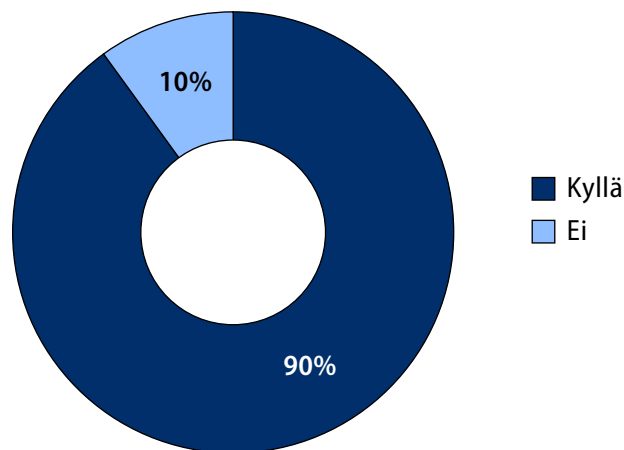
- Vuoropuhelun tiivistäminen palveluiden ja järjestötoimijoiden välillä jo suunnitteluvaiheessa.
- Ilmiölähtöinen yhteiskehittäminen ja mahdollisuus hakea avustuksia yhdessä julkistoimijoiden kanssa.
- Järjestöjen roolin vahvistaminen osatoteuttajina kansallisissa hankehauissa.
- Strategisten kumppanuussopimusten merkityksen korostuminen, sisältäen myös muuta kuin rahallista tukea, kuten asiantuntija-apua ja tiloja.

Vastauksissa nostettiin esiin myös tarve selkiyttää avustusten hakuprosesseja, niistä raportointia (muun muassa nykyistä tarkempaa talousseurantaa) ja viestintää. Toivottiin ohjelmaa tai järjestelmää, joka tukisi haku- ja raportointiprosessia kokonaisuutena. Kehittämisen tarvetta nähtiin myös avustushakemuksista ja raporteista saadun tiedon paremmassa hyödyntämisessä päätöksenteossa ja ohjauksessa sekä viestintäkanavien ja tiedonvaihdon kehittämisessä järjestöjen kesken. Mainintoja sai myös rahoittajien välisen yhteistyön tiivistäminen, jotta vältetään päällekkäistä raportointia ja vähennetään byrokratiaa, sekä valtakunnallisesti yhdenmukaisten linjausten tuottaminen ja roolien selkeyttäminen hyvinvointialueiden ja kuntien osalta, jotta järjestöt tietävät, keneltä hakea tukea.

90 prosenttia hyvinvointialueista kehittää parhaillaan avustustoimintaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa. Vain 10 prosenttia hyvinvointialueista ei kehitä avustustoimintaansa.

Kuvio 7. Hyvinvointialueiden avustustoiminnan kehittäminen

Kehitättekö parhaillaan avustustoimintaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa?

Kysyttäessä, miten hyvinvointialueet kehittävät avustustoimintaa, moni hyvinvointialue vastasi sujuvoittavansa hakuprosesseja, kehittävänsä hakulomakkeita sekä avustuskäytänteitä ja aikaistavansa päätösaikataulua. Myös avustusperiaatteita ja myöntämiskriteereitä päivitetään palautteen pohjalta, pisteytys- ja arviointimalleja kehitetään ja vaikuttavuuden arviointia ja raportointia sovitetaan yhteen muun muassa STEAn tuloksellisuusraportoinnin ja hyvinvointisuunnitelmien kanssa.

Hyvinvointialueet kertoivat myös vahvistavansa yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa, pyrkivänsä hyödyntämään vahvemmin digitaalisia järjestelmiä ja tekoälyä hakemusten käsittelyssä sekä seuraavansa valtakunnallista avustustoiminnan kehitystä ja mukauttavansa alueellisia painopisteitä sen mukaan.

Avoimen kysymyksen 'Miten hyvinvointialueuudistus vaikutti sosiaali-, terveys- ja hyte-alojen avustustoimintaan?' vastauksissa hyvinvointialueet nostivat yleisesti esiin, että uudistuksen myötä avustusmallit, kriteerit ja ohjeistukset ovat selkiytyneet ja prosessit, seuranta ja päätöksenteko ovat kehittyneet järjestelmällisemmiksi. Hyvinvointialueuudistus on mahdollistanut yhtenäisemmät käytännöt koko maakunnan alueella ja lisännyt avoimuutta ja tasapuolisuutta. Uudistus on joillain alueilla selkiyttänyt työnjakoa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä, mutta monin paikoin hyte-roolit ja yhdyspinnat vaativat edelleen sopimista ja yhteiskehittämistä.

Hyvinvointialueuudistus on vastaajien mukaan vaikuttanut avustusten kohdentumiseen siten, että painopiste on siirtynyt usein alueellisiin tai useamman kunnan alueen kattaviin järjestöihin, jolloin paikallisten, yhden kunnan alueella sijaitsevien järjestöjen tuki on vähentynyt. Suuret ja resursoidut järjestöt ovat hyötäneet uudistuksesta, kun taas pienemmillä järjestöillä on ollut haasteita rahoituksen saamisessa. Joillakin hyvinvointialueilla avustusmäärät ovat kasvaneet, toisilla ne ovat pienentyneet tai pysyneet niukkoina. Monien kuntien rahoitus on vähentynyt, ja myös STEAn myöntämiin valtionavustuksiin kohdentuneet leikkaukset lisäävät painetta hyvinvointialueiden rahoitukselle, mutta hyvinvointialueet eivät voi taloustilanteensa vuoksi kompensoida rahoitusvajetta. Haastetta aiheuttaa myös se, ettei hyvinvointialueilla ole vielä samanlaista paikallistuntemusta kuin kunnilla.

Jotkut vastaajat kuvaavat uudistuksen vahvistaneen palveluintegraatiota ja moniammatillista yhteistyötä järjestöjen kanssa, ja säännöllinen vuoropuhelu ja neuvottelut auttavat kohdentamaan tukea strategisesti. Osa vastaajista tuo myös esiin, että prosessien ja kriteerien selkiytymisen myötä raportointivaatimukset ja hallinnollinen työmäärä ovat kasvaneet, mikä voi kuormittaa erityisesti pieniä toimijoita.

5 Kokonaiskuva kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta

5.1 Kuntien ja hyvinvointialueiden suorat tuet järjestöille ja säätiöille

Suorien tukien määrää tarkasteltiin tässä selvityksessä kahden aineiston avulla. Valtiokonttorin vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perusteella Manner-Suomen kunnissa⁶⁸ käytettiin yhteensä 195 miljoonaa euroa avustuksiin kotitalouksia palveleville yhteisöille.

Erillisenä toteutetussa kyselyssä euromääräinen avustuskokonaisuus oli noin 188 miljoonaa euroa. Kyselyn perusteella suurimmat toimialat ovat kulttuuripalvelut 71,7 miljoonaa euroa, liikuntapalvelut 35,7 miljoonaa euroa, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 18,2 miljoonaa euroa, nuorisopalvelut 8,7 miljoonaa euroa sekä yleishallinto 16,1 miljoonaa euroa.

Kuntien järjestöille ja säätiöille myöntämät avustukset ovat tilinpäätös- ja kyselyaineistoissa kokonaismäärältään kohtuullisen lähellä toisiaan. Toisaalta avustusten määriä tarkemmin tarkastellessa avustusluokista löytyy erityisesti suurissa kaupungeissa konsernin sisäisiä avustuksia, joita ei voi varsinaisesti pitää järjestöille suunnattuina avustuksina. Tämä poikkeama on kuitenkin havaittavissa sekä tilinpäätöstiedossa että kyselytiedossa. Tältä osin avustusten ja saajien määritelmiä ja määritelmien soveltamista kirjanpito- ja päätösaineistoissa on syytä tarkentaa, jos tietotarve koskee nimenomaan konserniin kuulumattomien järjestöjen ja säätiöiden toimintaa.

Hyvinvointialueiden tilinpäätösraportoinnista, vastaavalla 'avustukset kotitalouksia palveleville yhteisöille' -luokasta, saatu euromäärä on vuoden 2024 tilinpäätöstietojen mukaan 25 miljoonaa euroa. Avustuksia myönsi tilinpäätöstietojen perusteella 18 hyvinvointialuetta. Vastaavasti selvityksessä toteutetun kyselyn ja täydennysten perusteella hyvinvointialueiden ja HUSin avustukset järjestöille ja säätiöille vuonna 2024 olivat yhteensä noin 16 miljoonaa euroa. Avustuksia myönsivät kyselyn ja täydentävien aineistojen perusteella kaikki hyvinvointialueet.

---

68 Kirjoitushetken 27.8.2025 mukainen tilanne, josta puuttuu 1 kunta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n tiedot hyvinvointialueiden järjestöille myöntämistä avustuksista vuodelta 2023 olivat noin 12 miljoonaa euroa⁶⁹, ja selvityshenkilö Mika Pyykön raportissa vuoden 2024 avustusten mainitaan olevan 15 miljoonaa euroa. Nämä tiedot ovat yhdensuuntaiset, joskaan eivät täysin yhtenevät tämän selvityksen tietojen kanssa.

Taulukko 16. Vertailu hyvinvointialueiden avustusmääristä tilinpäätös- ja kyselytiedoista⁷⁰

Hyvinvointialue	TP24 mukaan; (1 000 €)	Kyselyn mukaan (1 000 €)	Erotus (1 000 €)
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	516	165	351
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	338	135	203
Etelä-Savon hyvinvointialue	0	619	-619
Helsingin kaupunki	2,229	–	2,229
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	158	100	58
Kainuun hyvinvointialue	138	143	-4
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	979	272	707
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	261	96	165
Keski-Suomen hyvinvointialue	1,169	1,165	4
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	697	386	311
Kymenlaakson hyvinvointialue	739	672	67
Lapin hyvinvointialue	0	525	-525
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	3,101	2,580	521
Pirkanmaan hyvinvointialue	2,150	1,880	270
Pohjanmaan hyvinvointialue	624	197	426

69 Kuntaliitto. (2023, 16.11.). Esitysmateriaali: Järjestöt, kunnat ja hyvinvointialueet kohti vuotta 2024 – mitä yhdyspinnoilla tapahtuu?

70 Kanta-Hämeen tiedot on haettu hyvinvointialueen vuoden 2024 tilinpäätöksestä ja Pohjois-Savon tiedot raportista ”Myönnettyjen avustusten raportti 2023–2024 / Asiakaskokemusjaosto 9.10.2024”
Helsingin kaupungin tiedot viittaavat kaupungin hyvinvointialueiden tilinpäätös-tietojen raportoinnissa antamaan tietoon

Hyvinvointialue	TP24 mukaan; (1 000 €)	Kyselyn mukaan (1 000 €)	Erotus (1 000 €)
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	632	385	247
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	1,540	800	740
Pohjois-Savon hyvinvointialue	1	850	-849
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	918	300	618
Satakunnan hyvinvointialue	951	665	286
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	2,012	850	1,162
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	5,887	2,600	3,287
HUS	–	929	–
Yhteensä	25,040	16,314	9,655

Ero tilinpäätöstiedon ja kyselyperustaisen tiedon välillä on merkittävä. Eron suuruus vaihtelee hyvinvointialueittain (taulukko 16). Koska erot eivät ole vakioita eri alueiden välillä, syyt löytyvät todennäköisesti alueiden erilaisista kirjauskäytännöistä ja rakenteista. Joidenkin hyvinvointialueiden konserneihin kuuluu säätiöitä, joiden sektoriluokka on 'S15 Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt', jotka eivät kuitenkaan ole järjestöjä. Tällaisia ovat esimerkiksi tuki- ja tutkimussäätiöt. Tämä ei kuitenkaan todennäköisesti selitä eroa, koska esimerkiksi Tampereen yliopistollisen sairaalan tukisäätiö toimii säätiön lahjoitus-, testamentti- ja pääoman tuottovaroin⁷¹.

HUS-konserni vastasi kyselyyn ja myöntää avustuksia noin miljoona euroa vuodessa. HUSin talousarvion ja taloussuunnitelman mukaan avustusten tiliryhmään kirjautuvat hengityshalvauspotilaiden avustajien palkkiot sekä tuet muun muassa HUSin liikuntaseuroille henkilökunnan harrastetoimintaan.⁷² HUS-konserni ei itse myönnä sosiaali-, terveys- ja pelastusalan järjestöavustuksia, vaan niistä vastaa Helsingin kaupunki.

71 Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. (2022). Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022

72 Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS). (2023, 14.12.). Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024–2026

Tilinpäätöstiedon erot varsinais-suomen hyvinvointialueella

Varsinais-Suomen hyvinvointialue on esimerkki alueesta, jolla tilinpäätöstieto ja päätöstieto eroavat siinä määrin, ettei niiden voi nähdä viittaavan samaan asiaan. Tilinpäätöstiedon perusteella Varsinais-Suomen avustusmäärä oli vuonna 2024 5,9 miljoonaa euroa, kun taas kyselyn perusteella järjestöavustuksia myönnettiin 2,6 miljoonaa.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue myöntää järjestöavustuksien lisäksi avustuksina myös muunlaista tukea, joka kirjautuu tilinpäätöstietoihin samaan luokkaan järjestöavustusten kanssa. Kirjanpitolietojen perusteella 2,8 miljoonan järjestöavustusten lisäksi myönnettiin 2,7 miljoonaa euroa. 70 vapaapalokunnan sopimuspalokuntaverkosto on sopimukseen perustuva osa Varsinais-Suomen pelastusvalmiutta. Vapaapalokuntien toimintaa tuetaan kumppanuusavustuksilla.

Lisäksi avustusten tilille kirjautuvat aluevaltuuston valtuustoryhmien avustukset. Hyvinvointialue voi hyvinvointialuelain 27 § perusteella tukea taloudellisesti valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Varsinais-Suomen hyvinvointialue tuki valtuustoryhmiä vuonna 2024 kirjanpitolietojen pohjalta 395 000 eurolla.

Suurimpia avustuksia saavia palvelualueita hyvinvointialueilla ovat kyselyn mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 9,8 miljoonaa euroa sekä hallinto- ja tukipalvelut 4,3 miljoonaa euroa muiden palvelualueiden (esimerkiksi erikoissairaanhoidon, päihde- ja mielenterveystyön sekä pelastustoimen) muodostaessa 2,2 miljoonan euron kokonaisuuden.

5.2 Epäsuoran tuen muodot ja arvottaminen

Kunnat ja hyvinvointialueet tukevat järjestöjä ja säätiöitä epäsuorasti tarjoamalla maksuttomia tai alennettuja tiloja, palveluja ja muita resursseja. Tilinpäätöstiedosta ei ole mahdollista erottaa epäsuoria tukia, koska ne eivät näy erillisinä kirjanpitolietoina. Toisaalta epäsuoran tuen rahallisen arvon arvioimiseen liittyy suuria luokittelu- ja rajaushaasteita, ja arviointi edellyttää eri asioiden

arvottamiseen liittyviä valintoja. Esimerkiksi tila, jota käyttää pääasiallisesti kunnan/hyvinvointialueen oma toiminta tai tila, joka on tyhjillään, ei välttämättä tuota merkittäviä erilliskustannuksia, vaikka sitä tarjottaisiin myös järjestöjen toiminnan käyttöön. Toisaalta varta vasten järjestöjen toimintaa varten olemassa oleva tila voi tuottaa sellaisia kustannuksia, jotka ovat mielekästä kirjata avustustoiminnaksi.

Kyselyn perusteella useat hyvinvointialueet raportoivat tukevansa järjestöjä tarjoamalla tiloja, tekemällä tiedotusta ja markkinointia hyvinvointialueen viestintäkanavissa sekä antamalla neuvontaa ja muuta asiantuntijatukea järjestöille. Kyselyn perusteella erilaiset epäsuoran tuen muodot ovat yleisiä, mutta niiden taloudellista arvoa ei seurata.

Myös kuntien kohdalla kyselyvastauksissa korostui tilojen tarjoaminen maksutta tai alennettuun hintaan, markkinointi ja tiedotus kunnan viestintäkanavissa sekä asiantuntijatuki. Moni kunta raportoi, että nämä muodostavat suuren osan heidän järjestöille tarjoamastaan tuesta, mutta niiden arvoa ei pystytä kattavasti laskemaan. Joissakin kunnissa tiloja on hinnoiteltu ja näin epäsuoran tuen arvo voidaan laskea niiden osalta, mutta käytännöt vaihtelevat.

Havainto on yhdensuuntainen Lämsän, Mäenpään ja Holopaisen raportissa olevasta tiedosta organisoidun urheilun kunnilta saamasta tuesta. Heidän kokoamansa tiedon mukaan pelkästään olosuhteiden, kuten liikuntapaikkarakentamisen sekä välineiden ja varusteiden investoinnit ovat merkittävä osa organisoidun urheilun saamasta tuesta. Lisäksi epäsuoriin avustuksiin kuuluvat erilaisten tapahtumien saamat palvelut ja koulujen tuottama tuki nuorille urheilijoille⁷³.

Vaikka useat kunnat toivat esiin pyrkimyksen jäsentää myös epäsuoria tukia, käytännössä niiden tunnistaminen, luokittelu ja monetisointi eli rahallisen arvon määrittäminen on monimutkainen kokonaisuus, jossa on suuri riski tiedon vääristymiselle. Esimerkiksi tyhjien tilojen elävöittämiseen tähtäävien tilahankkeiden kustannukset voidaan monetisoida käypänä markkinavuokrana, ylläpitokustannuksina tai päinvastoin tuottona, jota syntyy toiminnan ja ihmisvirtojen ylläpitämisestä tilanteessa, jossa muuta käyttöä ei ole. Myös vahingontekojen välttämisen voi nähdä myönteisen vaikutuksen ohella negatiivisen taloudellisen vaikutuksen välttämisenä. Epäsuora tuki on kuitenkin tärkeä hahmottaa osaksi avustustoiminnan kokonaisuutta, vaikka sen rahallista määrää onkin vaikea määritellä.

---

73 [Lämsä, J., Mäenpää, P. & Holopainen, A. \(2024\). Kunnat urheilun tukena: Selvitys keski- suurten ja suurten kuntien toimintatavoista ja tukimuodoista organisoidulle urheilulle \(KIHU Julkaisusarja 87\)](#)

5.3 Tuen jakautuminen aloittain ja tukimuodoittain

Tilinpäätösaineisto tarjoaa teoriassa avustusten jakautumisen tarkastelun palveluluokittain. Luokitteluperusteiden eroavaisuudet kunnissa ja hyvinvointialueilla kuitenkin merkitsevät sitä, että niistä ei voi kansallisella tasolla täysin luotettavasti päätellä millaiseen toimintaan avustuksia on myönnetty. Esimerkiksi yksi kunta saattaa merkitä tietyn avustuksen kulttuuripalvelujen alle, toinen yleishallintoon, vaikka tosiasiallinen avustus kohdistuu samaan tarkoitukseen. Yksittäisen kunnan tasolla palveluluokitus voi kuitenkin olla täsmällinen siinä, mille toimialoille tuki kohdentuu (esimerkiksi kulttuuri, liikunta, sosiaalipalvelut) ja kansallisella tasolla tieto on suuntaa antava. Sen sijaan tukimuotoja (yleis- ja projektiavustukset, kumppanuudet) ei ole tilinpäätöstiedon perusteella mahdollista erotella, kuten ei myöskään muita kuvailutietoja, kuten avustusten saajien määriä tai avustusten kokoluokkia. Tilinpäätöstieto on koontitieto avustuskokonaisuudesta kyseisellä palveluluokalla.

Selvityksessä toteutetun kuntakyselyn mukaan suurimmat avustusalat ovat:

- Kulttuuri noin 71,7 milj. €
- Liikunta noin 35,7 milj. €
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen noin 18,2 milj. €
- Nuorisotyö noin 8,7 milj. €
- Yleishallinto noin 16,1 milj. €

Tukimuodoista kunnissa yleisimpiä ovat:

- Toiminta-/yleisavustukset (jatkuvan toiminnan tukeminen)
- Projekti-/hankeavustukset (tapahtumiin, hankkeisiin)
- Kumppanuussopimukset (usein suurimmille toimijoille, monivuotisia)
- Lisäksi erilaisia erityisavustuksia

Kyselyn mukaan hyvinvointialueiden avustukset painottuvat selkeästi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (9,8 miljoonaa euroa) ja hallinto- ja tukipalveluihin (4,3 miljoonaa euroa). Pienempiä summia kohdentui muun muassa erikoissairaanhoidon, päihde- ja mielenterveystyöhön sekä pelastustoimeen⁷⁴.

74 Myönnettyjen avustusten raportti 2023–2024. (2024, 9.10.). Pohjois-Savon hyvinvointialue

Hyvinvointialueiden yleisimmät avustustyyppit mukailevat kuntien avustustyyppejä:

- Toiminta-avustukset (jatkuvan tai käynnistyvän toiminnan tukeminen)
- Kohde-/projektiavustukset (kertaluonteinen tapahtuma, projekti tai hanke)
- Kumppanuussopimukset (yleensä suurempia järjestöjä, strategisesti tärkeä yhteistyö hyvinvointialueen kanssa)
- Lisäksi erilaisia erityisavustuksia

5.4 Tuen myöntämisen ja arvioinnin käytännöt sekä kehittämistarpeet

Kunnissa avustusten suunnittelu ja myöntäminen perustuvat paikallisiin sääntöihin, periaatteisiin ja talousarvioon. Hakuprosessit ovat yleensä vuosittaisia: yleisavustuksia haetaan kerran vuodessa, kun taas projektiavustuksille voi olla useampia hakukierroksia saman vuoden aikana. Päätöksenteko on usein hajautettu eri lautakunnille, kuten sivistys-, kulttuuri- tai liikuntalautakunnille, kun taas pienemmissä kunnissa päätöksenteko voi olla keskitetty kunnanhallitukselle.

Arvioinnissa ja seurannassa yleisimpiä käytäntöjä ovat kirjalliset avustussäännöt, hakemusten perustelu ja raportointivelvoitteet, joita sovelletaan noin 85–90 prosentissa kunnista. Sen sijaan vaikutusten arviointi ja muiden saatujen tukien seuranta ovat selvästi vähäisempää ollen käytössä vain noin 40–50 prosentissa kunnista. Arviointiperusteet löytyvät usein ainoastaan päätöspöytäkirjoista, eivätkä muodosta yhtenäisiä, läpinäkyviä kriteerejä.

Kehittämistarpeina nousevat esiin prosessien läpinäkyvyyden ja yhdenmukaisuuden parantaminen, sähköisten hakujärjestelmien laajempi käyttöönotto sekä hakuprosessien selkeyttäminen. Lisäksi tarvitaan systemaattisempaa vaikutusten arviointia ja yhdenmukaisia raportointikäytäntöjä, jotta tasapuolisuus ja avoimuus eri toimijoiden välillä voidaan turvata.

Hyvinvointialueilla avustukset kohdistuvat lakisääteisesti sosiaali- ja terveystalvveluita sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tukevaan toimintaan. Ensimmäisten avustusvuosien kokemuksella avustuskelpoisen järjestön määritelmä on kuitenkin laventunut koskemaan myös muita kuin sosiaali- ja terveystalvvelualan järjestöjä.

Lähes kaikilla hyvinvointialueilla on käytössä kirjalliset avustusperiaatteet ja kriteerit, joiden mukaan toiminnan tulee kohdistua alueen asukkaisiin, vastata tunnistettuihin hyvinvoinnin vajaisiin ja olla linjassa alueen strategisten tavoitteiden

kanssa. Hyvinvointialueiden hakuilmoituksissa painotetaan vaihtuvia teemoja ja kohderyhmiä, mikä heijastaa alueellisten hyvinvointikertomusten pyrkimystä tunnistaa hyvinvoinnissa tapahtuvia eroja ja vastata niihin mahdollisimman aikaisin. Hakemusten arvioinnissa käytetään monilla alueilla pisteytysmalleja, joiden avulla varmistetaan hakemusten vertailtavuus ja päätöksenteon läpinäkyvyys. Myös vaikutusmalleja vaaditaan useilla hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden avustuskirjauksissa onkin tunnistettavissa kansallisen yhteistyön ja hyvien käytäntöjen vaikutus. Alueilla on samoja toimintatapoja ja jopa samoja ilmauksia niiden kuvaamiseen.

Seuranta ja raportointi ovat keskeinen osa avustusprosessia. Lähes kaikilla hyvinvointialueilla on käytössä kirjalliset avustusehdot ja -ohjeet sekä vakiintuneet käytännöt vaikutusten arviointiin ja raportointiin. Raportointi voi koskea esimerkiksi talouden toteumaa ja toiminnan sisältöä. Vaikuttavuutta mitataan usein määrällisin mittarein, mutta nämä eivät yksinään riitä kuvaamaan toiminnan todellista hyötyä. Tästä syystä alueilla on tunnistettu tarve kehittää yhtenäisiä vaikuttavuuden arviointimenetelmiä ja työkaluja, joilla voidaan paremmin osoittaa järjestöjen toiminnan yhteys strategisiin tavoitteisiin.

Kehittämistarpeita on tunnistettu useilla osa-alueilla. Avustusten kohdentamista halutaan suunnata aiempaa tiiviimmin hyvinvointialueiden strategiaan painopisteisiin ja väestön hyvinvoinnin edistämisen tavoitteisiin. Lisäksi yhteistyötä järjestöjen ja palveluiden välillä pyritään vahvistamaan muun muassa vuoropuhelua ja yhteiskehittämistä lisäämällä. Kumppanuusmallien kehittämisessä halutaan huomioida myös ei-rahalliset tukimuodot, kuten asiantuntija-avun tai tilojen tarjoaminen. Hakuprosessien ja raportoinnin sujuvoittaminen, selkeyttäminen ja digitalisointi nähdään tärkeinä edistysaskeleina, ja valtakunnallisesti yhtenäiset linjaukset voisivat helpottaa järjestöjen toimintaa.

Avustusprosessi on myös yhteistyöprosessi

Pirkanmaan hyvinvointialueella järjestöjen yhteistyöryhmä, avustusinfot ja järjestöjen kanssa käytävät kumppanuuskeskustelut tukevat yhteistyön sisältöjä ja toiminnan vaikuttavuutta.

Avustustoiminnan prosessit ovat samalla osa järjestöjen ja hyvinvointialueen sisällöllistä yhteistyötä. Vaikka avustusprosessi on kokonaisuutena suuri työ, se vahvistaa järjestöjen ja hyvinvointialueen suhdetta.

Kumppanuuskeskustelujen myötä hyvinvointialue ja järjestöt keskustelevat hankkeista, kohderyhmien tarpeista ja tavoittamisesta. Yhteistyö auttaa sitomaan järjestöjen toiminnan tiiviimmin hyvinvointialueen palveluihin ja kohdistamaan järjestöjen toiminta niihin, jotka tukea eniten tarvitsevat. Avustusinfot ja neuvonta tukevat järjestöjä avustusten hakemisessa.

Tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa on kehittänyt myös itse järjestöavustusprosessia. Järjestöiltä saatu palaute on auttanut mm. tarkentamaan avustusten kohdentamista ja ehtoja.

5.5 Määrittelyn, tietolähteiden ja erottelun kysymykset

Selvityksessä on tarkasteltu avustustoimintaa useiden eri aineistojen avulla. Selvityksen perusteella on selvää, että avustustoiminnan tietoperustaan liittyy ongelmia, jotka nousevat esiin erityisesti määrittelyistä, tietolähteistä ja niiden erottelukyvystä.

Ensimmäinen ongelma liittyy määrittelyihin. Avustuksen käsite rajautuu eri tavoin kuntien taloushallinnon AURA-ohjeistuksen käytännön tulkinnoissa, valtionavustuslaeissa ja -ohjeissa sekä verotukseen liittyvissä säädöksissä.

Merkittävämpää kuin tietolähteiden väliset määrittelyerot on kuitenkin toiminnallinen epäselvyys. Pelkästään avustuksen ja hankinnan ero on toiminnallisesti epäselvä, koska molempia voidaan käyttää samoihin tarkoituksiin. Esimerkiksi järjestöjen tuottamaa koululaisten iltapäivätoimintaa tai ikääntyneiden päivätoimintaa rahoitetaan jo nykyisellään sekä avustuksella että hankinnoin. Myös kulttuuripalveluiden saamat avustukset ovat joissakin tapauksissa vapaaehtoista kansalaistoimintaa,

joissakin taas ammattimaista palvelutuotantoa. Esimerkiksi järjestö- tai säätiömuotoinen teatteri voi edustaa kumpaa tahansa. Myös taiteen perusopetuksen asema koulutusjärjestelmään lainsäädännöllisesti lukeutuvana toimintana, jonka toteuttamiseksi kunnat tukevat yhdistysmuotoista toimijaa avustuksin, korostaa, että järjestölle myönnetty harkinnanvarainen avustus on vain yksi transaktion muoto. Se ei kuitenkaan vielä kerro, missä määrin toiminta on kansalaistoimintaa ja missä määrin taas säänneltyä, järjestettyä yhteiskunnallista palvelua. Avustuksen määritelmän tunnistettiin haastatteluissa hämärtyvän myös yhä yleistyvissä yhteistyötuotantohankkeissa, joissa avustuksen, hankinnan ja kunnan oman tuotannon rajoja ei ole helppo erottaa toinen toisestaan.

Myös epäsuoran tuen monetisoinnin eli rahallisen arvon määrittelemisen kohdalla erilaiset käytännöt synnyttävät erilaisia tuloksia siitä, mikä on suoraa avustusta. Esimerkiksi tiloihin liittyvä tuki voidaan kirjata eri tavoin: Se voi sisältyä yleisavustukseen, näkyä erillisenä tila-avustuksena tai jäädä kirjaamatta avustukseksi. Järjestön näkökulmasta lopputulos on sama, mutta kirjanpidossa tilanne näyttäytyy eri tavalla.

Toinen ongelma liittyy tietolähteisiin. Avustuksia koskevaa tietoa syntyy kolmessa prosessissa eli

1. kirjanpidon ja tilinpäätösten talousdatan kautta,
2. hallinnollisissa päätöksistä ja ohjeista sekä
3. hakijoiden toimittamista hakemus- ja raporttitiedoista.

Talousdata on kansallisesti vertailukelpoista ja avoimesti saatavilla, mutta se jää yleisluonteiseksi eikä kerro, mille järjestöille avustuksia on todellisuudessa ohjautunut. Päätös- ja hakemustiedot puolestaan kuvaavat tarkemmin avustusten kohdentumista, mutta tiedot ovat hajanaisia, tekstimuotoisia ja vaikeasti yhdisteltävissä toisiinsa. Tietojen avoimuudessa on myös vaihtelua. Helsingin kaupunki julkaisee avustustiedot avoimena datana, kun taas toisilla kunnilla saajakohtaisia tietoja ei löydy edes päätöspöytäkirjoista, vaan tiedot on pyydettävä erikseen. Myös pöytäkirjatiedoissa on merkittäviä eroja. Osa päättää koko avustuskokonaisuuden yhdellä selkeällä päätöksellä, osalla avustuspäätökset tehdään yksi avustuskohde kerrallaan useiden eri kokousten aikana.

Kolmas ongelma liittyy erottelukyvyn. Erottelukyvyn näkökulmasta ongelmia syntyy luokituksesta. Tilinpäätöstietojen sektoriluokitus sisältää laajasti erilaisia toimijoita, kuten museoita ja teattereita, jotka eivät ole varsinaisia järjestöjä, mikä hämärtää analyysin kohdentumista. Palveluluokitus, esimerkiksi liikuntaan, kulttuuriin tai sosiaali- ja terveystalouteen, ei puolestaan toteudu aina käytännössä,

jos avustukset myönnetään yhtenä kokonaisuutena ilman erittelyä. Tämä vaikeuttaa vertailua ja rahoituksen kohdentumisen analysointia. Lisäksi kansallisessa tiedonkeruussa luokittelupoikkeamat eri tililuokkien, sektorien tai palvelujen osalta voivat johtaa virhetulkintoihin. Organisaatioiden omassa seurannassa voi olla tarkoituksenmukaista käyttää omia luokituksia, mutta kansallisella tasolla tämä heikentää tiedon yhdenmukaisuutta ja vertailtavuutta.

6 Yhteenveto ja kehittämissuhteet

6.1 Keskeiset havainnot

Kuntien avustustoiminta on monimuotoista ja kirjavaa, sillä yksittäisillä kunnilla – ja myös hyvinvointialueilla – on runsaasti liikkumavaraa ja harkintavaltaa avustusten tavoitteiden, määrien ja toimintatapojen suhteen. Tämä näkyy siinä, että käytännöt poikkeavat toisistaan merkittävästi sekä hallinnon, toiminnan määrän ja laadun että tarkoitusten osalta. Eroja on niin toimijoiden välillä kuin suurten toimijoiden sisälläkin.

Suurissa kaupungeissa avustustoiminta on usein laajempaa ja prosessit vakiintuneempia, kun taas pienemmissä kunnissa tukisummat voivat olla vähäisiä ja toimintakäytännöt yksinkertaisia. Silti kuntakoko ei yksin selitä eroja avustuskäytännöissä tai avustusten määrissä. Korkeampia asukaskohtaisia avustussummia suurissa kaupungeissa selittävät osaltaan konsernisäätiöt ja -yhdistykset.

Avustustoimintaa ei voi rajata selkeästi kansalaistoiminnan tukemisen ja kunnan palveluiden välillä. Kyse on selkeästi rajattavan määritelmän sijaan jatkumosta (ks. kuva 1). Jatkumon toisessa päässä avustus tukee vastikkeetonta kansalaistoimintaa. Toisessa päässä avustus toimii vastikkeena määritellystä toiminnasta lähentyen hankintaa. Kuntien laaja yleinen toimiala mahdollistaa avustusten käytön hyvin erilaisiin tarkoituksiin. Näin avustustoiminta on eri alueilla muotoutunut ja kehittynyt eri suuntiin heijastaen paikallisia kehittämistarpeita, organisatorisia ratkaisuja sekä vuosien ja vuosikymmenten aikana syntyneitä käytäntöjä ja innovaatioita.

Sote-uudistuksen jälkeen kuntien ja hyvinvointialueiden vastuunjako avustustoiminnassa on vielä vakiintumassa. Kuntien perinteet paikallisten järjestöjen tukemisesta ovat pitkät, kun taas hyvinvointialueiden rooli on uusi. Vaikka työnjako on ylätasolla selkeä, toiminnoissa saattaa käytännössä olla myös päällekkäisyyttä.

Toisaalta voi syntyä aukkoja, mikäli kumpikaan taho ei koe tietyn järjestötoiminnan tukemista omaksi vastuukseksi. Tämän selvityksen perusteella on tarve selkeyttää sitä, miten kunnat ja hyvinvointialueet täydentävät toistensa roolia järjestöjen tukemisessa varsinkin tilanteissa, joissa järjestö toimii hyvinvointialueen tehtäväkentällä, mutta vain yhden tai muutaman kunnan alueella.

Hyvinvointialueiden avustustoiminta on luonteeltaan rajatumpaa kuin kuntien avustustoiminta, sillä se perustuu hyvinvointialueille määriteltyyn toimialaan. Toiminnan keskeisiä piirteitä ovat sen lyhyt historia ja toisaalta vahva kansallinen yhteistyö. Hyvinvointialueiden myöntämät avustussummat eroavat huomattavasti toisistaan asukasta kohden laskettuna. Tämä johtaa järjestöjen näkökulmasta eri-arvoiseen tilanteeseen eri puolilla maata, sillä avustusten taso ja saatavuus voivat vaihdella suuresti hyvinvointialueesta toiseen.

Avustuskriteerien avoimuus ja päätöksentekoprosessin selkeys vaihtelevat suuresti, ja tämä korostuu erityisesti kuntien kohdalla. Joissakin kunnissa on tarkasti määritellyt haku aikataulut, selkeät arviointikriteerit ja julkiset ohjeistukset hakijoille, kun taas toisaalla prosessi nojaa enemmän tapauskohtaiseen harkintaan ilman yhtenäisiä linjauksia. Myös arviointikriteereissä on eroja. Arvioinnissa voidaan painottaa esimerkiksi hakijan taloudellista tarvetta, toiminnan vaikuttavuutta tai strategista sopivuutta kunnan tavoitteisiin.

Avustuspäätösten läpinäkyvyydessä on myös vaihtelua. Osa kunnista julkaisee kaikki avustuspäätökset keskitetysti esimerkiksi verkkosivuillaan tai jopa avoimena datana, kuten Helsingin kaupunki, kun taas toisten kohdalla saajakohtaisia tietoja voi olla vaikea löytää julkisista lähteistä. Hajanaiset käytännöt heikentävät tuen kokonaiskuvaa, joka on puutteellinen jopa yhden kunnan tai kaupungin sisällä.

Hyvinvointialueiden avustuskriteerit ja -prosessit ovat kuntia yhdenmukaisempia. Niissä näkyy sekä hyvinvointialueiden tehtävien ja tavoitteiden yhdenmukaisuus että kansallinen työ, jota on tehty muun muassa järjestötoiminnan ja sote-uudistuksen muutostuessa. Esimerkiksi pisteytystavat ja vaikutuslogiikan kuvauksen tavat ovat hyviä käytäntöjä, joita on helppo levittää hyvinvointialueiden kesken.

Tämän selvityksen ja laajemmin järjestöille myönnetyn julkisen rahoituksen kokonaiskuvan tiedonintressinä on saada tasalaatuista, vakioitua tietoa järjestöjen ja säätiöiden saamasta rahoituksesta ja sitä kautta kansalaisyhteiskunnan tuesta ja sen kehityksestä. Laadukasta tietoa tarvittaisiin muun muassa järjestöjen toimintamahdollisuuksien ja -edellytysten kehittämiseen ja kehittymisen seurantaan koko hallinnon tasolla sekä rahoittajien välisen yhteistyön lisäämiseen.

Tällainen tavoite on osin ristiriidassa sen kanssa, millainen moninainen asema avustustoiminnalla on erityisesti kunnissa. Nykytilassa on vaikeaa muodostaa tarkkaa ja vertailukelpoista kuvaa avustusten kohdentumisesta ja määrästä koko maassa. Tiedon laadun parantaminen edellyttää sekä määritelmien, luokitusten,

tiedonkeruiden että vastausten laadun parantamista. Tämä voi kuitenkin olla ristiriidassa kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallinnosta ja strategisista tarpeista lähtevien intressien kanssa.

Selvityksessä korostuu strategisen otteen tärkeys avustustoiminnassa. Avustukset ovat keskeinen keino elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan paikallisessa tukemisessa, ja avustusten avulla kunnat ja hyvinvointialueet voivat edistää omia tavoitteitaan esimerkiksi hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden alueilla. Havaintojen perusteella strategiatason ohjaus vaihtelee. Joillakin alueilla avustukset kytkeytyvät selkeästi kunnan tai alueen strategiaan painopisteisiin, kuten hyvinvointikertomuksen tavoitteisiin, kun taas toisaalla avustustoimintalla ei ole selkeää yhteyttä strategia-asiakirjoihin.

Strategisempi ote näkyy myös puheena kumppanuuksista ja erilaisten kumppanuusjärjestelyjen muodossa. Tällöin järjestöjä ei nähdä ainoastaan avustusten saajina, vaan avustustoiminnalle asetetaan selkeitä tavoitteita, joita seurataan yhdessä järjestöjen kanssa. Kehitys heijastaa myös kansallista keskustelua kansalaistoiminnasta. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kansalaisjärjestöstrategiasta (2024) ja siinä olevissa suosituksissa korostuu strateginen ja yhteistyöhenkinen ote. Tällainen kehitys hämärtää osaltaan vastikkeellisuuden ja vastikkeettomuuden välisiä raja-aitoja.

Kehittämissuunnitelma vahvistaa kaupungin ja järjestöjen kumppanuutta

Kaupunkien ja järjestöjen strateginen yhteistyö voi parhaimmillaan tukea molempien toimijoiden tavoitteita. Esimerkiksi Seinäjoella toteutettiin kaupungin sekä järjestöjen, yhdistysten ja seurojen yhteistyöselvitys. Yhteistyöstä tunnistettiin sekä vahvuuksia että selkeästi määriteltäviä kehittämiskohteita tavoitteineen ja niihin liittyvine toimenpiteineen, joita edistetään vuosina 2025–2026.

Yhteistyöselvityksen perusteella laadittiin yhteistyön kehittämissuunnitelma vuosille 2025–2026. Kehittämissuunnitelman tarkoituksena on ohjata, tukea ja vauhdittaa kaupungin sekä erilaisten järjestöjen, yhdistysten ja seurojen välistä yhteistyötä kaupungin strategian mukaisesti.

Kaupungin toimenpiteinä kehittämissuunnitelmassa kuvataan avustusstrategian ja kumppanuussopimusten laatiminen sekä toimitiloja koskevan tiedon löytämisen helpottaminen. Kaupungin ja toimijoiden yhteisinä toimenpiteinä esitetään yhteistyön ja osaamisen jakamisen lisääntyminen, hankkeiden lisääntyminen, vapaaehtoistoiminnan ja siitä tiedottamisen kehittyminen sekä vaikuttavuuden todentaminen ja näkyvyyden lisääntyminen. Järjestöjen, yhdistysten ja seurojen toimenpiteinä kuvataan järjestöjen vahvistaminen, hankeosaamisen lisääminen sekä vapaaehtoistoiminnan ja siitä tiedottamisen kehittäminen.

Kaupunki seuraa ja arvioi kehittämissuunnitelman toteuttamista sekä sisäisesti että yhdessä järjestöjen, yhdistysten ja seurojen kanssa.

6.2 Kehittämissuunnitelmat kuntien ja hyvinvointialueiden tukikäytäntöihin

Tässä luvussa tehdään edellä kuvattujen havaintojen ja tulosten perusteella kehittämissuunnitelmia, joita kunnat ja hyvinvointialueet voivat harkita kehittäessään avustustoimintaansa. Kehittämissuunnitelmat keskittyvät tukikäytäntöjen yhtenäistämiseen ja läpinäkyvyyden lisäämiseen sekä siihen, että avustukset tukisivat tehokkaasti kansalaisyhteiskunnan elinvoimaisuutta, toimintaedellytysten kehittämistä ja kehityksen seuraamista koko hallinnon tasolla. Tämä on linjassa kansainvälisten suositusten, kuten OECD:n avoimen hallinnon oppaan kansalaistoiminnan suoje- lun ja edistämisen suositusten kanssa.⁷⁵ Suositukset ovat myös yhteneväisiä valtion-avustustoiminnan kehittämiseen ja digitalisointiin liittyvien ehdotusten kanssa.

1 Avustuskäytäntöjen yhdenmukaisuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen

Avustustoiminta on monimuotoista, koska kunnat, hyvinvointialueet ja kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat keskenään erilaisia, samoin niiden tarpeet, tavoitteet ja resurssit. Avustustoimintaa ei myöskään säännellä samalla tavalla kuin valtion-avustustoimintaa. Selvityksen perusteella kuntien ja hyvinvointialueiden olisi silti kannattavaa yhdenmukaistaa hakemisen ja myöntämisen prosesseja joiltakin osin nykyisestä.

75 OECD 2024

Hakulomakkeiden yhdenmukaistuminen voisi kehittää avustusten hallinnointia kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä vähentää hakijoiden hallinnollista taakkaa. Sähköisten hakujärjestelmien osalta yhteinen kehittäminen tai samojen järjestelmien hyödyntäminen on taloudellisesti järkevää. Hakujen ennakoitavuuden vahvistuminen, arviointikriteereiden selkiytyminen ja avoimuuden lisääntyminen muun muassa päätöksenteon perusteiden nykyistä avoimemmalla dokumentoinnilla ovat yhdenmukaistamisen hyötyjä.

Prosessien ja kriteereiden nykyistä suurempi yhdenmukaisuus edistää parhaimmillaan hakijoiden yhdenvertaisuutta hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Samalla se tukee avustustoiminnan strategisuutta ja tiedolla johtamista. Käytäntöiden kehittäminen ja yhdenmukaistaminen voi parantaa tuottavuutta kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä auttaa kohdentamaan virkahenkilöiden työaika esimerkiksi arviointiin. Lisäksi suositellaan, että tietoja myönnettyistä avustuksista julkaistaan helposti saatavalla tavalla, esimerkiksi kunnan verkkosivuille koottuna listauksena tai avoimena datana, mikä lisäisi avustustoiminnan läpinäkyvyyttä entisestään.

Tällaista kehitystä voitaisiin tukea nykyistä selkeämmillä kansallisilla suuntaviivoilla, ohjeistuksella tai jopa standardeilla, joita kunnat ja hyvinvointialueet määrittelisivät yhdessä. Standardit voisivat sisältää myös kriteeristöä oman toiminnan itsearviointiin. Vastaavia kriteereitä on käytetty jo valtionavustustoiminnan kehittämisessä⁷⁶.

2 Strategisen yhteyden tiivistäminen

Selvityksen perusteella kannustetaan kytkemään avustustoimintaa nykyistä tiiviimmin kuntien ja hyvinvointialueiden strategiseen johtamiseen. Ideaalitulanteessa jokainen kunta ja hyvinvointialue on määritellyt omissa strategia-asiakirjoissaan selkeät tavoitteet sille, mitä järjestöjen toimintaa ja toimintoja tuetaan – ja miksi.

Tällainen kehittäminen edellyttää kuitenkin tasapainoilua järjestöjen autonomian kanssa, eikä strateginen ohjaus saa kaventaa sitä. Onkin huolehdittava, että myös strategioiden ulkopuolelle jäävä arvokas kansalaistoiminta saa jatkossakin tukea, eivätkä järjestöt suunnittele toimintaansa niin, että ne vastaavat vain rahoittajien tarpeisiin. Tämän tavoitteen toteutumista voidaan edistää hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välisellä vuorovaikutuksella sekä asettamalla tavoitteita ja arvioimalla niiden saavuttamista yhdessä kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen kesken. Parhaimmillaan tiiviimpi strateginen kytkös edistää avustusten vaikuttavuutta ja sen osoittamista sekä auttaa perustelemaan niiden merkitystä päätöksenteossa.

⁷⁶ Valtionvarainministeriö 2024

3 Paikallisten ja pienten toimijoiden huomioon ottaminen

On tärkeää pitää huolta siitä, että pienet vapaaehtoisvoimin toimivat järjestöt eivät putoa julkisilla varoilla tuetun avustustoiminnan ulkopuolelle. Tätä tavoitetta edistämään voidaan ottaa käyttöön esimerkiksi kevennettyjä menettelyjä ja erityistoimia tällaisia toimijoita varten. Samaa on ehdottanut myös selvityshenkilö Juha Viertola (2025) raportissaan järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa koskevan sääntelyn kehittämistä. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa pienavustusten hakuprosessin yksinkertaistamista ja neuvonnan kehittämistä. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on myös mahdollisuus korvamerkitä osa avustusbudjetista nimenomaan ruohonjuuritason toimijoille. Monipuolinen kansalaisyhteiskunta ja neljännen sektorin vapaamuotoinen kansalaistoiminta ovat kansalaisyhteiskunnan voimavara, joten avustuskäytännöissä on oltava joustavuutta erikokoisten ja eri kehitysvaiheessa olevien toimijoiden tarpeisiin.

4 Epäsuoran tuen dokumentoinnin kehittäminen

Osana avustuskäytäntöjen yhdenmukaisuuden ja läpinäkyvyyden lisäämistä on tärkeää selkeyttää epäsuoran tuen käytäntöjä ja lisätä tuen näkyvyyttä. Tällä hetkellä epäsuoria tukimuotoja ei useinkaan kirjata mihinkään yhtenäiseen rekisteriin, eikä niiden arvo näy tilastoissa.

Valtakunnallinen ohjeistus voisi sisältää periaatteita myös epäsuoran tuen kirjaamiselle ja raportoinnille, jotka on laadittu yhteistyössä toimijoiden kanssa. Tavoitteena on, että nykyistä useampia kunta ja hyvinvointialue pyrkisi arvioimaan epäsuoran tuen rahallista arvoa ja/tai kehittäisi tukeen liittyviä raportointikäytäntöjä. Lisäksi epäsuoran tuen muodot kannattaa tuoda selkeästi esille avustusten hakuohjeissa ja päätöksenteossa.

Epäsuoran tuen raportoinnin ja arvioinnin kehittyminen kehittäisi osaltaan kokonaiskuvaa julkisen tuen määrästä ja muodosta ja tukisi päätöksentekoa niin paikallisella, alueellisella kuin kansallisellakin tasolla. Selkeä dokumentointi auttaisi myös tekemään kokonaisarviota eri toimijoille myönnettyistä avustuksista. Jos järjestö saa vaikkapa jo merkittävää tilatukea, voidaan tämä ottaa huomioon muita avustuksia myönnettäessä esimerkiksi maksutta käyttöön saatavana resurssina.

6.3 Tietoprosessin nykytila ja kehittämistarpeet

Selvityksen keskeiset havainnot tietoprosessista koskevat tiedon matalaa kypsyystasoa. Tietoprosessien kehittämiseksi on ensin määriteltävä tarkemmin, mitä järjestöjen ja säätiöiden saamalla avustuksilla tarkoitetaan ja ei tarkoiteta kunnissa ja hyvinvointialueilla, ja onko tiedolle luotavissa tilinpäätöstiedossa sellaista määritelmää, joka mahdollistaisi tilinpäätöstiedon keräämisen halutulla tavalla. Tämä tarkoittaa käytännössä tietyn epäselvyyden hyväksymistä julkisten palveluiden tuottamiseen kytkeytyvien yhteisöjen ja niin sanottujen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden määritelmässä, koska näiden erottamiselle ei todennäköisesti löydy selkeää kriteeriä. Mikäli tämä on hyväksyttävissä, on mahdollista

- tarkentaa kansallisen tilinpäätöstiedonkeruun tiliöintejä, luokituksia ja määritelmiä niin, että tiedon erottelukyky paranee sekä
- parantaa kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedon raportoinnin laatua niin, että ne vastaavat yhdenmukaisemmin Kunta-AURA- ja HVA-AURA-käsikirjojen ohjeistusta.

Mikäli tilinpäätöstiedot eivät ole tarkennettavissa riittävälle tasolle, tarvitaan erillistiedonkeruu, joka täyttää halutun tiedon määritelmän. Vertailutietoa voitaisiin tuottaa tiedonkeruulla, jossa kerättäisiin sekä avustuksia saaneiden järjestöjen lukumäärä sekä järjestöjen avustuksiin käytetty euromäärä palveluluokittain.

Tilastokeskus tuotti vuoteen 2020 asti kuntien toimintatietoja osana Kuntien ja kuntayhtymien raportoimat taloustiedot -tiedonkeruuta. Toimintatiedoissa ilmoitettiin myös tiedot nuorisotoimeen, yleiseen kulttuuritoimeen sekä liikuntaan ja ulkoiluun kunnalta avustusta saaneiden yhteisöjen lukumäärä. Vuonna 2021, kuntien tilinpäätöstietojen raportointi siirtyi Tilastokeskukselta Valtiokonttorille, vastaavaa tilastotietoa ei ole enää tuotettu. Osa kunnista tuottaa vastaavaa tietoa omaan käyttöönsä edelleen.

Valtiokonttorin järjestämässä tilinpäätöstiedonkeruussa vastaavanlaista tietoa olisi periaatteessa mahdollista kerätä. Esimerkiksi raportointikonaisuudessa 'Kunnan ja kuntayhtymän kalenterivuotta koskevat tilinpäätöstietoja täydentävät muut taloustiedot' (KKYTT) kerätään esimerkiksi Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen, Opetushallituksen ja valtiovarainministeriön erillistietotarpeita sekä monia muita yksittäisiä pieniä osakokonaisuuksia.

Uusien osakokonaisuuksien lisääminen esimerkiksi KKYTT-raportointikokonaisuuteen on teknisesti mahdollista. Tilikauden 2024 KKYTT-raportointiin lisättiin uusi osakokonaisuus 'TEM erillistietotarpeet' sekä tilikauden 2026 taulukkomalleihin on lisätty myös osakokonaisuus 'Mainontaan liittyvät julkisia menoja koskevat tiedot'. Uuden osakokonaisuuden lisääminen raportointiin aiheuttaisi kustannuksia niin teknisen toteutuksen ja tietojen määrittelyn osalta tiedonkeruun järjestäjälle kuin itse raportoinnin aiheuttamina kustannuksina kunnille, kuntayhtymille ja hyvinvointialueille. Useissa kunnissa uusi raportoinnin osakokonaisuus aiheuttaisi käsi-työtä. Toisaalta monissa kaupungeissa tieto on jo olemassa jäsennellysti ja yleisesti saatavilla, mutta tietojen määrittelyiden mukaan jo olemassa oleva jäsennetty tietoprosessi jouduttaisiin mahdollisesti muotoilemaan uudella tavalla.

Erillistiedonkeruussa kerättävät tiedot on määriteltävä huolella. Monissa tapauksissa ei ole täysin selvää, mikä on järjestötoimintaa ja mikä on julkisten palveluiden järjestämistä avustuksin. Määriteltävä on esimerkiksi, sisällytetäänkö avustuksiin

- rahastoista myönnettävät avustukset (esim. testamentti- ja lahjoitusrahastot)
- konserniin kuuluvien säätiö- tai yhdistysmuotoisten toimijoiden saamat avustukset tai näiden myöntämät avustukset
- valtion tai muun tahon jaettavaksi antamat avustukset, ns. siirretyt avustukset
- stipendit ja palkinnot yksityishenkilöille tai yhteisöille
- rahoitusosuus muun rahoittajan (esim. EU-hankkeet) rahoitukseen
- asumisen, rakentamisen ja ympäristöhoidon avustukset ja/tai
- yksityisteiden avustukset.

Lisäksi joissain tapauksissa on epäselvää, mille palveluluokalle avustus tai tuen saaja tulisi kohdistaa. Esimerkiksi nuorten harrastustoimintaa järjestävä järjestötoiminta voisi periaatteessa olla toiminnan luonteen mukaan nuoriso-, kulttuuri-, tai urheilutoimintaa. Oma lukunsa on, missä määrin kunnat pystyvät noudattamaan palveluluokitusta ja missä määrin se tuottaa kohtuutonta vaivaa vain kansallisen tiedon yhtenäisyyden vuoksi.

Tulevaisuudessa tiedonkeruu voi todennäköisesti muuttua merkittävästi, kun kansalliset tiedonkeruut siirtyvät transaktiotasolle. Jo nyt pilotoidaan julkisorganisaatioiden ostolaskujen toimittamista.⁷⁷ Avustustoiminnan transaktioiden avaaminen

---

77 Valtiokonttori. (2025, 13.8.). Aloitustilaisuus 13.8.2025: Ostolaskutietojen toimittamisen pilotointi

jatkaisi tätä julkisten varojen käytön läpinäkyvyyden lisäämisen linjaa. Transaktiotason tiedonkeruu ei kuitenkaan poista tarvetta ymmärtää, määritellä ja viestiä tarkemmin, mitä avustuksilla järjestöille ja säätiöille lopulta tarkoitetaan kunnan ja hyvinvointialueen toiminnassa, tavoitteissa ja tehtävissä. Ilman sitä ymmärrystä transaktiotason tieto parantaa vain tiedon määrää. Laatu jää edelleen puutteelliseksi. Kansallisella tasolla tehty valtionavustustoiminnan määrittely on hyvää pohjatyötä myös kunta- ja aluetason käsitteenmäärittelyn tueksi. Tuon pohjatyön sekä käsillä olevan selvityksen tulosten toivotaan auttavan kehittämään käsitteistöä ja määrittelyä sekä omatoimisesti että kuntien ja kuntien ja hyvinvointialueiden välisenä yhteistyönä.

Liite 1 Selvitystä kommentoivat asiantuntijakirjoitukset

Oikeusministeriö pyysi muutamaa kaupunkia ja kuntaa, hyvinvointialuetta ja järjestöä kommentoimaan tehtyä selvitystä ja pohtimaan sen tuloksia. Asiantuntijakirjoitusten tarkoituksena on herättää keskustelua avustustoiminnasta ja sen kehittämisestä.

Kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat avustuksilla moniin eri tarpeisiin – kansalaisyhteiskunnan tuesta vaikea saada kokonaisuskuvaa

Kunnilla – ja vuodesta 2023 lähtien myös hyvinvointialueilla – on merkittävä rooli kansalaisyhteiskunnan tukemisessa. Ne tarjoavat edullisia tai maksuttomia tiloja, myöntävät avustuksia ja tarjoavat viestintäkanavia toiminnan markkinointiin. Kunnissa ja hyvinvointialueilla on myös monia järjestöyhteistyön muotoja, kuten verkostoja, hankekumppanuuksia, tapahtumayhteistyötä sekä kokemusasiantuntijoiden ja järjestöjen asiantuntemuksen hyödyntämistä palveluiden kehittämisessä.

Varsinkin kunnilla voi sanoa olevan keskeinen rooli ruohonjuuritason vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan tukemisessa paikallisesti. Siitä huolimatta kokonaiskuva kuntien ja hyvinvointialueiden myöntämistä avustuksista ja muusta kansalaistoiminnan tuesta on ollut hatara ennen tätä selvitystä.

Selvitys tuo hyvin näkyväksi paitsi kuntien avustustoiminnan moninaisuuden myös yhteiskunnan eri sektoreiden rajojen liudentumisen ja niiden ominaispiirteiden sekoittumisen. Kolmannen sektorin toiminta on yhä ammattimaisempaa ja avustusten kautta kytkeytynyt julkisen sektorin tavoitteisiin. Lisäksi erityisesti kulttuurin kentällä yleishyödyllistä toimintaa järjestetään myös yritysmuotoisesti esimerkiksi osuuskunnissa, mikä osaltaan hämärtää kolmannen sektorin rajaa suhteessa puhtaaseen liiketoimintaan ja julkiseen palvelutuotantoon. Samanaikaisesti kansalaisyhteiskunnan toiminta on saanut toisaalla uusia muotoja, mihin viitataan nykyään neljännen sektorin käsitteellä.

Avustaminen on julkiselle sektorille yksi toiminnan tai palveluiden järjestämisen tapa. Avustaminen on tapa tukea paikallista kansalaistoimintaa (kuten kylä- ja kaupunginosayhdistysten toimintaa), edistää yhteiskunnallista muutosta (kuten lisätä liikkumista tai torjua yksinäisyyttä), kannustaa johonkin toimintaan (kuten nuoren palkkaamiseen tai yksityisteiden ylläpitoon) sekä järjestää palveluita (kuten tarjota taiteen perusopetusta tai ylläpitää teatteria).

Eroja kuntien avustussummien välillä selittää osin se, että kuntien tavat järjestää palveluita ovat hyvin erilaisia: se mitä yhdessä kunnassa avustetaan, saatetaan toisessa tuottaa itse tai hankkia. Kansalaisyhteiskunnalle myönnettävien avustusten erotteleminen avustusten kokonaismäärästä onkin haastavaa, koska osa avustettava toiminnasta voisi hyvin olla myös julkista palvelutuotantoa, eivätkä sektorit ole selväpiirteisiä. Tämän vuoksi kuntien ja hyvinvointialueiden avustussummien vertailu edellyttää tarkempia tietoja avustusten jakautumisesta erilaisiin tarkoituksiin.

Avustamisessa on kyse menettelytavasta muiden joukossa, mutta esimerkiksi hankintoihin verrattuna se on vähemmän säänneltyä ja volyymeiltään suppeampaa. Kenties tästä syystä kuntien ja hyvinvointialueiden prosessit eivät ole yhteneväisiä. Isommissa kunnissa prosessit jopa kunnan sisällä saattavat olla erilaisia, koska avustustoiminta yleensä hajaantuu useille toimialoille. Tilannetta selittää myös sähköisten järjestelmien vajavaisuudet kuntien ja hyvinvointialueiden avustusten hallinnassa ja hallinnoimisessa.

Sähköisten järjestelmien tulisi mahdollistaa sujuvat prosessit avustusten hakemiseen, käsittelyyn, päätöksentekoon, maksatukseen, raportointiin, arkistointiin ja avustustoiminnasta viestimiseen. Avustustoiminnassa ja sen prosesseissa käsitellään valtavasti tietoa, mutta sen hyödyntäminen strategisessa suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa ei ole helppoa, jos järjestelmät ovat puutteellisia.

Vaikka vertailukelpoisen tiedon kerääminen kuntien ja hyvinvointialueiden avustuksista on vaikeaa, voi puutteellinenkin tieto silti olla hyödyllistä. Tiedon yhteinen analysointi voi syventää ymmärrystä ja kirkastaa kehittämistarpeita. Selvitys täydentää kuvaa kansalaisjärjestöille myönnettävästä julkisesta tuesta antamalla aiempaa tarkempaa tietoa kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta. Selvitys osoittaa myös hyvin kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnan kehittämistarpeita.

Susanna Lundström, suunnittelija, avustustoiminnan kokonaiskoordinaatio

Kirjoittaja suunnittelee avustustoimintaa Tampereen kaupungilla. Tampereen kaupunki tukee sellaista toimintaa, joka tekee Tampereesta viihtyisemmän ja yhteisöllisemmän kaupungin. Kaupunki myöntää vuosittain avustuksia toimintaan noin 26 miljoonaa euroa.

Kohti kokonaiskuvaava kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksistä

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustukset järjestöille ja säätiöille: Selvitys avustustoiminnasta ja siihen liittyvistä tietoprosesseista (MDI, 2025) tarjoaa oivallisen tilannekuvan kuntien ja hyvinvointialueiden avustustoiminnasta ja käytössä olevasta tiedosta olevasta tiedosta sekä nostaa esiin ehdotuksia kehittämisen tueksi. Selvitys nojaa kahteen lähteeseen: kuntien ja hyvinvointialueiden kirjanpidon ja tilinpäätösten talousdataan sekä kunnilta ja hyvinvointialueilta tietopyynnöllä kerättyyn aineistoon.

Selvityksen mukaan valtakunnallisen kokonaiskuvan muodostaminen osoittautuu haasteelliseksi, sillä tilinpäätöksissä avustuksiksi kirjautuu erilaisia tukimuotoja, ja tietopyynnön kautta saadut tiedot kunnilta ja hyvinvointialueilta osoittavat, että käytännöt poikkeavat toisistaan merkittävästi.

Selvityksen havainnot avustustietojen yhteen kokoamisen haasteista ovat tuttuja myös Helsingissä, jossa järjestöyhteistyön ja avustustoiminnan kaupunkitasoinen kehittäminen käynnistyi sote-uudistukseen valmistautumisen myötä vuonna 2022. Peilaan seuraavaksi selvityksen kehittämissuhteita Helsingin kaupungin järjestöyhteistyön kokemuksiin. Havaintoni pohjautuvat kolmen vuoden kokemukseen Helsingin järjestöyhteistyön kaupunkiyhteisestä kehittämisestä kaupunginkansliassa.

Kehittämissuhteet peilattuna Helsingin järjestöyhteistyön kehittämiseen

Järjestöyhteistyö on Helsingissä hyvin monipuolista ja Helsingissä toimivien yhdistysten, säätiöiden ja seurojen joukko on moninainen. Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisterin mukaan noin 18 000 yhdistystä ilmoittaa kotipaikakseen Helsingin.

Helsingin kaupungilla on yli 30 erilaista avustustyyppiä, joihin tulee vuosittain yhteensä noin 2 000 avustushakemusta. Avustuksia valmistellaan jokaisella toimialalla ja keskushallinnossa. Avustuksista päättävät avustustyyppien ja avustuksen määrästä riippuen kaupunginhallitus, lautakunta, jaosto tai viranhaltija.

Vuonna 2023 perustettu Helsingin järjestöneuvottelukunta kokoaa yhteen luottamushenkilöt, helsinkiläiset järjestöt sekä kaupungin järjestöyhteistyön asiantuntijat. Neuvottelukunnassa keskustellaan vuosittain kaupungin avustuskokonaisuudesta sekä kolmannen sektorin käyttöön tarjottavista tiloista.

Selvityksessä ehdotetaan avustustoiminnan kehittämiseksi käytäntöjen yhdenmukaistamista ja läpinäkyvyyden lisäämistä, strategisen yhteyden tiivistämistä, pienten järjestöjen huomioimista ja epäsuoran tuen dokumentoinnin kehittämistä. Nämä kehittämissuositukset ovat hyvin samansuuntaisia Helsingin järjestöneuvottelukunnassa käytyjen avustuksiin, tiloihin ja järjestöyhteistyöhön liittyvien keskustelujen kanssa.

Avustuskäytäntöjen yhdenmukaistaminen ja läpinäkyvyyden lisääminen

Avustuskäytäntöjen yhdenmukaistamisesta käydään Helsingissäkin säännöllistä kaupunkiyhteistä keskustelua. Järjestöt toivovat kaupungilta sisäisen yhdenmukaisuuden lisäksi yhdenmukaisuutta myös muiden rahoittajien kanssa. Helsingin mittaluokassa yhdenmukaistamiseen liittyy kuitenkin useita huomioon otettavia ja tarkempaa arviointia vaativia seikkoja.

Yhdenmukaistamista kohti kulkeminen edellyttää rakenteita säännölliselle yhteiselle keskustelulle ja pitkäjänteistä tavoitteellista johtamista. Kaupungin sisällä näitä rakenteita edistetään.

Hyvinvointialueiden järjestöyhteistyön koordinaattorit ovat muodostaneet järjestöyhteistyön kansallisen verkoston, jossa keskustelua avustuskäytännöistä käydään. Kuntien väliselle keskustelulle vastaavaa rakennetta ei ole. Yhteistyö on aktiivisempaa kuntien välillä tiettyihin avustuksiin liittyen, mutta kuntien avustuskokonaisuuteen liittyen yhteistyöverkostot ovat yksittäisten työntekijöiden aktiivisuuden varassa.

Helsingin kaupungin rekisteröityneille yhteisöille myöntämät avustukset vuodesta 2023 alkaen on julkaistu avoimena datana.

Strategisen yhteyden tiivistäminen

Laaja ja osaava järjestöjen, yhdistysten, seurojen ja vapaaehtoisten kenttä tunnustetaan kaupungin vahvuutena Helsingin uudessa kaupunkistrategiassa *Helsinki josta voimme olla ylpeitä*. Kaupungin rooli nähdään aktiivisena yhteistyökumppanina järjestöille ja yhdistyksille. Strategiassa nostetaan esiin tilojen avaaminen kolmannen sektorin toimijoiden käyttöön. Kolmannen sektorin toimijat mainitaan myös kumppaneina segregaaation ehkäisyssä sekä osana palvelupolkujen kehittämistä.

Helsingissä kaupunkiyhteiset avustustoiminnan linjaukset on kirjattu avustusten yleisohjeeseen, jonka vahvistaa kaupunginhallitus. Tarkemmat tavoitteet avustuksille asetetaan avustuslajikohtaisissa avustuskriteereissä, joista päättää sama taho, joka päättää myös kyseisistä avustuksista.

Selvityksessäkin nostetaan esiin, että kunnan strategisen ohjauksen ja järjestöautonomian riittävän turvaamisen välillä on syytä tasapainoilla huolellisesti.

Paikallisten ja pienten toimijoiden huomioon ottaminen

Pienten ja pitkälti vapaaehtoisvoimin toimivien yhdistysten toimintaedellytysten turvaaminen on aihe, jonka kumppanit Helsingissä nostavat toistuvasti esiin. Palautteeseen on Helsingissä vastattu helpottamalla avustuksen hakijoiden hallinnollista taakkaa esimerkiksi pilotoimalla syksyllä 2025 uutta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen pienavustusta, jonka hakumenettely ja raportointi on tavallista avustushakua keveämpi.

Epäsuoran tuen dokumentoinnin kehittäminen

Epäsuoralla tuella tarkoitetaan selvityksessä tiloja tai muita resursseja, jotka luovutetaan maksutta järjestöjen käyttöön. Järjestöjen tilatarpeet herättivät Helsingin järjestöneuvottelukunnan ensimmäisellä kaudella kaikista aiheista eniten keskustelua. Kumppanit näkevät tilat olennaisena elementtinä järjestöjen toimintaedellytysten turvaamisessa.

Selvityksessä ehdotetaan epäsuoran tuen käytäntöjen selkeyttämistä ja sen taloudellisen arvon näkyväksi tekemistä. Tähän mennessä avustustoiminta ja epäsuora tuki eli järjestöjen käyttöön myönnettävät tilat ovat olleet järjestöneuvottelukunnan keskustelussa erillisinä kokonaisuuksina.

Epäsuoran tuen käytänteitä näkyväksi tekemällä saisimme entistä paremman kokonaiskuvan järjestöille, yhdistyksille, seuroille ja säätiöille tarjottavasta tuesta Helsingissä. Tilojen käytöstä kertyy kaupungille jo paljon tietoa. Tilojen käyttötietoja ja avustuspäätöstietoja yhdistämällä saisimme entistä tarkemman kokonaiskuvan kaupungin kumppaneista ja tuen kohdentumisesta.

Valtakunnallinen tiedonkeruu kuntien omien prosessien tukena

Ajantasaisen kokonaiskuvan muodostaminen järjestöjen toimintaedellytyksistä Helsingissä edellyttää yhteistyötä keskushallinnon ja toimialojen välillä sekä resursseja eri tietolähteistä koostuvan tietopohjan rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Mikäli valtakunnallinen tiedonkeruu olisi säännöllistä, se voisi parhaimmillaan tukea kuntien tiedonkeruuprosessien vahvistumista.

Nopeasti muuttuvassa maailmassa kokonaiskuvan muodostaminen on entistä tärkeämpää, jotta osaamme tehdä tarkoituksenmukaisia valintoja elinvoimaisen kansalaisjärjestökentän toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Veera Vilkama, kumppanuuspäällikkö, nuorisopalvelut

Kirjoittaja toimi Helsingin kaupunginkansliassa järjestöyhteistyön kehittämispäällikkönä vuosina 2022–2025. Helsingin kaupunki on aktiivinen yhteistyökumppani järjestöille ja tukee niiden toimintaa myöntämällä avustuksia ja tarjoamalla tiloja toimintaan.

Järjestöt ovat kuntien kumppaneita muutoksessa

Valtio, kunta ja hyvinvointialueet käyttävät aina tavalla tai toisella kansalaisilta kerättyjä euroja. Tämän takia rahojen käytössä tulee noudattaa korostettua avoimuutta ja huolellisuutta. Kansalaisilta kerättyjen rahojen käyttö tulee olla läpinäkyvää ja tehokasta. Nämä vaatimukset korostuvat talouden tilanteen kiristyessä. Selvitys kuntien ja alueiden tuesta järjestöille onkin erittäin ajankohtainen juuri nyt julkisen talouden heikennyttä. Tarkastelemme avustustoiminnan kehittämissuhteita kuntien erilaistumisen näkökulmasta.

Kuntien toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut voimakkaasti. Hyvinvointialueiden perustaminen ja siihen liittyvä kuntien tehtävien ja tulojen siirto, kuntien keskeinen rooli koronaepidemiassa, Venäjän hyökkäyssodan vaikutus erityisesti Itä-Suomen kunnissa ja pitkittynyt heikko työllisyystilanne ovat määrittäneet uusiksi sekä kuntien toiminnan että talouden reunaehdot. Valtaosassa kuntia myös väestön ikääntyminen ja lapsimäärän väheneminen pakottavat uudenlaisen tulevaisuudenkuvan luontiin. Samat tekijät haastavat myös järjestökenttää ja sen toimintaedellytyksiä.

Kuntien perinteet paikallisten toimijoiden tukemisesta ovat pitkät, kun taas hyvinvointialueille rooli on uusi. Jo nyt on nähty, että kun kaikkien julkisen talouden toimijoiden rahat ovat tiukalla, kunnissa ja alueilla tehdyt sopeutumistoimet kohdistuvat ensin ei-lakisääteisiin tehtäviin. Tämä on iso uhka kolmannen sektorin toimijoille. Varmin tapa tulevaisuuden resurssien turvaamiseksi on uusien, julkisen talouden ulkopuolisten rahoituslähteiden keksiminen, etsiminen ja löytäminen. Ratkaisuna voivat olla myös uuden tyyppiset kumppanuudet, joissa kunnan rooli muuttuu avustusten myöntäjäksi toiminta-alustan luojaksi ja eri toimijoiden yhteen tuojaksi.

Sekä kuntien että hyvinvointialueiden rooliin liittyy vapaan kansalaistoiminnan ja järjestötoiminnan edistäminen. Kunnat luovat asukkailleen luontevan alustan kansalais-toiminnalle. Kunnat edistävät kansalaistoimintaa ja osallisuutta myös useaan eri lakiin perustuen. Kunnat toimivat paikallisesti, ja myös paikallisten pienten toimijoiden tukeminen on luonteva osa erityisesti pienten kuntien toimintaa. Mitä paremmin paikallisesti ja alueellisesti pystytään luomaan puitteet ja tavat ylläpitää toimivaa ja osallistavaa kansalaisyhteiskuntaa, sitä paremmin pystytään tarjoamaan myös mahdollisuuksia mielekkään ja toimivan arjen luomiseen kansalaisille lähellä heidän omaa kotiaan.

Kunnat eroavat tavoitteiltaan ja strategioiltaan, mikä näkyy myös rahankäytön priorisoinnissa. Prosessien ja järjestelmiin liittyvät yhdenmukaisuudet vähentävät hallinnon kustannuksia ja tehostavat hakuja kaikissa kunnissa, ja ovat siten erittäin kannatettavia. Sen sijaan tukikäytäntöjen sisältöjen yhtenäistäminen ei erilaistuvassa kuntakentässä ole realistista eikä kaikissa määrin myöskään tavoiteltavaa. Kunnat selviävät ja kehittyvät yksilöllisillä vahvuuksillaan toimimalla. Yhteneväisyys ei saa tarkoittaa paikallisten erityispiirteiden unohtamista. Paikallisymmärryksen tuominen myös avustuskäytäntöihin on kuntien toiminnan vahvuus.

Kustannuksilla mitattuna kuntien keskeisin tehtävä liittyy lasten ja nuorten koulutukseen varhaiskasvatuksesta koko oppivelvollisuuden ajan aina toiselle asteelle saakka. Kuntien välisen yhteistyön lisääminen on erityisen tärkeää juuri nyt, kun lapsimäärät vähenevät, koulutuspalvelujen tarve monilla alueilla vähenee ja veronmaksajien määrä suhteessa senioriväestöön kasvaa. Strategisen yhteyden tiivistäminen useamman kunnan ja eri kolmannen sektorin toimijoiden kesken kuntarajoista riippumatta vahvistaa palvelujen saavutettavuutta.

Kunnilla on hyvin erilainen talouden liikkumavara, eikä se ole kiinni kunnan koosta tai maantieteellisestä sijainnista. Kuntien uudet seuranta-, raportointi- tai arviointivelvoitteet esimerkiksi epäsuoran tuen dokumentointiin vaativat toimintatavan muutoksen lisäksi aina joko henkilöstöresurssin lisäämistä tai järjestelmähankintoja, yleensä molempia. Nämä puolestaan lisäävät kustannuksia ja ovat pahimmillaan pois kansalaisten kannalta vaikuttavammista asioista. Tässä kuntien talouden tilanteessa kaikenlaisten velvoitteiden lisäämisestä tuleekin pidättäytyä.

Kuntien laaja yleinen toimiala mahdollistaa avustusten käytön hyvin erilaisiin tarkoituksiin. Tämä tukee kunnallista itsehallintoa ja on myös paikallisesti toimivien järjestöjen etu. Toimintaympäristön muutoksen ymmärtävät, aktiivisesti sidosryhmissään toimivat ja kansalaisten tarpeita parhaiten täyttävät järjestöt ovat kunnalle erittäin hyvä kumppani. Kunnat osoittivat korona-aikana kykynsä nopean toiminnan joukkoina, lähellä kansalaisia. Tätä samaa omaisuutta kunnat hyödyntävät jatkossakin, sillä kunta jos joku on asukkaitaan varten, lähellä ihmisten arkea. Yhdessä kaikkien paikallistoimijoiden kanssa.

Sanna Lehtonen, kuntatalousasioiden johtaja

Sami Niemi, erityisasiantuntija

Kirjoittajat toimivat Suomen Kuntaliitossa, joka on Suomen kuntien ja kaupunkien kaksikielinen etujärjestö, kunnallisten palvelujen asiantuntija ja kehittäjä. Kaupungit ja kunnat luovat perustan asukkaiden hyvälle elämälle. Kuntaliitto tekee työtä, jotta ne onnistuvat tehtävässään.

Hyvinvointialueen itsehallintoa ja järjestöjen autonomiaa valtakunnallisessa tietoprosessissa

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde syntyi 19 sosiaali- ja terveystalvurjen järjestäjän ja kahden pelastustoimen pohjalle. Osa alueen kunnista ja kunta-yhtymistä avusti ennen Pohteen aloittamista yleishyödyllistä järjestötoimintaa, joka kytkeytyy hyvinvointialueen tehtäväkentälle. Osassa kunnista avustaminen sisälsi myös hankintoja.

Itsehallintoon perustuva mahdollisuus päättää avustamisen periaatteista ja avustettavan toiminnan kytkemisestä omaan toimintaamme on Pohteelle tärkeää. Avustusmallimme perustuu järjestöjen autonomian kunnioittamiselle. Valtakunnalliset linjaukset ja ohjeistukset tiedontuotantoon järjestöjen toimintaedellytysten tukemisesta palvelisivat alueemme tarpeita ja hyvinvointialueiden valtakunnallista yhteistyötä.

Pohteen malli on syntynyt yhteistyössä

Pohde lähti ensimmäisten hyvinvointialueiden joukossa kehittämään järjestöavustusmalliaan yhdessä alueen järjestöjen, kuntien ja avustuksista päättävän poliittisen toimielimen kanssa. Otimme sähköisen asiointin käyttöön avustusten hakemisessa ja raportoinnissa vuoden 2024 alussa.

Pohteen avustusmallia on jokaisen haku- ja raportointikierroksen jälkeen kehitetty kerättyjen palautteiden perusteella. Myös avustusmallien sparrailu yhdessä muiden hyvinvointialueiden kanssa on ollut alusta alkaen tiivistä. Hyviä käytäntöjä on jaettu ja sovellettu omalle alueelle.

Pohteen avustusmallin kantavana ajatuksena on järjestöjen itseisarvon ja autonomian tunnustaminen ja monimuotoisen järjestötoiminnan mahdollistaminen. Avustamista ei ole haluttu rajata koskemaan vain tietyn alan järjestöjä, tiettyjä kohderyhmiä tai tietyn tyyppistä järjestötoimintaa.

Koska hyvinvointialueella kuitenkin "on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin" on avustaminen rajattu toimintaan, joka noudattaa hyvinvointialuestrategiaa ja vastaa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelman tavoitteisiin.⁷⁸ Molempia asiakirjoja on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä järjestöjen, kuntien ja asukkaiden kanssa.

---

78 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 7§

Pohteella avustettavan toiminnan ei tarvitse toteutua usean kunnan alueella. Alueen 30 kunnan joukossa on maantieteellisesti erittäin laajoja kuntia. Pohdeella on ajateltu, että hyvinvointialueen tehtäviin kytkeytyvää toimintaa on järkevää avustaa myös yksittäisen kunnan tai jopa yksittäisen kylän alueella. Pienten avustusten hakemista on myös helpotettu aiempaa yksinkertaisemmilla haku- ja raportointilomakkeilla.

Pohde tukee järjestöjä myös maksuttomien tilojen kautta. Pohde seuraa ja raportoi tilojen käytön kustannuksia järjestöjen kanssa tehtyjen tilojen käyttöoikeussopimusten avulla. Runsaskaan Pohteen tilojen käyttö ei kuitenkaan heikennä järjestöjen mahdollisuutta saada avustusta toimintaan.

Tieto käyttöön valtakunnallisella yhteistyöllä

Päätöksenteon läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta on keskeistä, että hyvinvointialueet ja kunnat noudattavat avustusprosesseissaan avoimen hallinnon periaatteita. Haku- ja raportointiohjeistusten sekä avustus- ja takaisinperintäpäätösten julkaiseminen nettisivuilla lisää luottamusta ja parantaa toiminnan ennakoitavuutta. Sähköinen asiointi tukee prosessin tasapuolisuutta ja lainmukaisuutta.

Järjestöavustusmallien kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että tieto avustusmääristä olisi löydettävissä hyvinvointialueiden ja kuntien tilinpäätöstiedoista. Oman hyvinvointialueemme osalta tilinpäätöstieto sisältää järjestöavustusten lisäksi esimerkiksi poliittisten järjestöjen ryhmärahoja, sopimuspalokuntien korvauksia sekä henkilökunnan vapaa-ajan yhdistyksen rahoitusta.

Onkin syytä valtakunnallisesti määritellä, mitä järjestöavustuksilla hyvinvointialueilla ja kunnissa tarkoitetaan. Omaehtoisesti tämä ei kuitenkaan toteudu. Myös vuosittaiseen tiedonkeruuseen osallistuminen olisi hyvinvointialueen näkökulmasta mahdollista. Tämä kannattaisi toteuttaa avoimen datan avulla, jolloin tuotettu tieto olisi heti kaikkien käytettävissä.

Hyvinvointialueet ja kunnat hyötyisivät myös siitä, että tilojen käyttökustannusten laskemisen logiikka määriteltäisiin valtakunnallisesti ja samaa kaavaa käytettäisiin joka puolella Suomea. Myös nämä tiedot voitaisiin raportoida vuosittaisessa tiedonkeruussa, ellei niitä saada näkyviin tilinpäätöstiedoissa.

Valtakunnallisen tietoprosessin kehittämisen tulisi toteutua kansallisen toimijan koordinoimana ja tukemana yhdessä hyvinvointialueiden ja kuntien kanssa. Hyvinvointialueiden järjestöyhdyshenkilöiden verkosto tarjoaa yhden toimivan foorumin tällaiselle vuoropuhelulle.

Helena Liimatainen, järjestötyön koordinaattori

Kirjoittaja työskentelee Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Pohde vastaa sosi-aali- ja terveystalvelujen sekä pelastustalvelujen järjestämisestä noin 415 000 asukkaalle 30 kunnan alueella. Alueella toimii noin 7 000 järjestöä ja seurakuntaa.

Avustustoiminnassa kertyvä järjestötieto käyttöön

Strategisen otteen tärkeys

Selvityksessä nousi esiin tarve avustusten vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedolla johtamisen kehittämiseen sekä tarve kytkeä vaikuttavuustavoitteet hyvinvointialueen strategiaan ja tiedolla johtamisen kokonaisuuteen. Tämä nostettiin myös yhdeksi kehittämisehdotukseksi selvityksessä.

Avustustoiminnassa kertyvä tieto pitää sisällään myös järjestötoiminnasta syntyvän moninaisen tiedon, kuten tiedon avustettavan järjestötoiminnan tavoitteista ja tuloksista. Julkisen hallinnon kannattaisi hyödyntää niistä kertovia raportteja sekä järjestöjen tunnistamaa ilmiötietoa nykyistä enemmän toimintansa suunnittelussa ja tuen kohdentamisessa ajankohtaisten tarpeiden mukaisesti. Järjestöillä on myös monipuolista hiljaista tietoa.

Järjestötiedon toisiokäyttöä kannattaisi kehittää

Pohdimme, voisiko kansallinen ohjaus tuottaa malleja ja menettelytapoja, joilla avustustoiminnassa kertyvän järjestötiedon laatua ja laajuutta voisi parantaa ja sen hyödyntämismahdollisuuksia lisätä hallinnossa. Olisi hyödyllistä ja kustannustehokasta kehittää myös valtionavustustoiminnassa kertyvän järjestötiedon toisiokäyttöä muussakin yhteydessä kuin esimerkiksi valtionavustusten käytön valvonnassa.

Näemme, että kuntien ja hyvinvointialueiden avustusprosesseissa kertyvällä järjestötiedolla olisi tietolähteenä arvoa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä alueellisesti että kansallisesti. Tässä yhteydessä voitaisiin tarkastella myös mahdollisia (tiedon) katvealueita tai turhia päällekkäisyyksiä eri toimijoiden tukemassa järjestötoiminnassa.

Järjestötoiminnan vaikuttavuuden arviointia kannattaisi kehittää julkisen hallinnon ja järjestöjen pitkäjänteisenä yhteistyönä – kuten monilla alueilla tehdäänkin. Järjestöjen kirjo on laaja, ja järjestöillä on hyvin vaihtelevat valmiudet tehdä tällaista, vaativaa arviointia varsinaisen toimintansa ohessa.

Yhteistyön kehittäminen ja vuoropuhelun tärkeys

Selvitys nosti esiin tarpeen kehittää yhtenäisiä arviointimenetelmiä ja työkaluja järjestötoiminnan vaikuttavuuden arviointiin. Oikealla tiedolla voidaan osoittaa järjestöjen toiminnan yhteys hyvinvointialueen tavoitteisiin, ja tukea kertyvän tiedon laatua, jolloin se olisi hyödynnettävissä osana valmistelua ja päätöksentekoa.

Yhtenäisten arviointimenetelmien ja työkalujen kehittäminen tulisi kuitenkin tehdä tiiviissä yhteistyössä järjestöjen kanssa ja varmistaa, että eri toimijoiden näkökulmat tulevat huomioiduiksi mahdollisimman kattavasti. Esimerkiksi paikallisen toiminnan ja pienten toimijoiden avulla voidaan tuottaa tietoa erityisistä kohderyhmistä ja tunnistaa sitä kautta paikallisia erityistarpeita.

Rakentavan vuoropuhelun kehittyminen edellyttää kaikkien osapuolten toimintatapojen uusiutumista. Vuoropuhelulla voidaan varmistaa, että kertyvän tiedon toisiokäyttö palvelee myös järjestöjen omaa toimintaa ja sen kehittämistä hyvinvointialueen ja kuntien toiminnan kohdentamisen ja kehittämisen lisäksi. Näemme, että avustustoiminnassa ja sen prosesseissa kertyvää tietoa voitaisiin hyödyntää järjestötoiminnan seurannan sekä yhteistyön ja vuoropuhelun lisäämisen lisäksi myös muilla tavoilla. Järjestötieto auttaisi kokoamaan myös kuvaa palvelupoluista ja tukisi niiden vaikuttavuuden arviointia.

Milla Kajanne, projektipäällikkö
Aura Tarjanne, järjestöasiantuntija

Kirjoittajat työskentelevät Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen ja HUS-yhtymän yhteisessä hankkeessa HyteData 2.0 – Vaikuttavuutta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävien johtamiseen. HyTe ry eli Uudenmaan hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalan järjestöjen verkostojärjestö on yksi hankkeen toteuttajista.

Kunnat ja hyvinvointialueet liikunnan sekä urheilun tukena – ja toisin päin

Kunnat ovat heti kotitalouksien jälkeen liikunnan ja urheilun suurin rahoittaja. Kunnat urheilun tukena: Selvitys keskisuurten ja suurten kuntien toimintatavoista ja tukimuodoista organisoidulle urheilu (KIHU, 2024) -julkaisun mukaan kuntien sat-saukset ovat jopa 300–400 miljoonaa euroa vuodessa, josta 80 %:a on epäsuoraa tukea, kuten subventoituja liikuntapaikkoja.

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustukset järjestöille ja säätiöille: Selvitys avustus-toiminnasta ja siihen liittyvistä tietoprosesseista (Oikeusministeriö, 2025) avaa ansiokkaasti järjestöjen julkisen tuen monimutkaista kokonaisuutta erityisesti avustusten näkökulmasta. Selvityksen mukaan tuista 35,7 miljoonaa euroa myönnetään liikuntapalvelujen toimialalta. Tarkan summan hahmottaminen on selvityksenkin mukaan mahdotonta, mikä johtuu kuntien käytäntöjen moninaisuudesta.

Ei pelkkiä juhlapuheita

Haastavassa taloudellisessa ja maailmanpoliittisessa tilanteessa liikunnan ja urheilun rahoituksen kolme tärkeintä tukijalkaa tutisevat. Julkisesta taloudesta leikataan kaikilla hallinnon tasoilla. Liikuntaa rahoittavia kotitalouksia haastaa yleinen kustannusten nousu ja talouden heikot näkymät. Ne haastavat myös yrityksiä, joiden toivotaan rahoittavan liikuntaa ja urheilua yhä suuremmassa määrin, julkisen sektorin ja kotitalouksien rinnalla.

Selvitys avaa huojentavan näkymän järjestöjen rahoitukseen kunnissa ja hyvinvointialueilla. Kuntien tuki järjestöille on jopa kasvanut sote-uudistuksen ensimmäisinä vuosina. Hyvinvointialueet puolestaan ovat rakentaneet kuntien tuen oheen omat tukikokonaisuutensa. Vaikuttaa siltä, että vaikeina aikoina järjestöjen työ tunnustetaan paitsi juhlapuheissa, myös käytännössä tavalla, joka tuntuu järjestöjen arjessa ja lompakossa.

Liikuntajärjestöt ovat pääosin säästyneet valtakunnantason avustusleikkauksilta, mistä olemme myös helpottuneita. On tärkeää kuitenkin huomata, että sote-järjestöt ovat merkittävä soveltavan liikunnan järjestäjä. Leikkaukset STEA-avustuksista heikentävät siten myös liikunnan edistämistä. Soveltavan liikunnan kohderyhmälle (esim. toimintarajoitteiset, pitkäaikaissairaat) liikunta on keskeinen tapa ylläpitää toimintakykyä – ja tähän ryhmään kuuluu joka kuudes väestöstämme.

Liikkumattomuus maksaa miljardeja

Liikkumattomuuden ja paikallaanolon kustannukset ovat yli 4,7 miljardia euroa vuositain. Rahamäärästä suuri osa on kansansairauksiin liittyviä kustannuksia – 3,3 miljardia euroa. Liikunnan merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle onkin kiistaton.

Jos liikkumattomuuden haasteen ratkaiseminen tuntui vaikealta ennen nykyisten hyvinvointialueiden perustamista, sote-uudistus ei ainakaan yksinkertaistanut sitä. Kuntien tehtävänä on järjestää liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa, tukea kansalaistoimintaa sekä rakentaa ja ylläpitää liikuntapaikkoja. Myös hyvinvointialueilla on oma, lakisääteinen roolinsa terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä.

Karkeasti ajateltuna kunnat kuittaavat laskun liikunnasta – ja hyvinvointialueet vielä suuremman laskun liikkumattomuudesta. Kuva on tietysti todellisuudessa monimutkaisempi, mutta hyvinvointialueet voisivat tehdä enemmänkin liikunnan edistämiseksi.

Liike on lääke, mutta kannustimet puuttuvat

Liikunta on tehokas ja edullinen tapa edistää väestön toimintakykyä sekä sitä kautta keino vähentää sote-menoja korjaavan hoidon puolella. Hyvinvointialueiden kannattaisi hyödyntää liikuntaa täysimääräisesti osana ennaltaehkäisyä, hoitopolkuja ja kuntoutusta. Liikunnalla on tutkittuja, positiivisia vaikutuksia niin fyysiseen kuin mielen hyvinvointiin, ja se vaikuttaa positiivisesti mm. uneen ja itsetuntoon. Liikkeelle kannattaa lähteä strategian ja toimintasuunnitelmien tasolta sekä varmistaa henkilöstön osaaminen, resurssit ja palveluketjut, jotka ulottuvat kuntiin saakka.

Nykyjärjestelmässä kannustimet liikunnan hyödyntämiseen ja ylipäättään ongelmien ennaltaehkäisyyn ovat vaatimattomat. Niin sanottu hyte-kerroin palkitsee kuntia ja vuodesta 2026 alkaen myös hyvinvointialueita terveyttä edistävästä työstä. Urheilujärjestöt ovatkin ehdottaneet, että hyte-kertoimen perusteella jaettavat valtionosuudet kunnille ja hyvinvointialueille tulisi kolminkertaistaa ja että rahat tulisi korvamerkitä hyvinvointia ja terveyttä edistävään työhön.

Ei vain julkisen sektorin jatke

Kiitämme selvityksen tekijöitä ansiokkaista suosituksista avustusjärjestelmien kehittämiseksi. Vertailukelpoinen tieto suorista ja epäsuorista tuista auttaa seuraamaan liikunnan ja urheilun edellytysten kehittymistä. Toisaalta avustusprosessien tulee ennen kaikkea palvella paikallisia tarpeita.

Avustuksiin liittyvän byrokratian purkaminen on tärkeä tavoite kaikilla hallinnon tasoilla. Monivuotiset avustukset paitsi vähentäisivät hallinnollista taakkaa myös lisääisivät pitkäjänteisyyttä järjestöjen toimintaan.

Kiitämme myös tärkeistä huomioista liittyen järjestöjen ja julkisen sektorin väliseen dynamiikkaan. Järjestöt ovat yksi hyvinvointiyhteiskuntamme tärkeä pilari – niin historiallisesti kuin tänä päivänä – luomassa hyvinvointia ja osallisuutta yhteistyössä julkishallinnon kanssa ja julkishallinnon eri tavoin tukemana. Pidämme tätä kumppanuutta suuressa arvossa ja toivomme, että dialogia järjestöjen, kuntien ja hyvinvointialueiden välillä vahvistetaan entisestään.

Petri Keskitalo, johtaja

Kirjoittaja työskentelee Suomen Olympiakomiteassa, joka on valtakunnallinen liikunnan ja urheilun keskusjärjestö. Olympiakomitea rakentaa yhdessä jäsenjärjestöjensä ja yhteistyökumppaneidensa kanssa parempaa yhteiskuntaa urheilun avulla.

Liite 2 Tietopyynnöt kunnille ja hyvinvointialueille

Kunnille suunnattu tiedonkeruulomake

Kuntien tuki yhdistyksille ja säätiöille

Arvoisa vastaaja,

kiitos, että olet vastaamassa oikeusministeriön tilaamaan selvitykseen kuntien ja hyvinvointialueiden järjestöille, säätiöille, yhdistyksille ja yhteisöille myöntämästä tuesta.

Jokainen toimiala vastaa kyselyyn omalta osaltaan, koska avustusprosessit ja kehittämistarpeet todennäköisesti vaihtelevat eri toimialojen osalta. Yhdestä kunnasta voi siten tulla useita eri vastauksia.

Tietopyynnön avulla saadaan kansallisesti mahdollisimman luotettava kuva todellisista tukimääristä ja -käytännöistä. Samalla selvitetään keinoja, joilla avustustiedon tietoprosesseja voidaan parantaa kansallisella tasolla. Selvitys valmistuu syksyllä 2025 ja on osa kansalaisjärjestöstrategian toimeenpanoa.

Tässä kyselyssä pyydämme tietoja kuntanne vuonna 2024 myöntämistä suorista, rahallisista tuista sekä epäsuorista tuista (esim. tilat) sekä avustustoiminnan prosesseista ja kehittämisestä. Lisäksi selvitystyötä auttaa, jos pystytte toimittamaan oman koosteenne avustuksista sellaisessa muodossa, kuin itse sitä avustustoiminnan seurannassa käytätte (esim. excel tai muu dokumentti).

Vastaukset kysymykseen 4 (avustusten määrät) voivat olla tunnistettavissa kunta-kohtaisesti. Muiden kysymysten vastaukset anonymisoidaan, eikä yksittäisen vastaajan tai kunnan vastaus ole tunnistettavissa.

Tietoa hyödynnetään oikeusministeriön tilaaman selvitystyön toteuttamisessa. Lisäksi tutkimusaineisto arkistoidaan kolmen vuoden määräajaksi MDI:lle ja sitä tarjotaan suomalaisille korkeakouluille tutkimus-, opiskelu- ja opinnäytekäyttöön. Mikäli haluat lisätietoja tietojen käsittelystä tai käytöstä, ota yhteyttä alla olevaan yhteyshenkilöön.

Selvityksen toteuttaa konsulttitoimisto MDI, joka on sitoutunut noudattamaan tutkimustoiminnassaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä ohjeita.

Lisäkysymyksiin vastaa mielellään MDI:n asiantuntija Samuli Manu, samuli.manu@mdi.fi. Vastaathan kyselyyn 30.5.2025 mennessä Kiitos!

1. Kunta

Akaa, Alajärvi, Alavieska, Alavus, Asikkala, Askola, Aura, Brändö, Eckerö, Enonkoski, Enontekiö, Espoo, Eura, Eurajoki, Evijärvi, Finström, Forssa, Föglö, Geta, Haapajärvi, Haapavesi, Hailuoto, Halsua, Hamina, Hammarland, Hankasalmi, Hanko, Harjavalta, Hartola, Hattula, Hausjärvi, Heinola, Heinävesi, Helsinki, Hirvensalmi, Hollola, Huittinen, Humppila, Hyrynsalmi, Hyvinkää, Hämeenkyrö, Hämeenlinna, Ii, Iisalmi, Iitti, Ikaalinen, Ilmajoki, Ilomantsi, Imatra, Inari, Inkoo, Isojoki, Isokyrö, Janakkala, Joensuu, Jokioinen, Jomala, Joroinen, Joutsa, Juuka, Juupajoki, Juva, Jyväskylä, Jämijärvi, Jämsä, Järvenpää, Kaarina, Kaavi, Kajaani, Kalajoki, Kangasala, Kangasniemi, Kankaanpää, Kannonkoski, Kannus, Karijoki, Karkkila, Karstula, Karvia, Kaskinen, Kauhajoki, Kauhava, Kauniainen, Kaustinen, Keitele, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kemiönsaari, Kempele, Kerava, Keuruu, Kihniö, Kinnula, Kirkkonummi, Kitee, Kittilä, Kiuruvesi, Kivijärvi, Kokemäki, Kokkola, Kolari, Konnevesi, Kontiolahti, Korsnäs, Koski Tl, Kotka, Kouvola, Kristiinankaupunki, Kruunupyy, Kuhmo, Kuhmoinen, Kumlinge, Kuopio, Kuortane, Kurikka, Kustavi, Kuusamo, Kyyjärvi, Kärkölä, Kärsämäki, Kökar, Lahti, Laihia, Laitila, Lapinjärvi, Lapinlahti, Lappajärvi, Lappeenranta, Lapua, Laukaa, Lemi, Lemland, Lempäälä, Leppävirta, Lestijärvi, Lieksa, Lieto, Liminka, Liperi, Lohja, Loimaa, Loppi, Loviisa, Luhanka, Lumijoki, Lumparland, Luoto, Luumäki, Maalahti, Maarianhamina – Mariehamn, Marttila, Masku, Merijärvi, Merikarvia, Miehikkälä, Mikkeli, Muhos, Multia, Muonio, Mustasaari, Muurame, Mynämäki, Myrskylä, Mäntsälä, Mänttä-Vilppula, Mäntyharju, Naantali, Nakkila, Nivala, Nokia, Nousiainen, Nurmes, Nurmijärvi, Närpiö, Orimattila, Oripää, Orivesi, Oulainen, Oulu, Outokumpu, Padasjoki, Paimio, Paltamo, Parainen, Parikkala, Parkano, Pedersören kunta, Pelkosenniemi, Pello, Perho, Petäjävesi, Pieksämäki, Pielavesi, Pietarsaari, Pihtipudas, Pirkkala, Polvijärvi, Pomarkku, Pori, Pornainen, Porvoo, Posio, Pudasjärvi, Pukkila, Punkalaidun, Puolanka, Puumala, Pyhtää, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Pyhäranta, Pälkäne, Pöytyä, Raahe, Raasepori, Raisio, Rantasalmi, Ranua, Rauma, Rautalampi, Rautavaara, Rautjärvi, Reisjärvi, Riihimäki, Ristijärvi, Rovaniemi, Ruokolahti, Ruovesi, Rusko, Rääkkylä, Saarijärvi, Salla, Salo, Saltvik, Sastamala, Sauvo, Savitaipale, Savonlinna, Savukoski, Seinäjoki, Sievi, Siikainen, Siikajoki, Siikalatva, Siilinjärvi, Simo, Sipoo, Siuntio, Sodankylä, Soini, Somero, Sonkajärvi, Sotkamo, Sottunga, Sulkava, Sund, Suomussalmi, Suonenjoki, Sysmä, Säskylä, Taipalsaari, Taivalkoski, Taivassalo, Tammela, Tampere, Tervo, Tervola,

Teuva, Tohmajärvi, Toholampi, Toivakka, Tornio, Turku, Tuusniemi, Tuusula, Tyrnävä, Ulvila, Urjala, Utajärvi, Utsjoki, Uurainen, Uusikaarlepyy, Uusikaupunki, Vaala, Vaasa, Valkeakoski, Vantaa, Varkaus, Vehmaa, Vesanto, Vesilahti, Veteli, Vieremä, Vihti, Viitasaari, Vimpeli, Virolahti, Virrat, Vårdö, Vöyri, Ylitornio, Ylivieska, Ylöjärvi, Ypäjä, Ähtäri, Äänekoski

2. Minkä toimialojen osalta vastaat?

Elinkeinopalvelut
Työllisyyspalvelut
Kulttuuripalvelut
Kirjastopalvelut
Liikuntapalvelut
Nuorisopalvelut
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
Varhaiskasvatus
Esi- ja perusopetus
Muu opetus ja vapaa sivistystyö
Yleishallintopalvelut
Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

3. Tarkenna halutessasi vastausta

Avustuksilla tarkoitetaan tässä kunnan myöntämää vastikkeetonta tukea yleishyödylliseen tai yhteiskunnallisesti tärkeään tarkoitukseen.

Suora tuki on rahallista tukea, joka myönnetään esim. toiminta- tai projektiavustuksina.

Välillinen tuki on esimerkiksi tilojen tai palveluiden tarjoamista ilmaiseksi tai alennetulla hinnalla.

Avustuksen saajalla tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta niin sanotun kolmannen sektorin yleishyödyllistä yhteisöä, joka palvelee kuntalaisia, mutta jonka toimintaa kunta ei suoraan ohjaa.

Avustusluokat perustuvat kuntien ja kuntayhtymien palveluluokitukseen. Ne ovat samat, joita käytetään avustusten raportointiin valtiokonttorille osana kuntien talouskirjanpidon raportointia.

Palveluluokkien yksityiskohtaiset sisällöt löydät kuntien talousraportoinnin Aurakäsikirjan liitteestä 5.

4. Kuinka paljon rahallinen tuki yhdistyksille ja säätiöille oli yhteensä vuonna 2024?

Merkitse 0, jos toimiala ei jakanut avustuksia.

Jos et tiedä, jätä kenttä avoimeksi.

Elinkeinopalvelut
Työllisyyspalvelut
Kulttuuripalvelut
Kirjastopalvelut
Liikuntapalvelut
Nuorisopalvelut
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
Esi- ja perusopetus
Varhaiskasvatus
Muu opetus ja vapaa sivistystyö
Yleishallintopalvelut
Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

5. Perustuuko antamasi tieto

Arvioon
Määrärahopäätösten perusteella laskettuun tietoon
Myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon
Taloushallinnon kirjanpidon mukaiseen tietoon
Muuhun tietoon, mihin?

6. Tarkempi tieto myönnettyistä avustuksista

Jos mahdollista, liitä alle oma koontinne avustusten määristä esim. xls- tai pdf-tiedostona. Tarkistathan, ettei tiedosto sisällä henkilötietoja.

7. Kuinka iso osa edellä mainituista avustuksista menee eri toimijatyypeille? Arvioi prosenttiosuuksina.

Rekisteröidyt yhdistykset
Rekisteröimättömät yhdistykset
Rekisteröidyt säätiöt

Muut yleishyödylliset yhteisöt (esim. osk, oy, srk)
Yksittäiset kuntalaiset tai toimijaryhmät

8. Perustuuko tieto

Asiantuntija-arvioon
Myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon
Taloushallinnon mukaiseen tietoon
Muuhun tietoon, mihin?

9. Tarjoatteko järjestöille ja säätiöille epäsuoraa tukea?

	Usein	Jonkin verran	Harvoin	Ei koskaan
Maksuttomat tai alennetulla hinnalla tarjottavat tilat				
Kunnan välineistön käyttö (esim. toimisto, tapahtumien välineet ja laitteet)				
Markkinointi ja tiedotus kunnan kanavissa				
Markkinointi ja tiedotus ulkopuolisissa kanavissa				
Neuvonta tai asiantuntijatuki				
Logistiikka- tai kuljetusapu				
Muu, mikä?				

10. Oletteko arvioineet epäsuoran tuen rahallista suuruutta tai sen taloudellisia vaikutuksia kunnassanne? Jos kyllä, niin miten?

Avustuskäytännöt ja niiden kehittäminen

11. Onko kuntasi (toimialasi) avustusprosesseissa käytössä

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Kunnan tavoitteisiin ja strategiaan perustuvat periaatteet avustustoimintaan ja avustusten kohdentamiseen			
Kirjalliset avustusehdot, -säännöt tai -ohjeet			
Avustusten hakemisen ja myöntämisen vuosikello tai -kalenteri			
Tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake			
Ei tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake			
Käytäntö esteellisyysääntöjen tarkastukseen			
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi hakijoille			
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi kuntalaisille			
Käytännöt avustusten käytön raportointiin ja valvontaan			
Käytännöt avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin			
Käytäntö, jolla seurataan hakijoiden muita saatuja avustuksia			

12. Teettekö yhteistyötä muiden tahojen kanssa avustusten suunnittelussa ja arvioinnissa tai kohdentamisessa ja myöntämisessä? Voit valita useita.

Oman kunnan muut toimialat

Oman kunnan vaikuttamistoimielimet

Kuntatasoinen järjestöparlamentti tms.

Alueason järjestöparlamentti tms.

Muut kunnat

Hyvinvointialue

Maakunnan liitto

ELY

STEA

Muu, mikä?

Ei mikään näistä

13. Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustusten hallinnoinnissa, avustusprosessissa ja avustusjärjestelmissä?

14. Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustustoiminnan ohjauksessa ja raportoinnissa suhteessa kunnan tavoitteisiin ja tiedolla johtamiseen?

15. Kehitättekö parhaillaan avustustoimintaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa?

Kyllä

Ei

16. Miten kehitätte avustustoimintaa?

17. Miten hyvinvointialueuudistus vaikutti kuntanne avustustoimintaan?

Hyvinvointialueille suunnattu tiedonkeruulomake

Hyvinvointialueiden tuki yhdistyksille ja säätiöille

Arvoisa vastaaja,

kiitos, että olet vastaamassa oikeusministeriön tilaamaan selvitykseen kuntien ja hyvinvointialueiden järjestöille, säätiöille, yhdistyksille ja yhteisöille myöntämästä tuesta.

Tietopyynnön avulla saadaan kansallisesti mahdollisimman luotettava kuva todellisista tukimääristä ja -käytännöistä. Samalla selvitetään keinoja, joilla avustustiedon tietoprosesseja voidaan parantaa kansallisella tasolla. Selvitys valmistuu syksyllä 2025 ja on osa kansalaisjärjestöstrategian toimeenpanoa.

Tässä kyselyssä pyydämme tietoja hyvinvointialueenne vuonna 2024 myöntämistä suorista, rahallisista tuista sekä epäsuorista tuista (esim. tilat) sekä avustustoiminnan prosesseista ja kehittämisestä. Lisäksi selvitystyötä auttaa, jos pystytte toimittamaan oman koosteenne avustuksista sellaisessa muodossa, kuin itse sitä avustustoiminnan seurannassa käytätte (esim. excel tai muu dokumentti).

Vastaukset kysymykseen 4 (avustusten määrät) voivat olla tunnistettavissa hyvinvointialuekohtaisesti. Muiden kysymysten vastaukset anonymisoidaan, eikä yksittäisen vastaajan tai hyvinvointialueen vastaus ole tunnistettavissa.

Tietoa hyödynnetään oikeusministeriön tilaaman selvitystyön toteuttamisessa. Lisäksi tutkimusaineisto arkistoidaan kolmen vuoden määräajaksi MDI:lle ja sitä tarjotaan suomalaisille korkeakouluille tutkimus-, opiskelu- ja opinnäytekäyttöön. Mikäli haluat lisätietoja tietojen käsittelystä tai käytöstä, ota yhteyttä alla olevaan yhteyshenkilöön.

Selvityksen toteuttaa konsulttitoimisto MDI, joka on sitoutunut noudattamaan tutkimustoiminnassaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä ohjeita.

Lisäkysymyksiin vastaa mielellään MDI:n asiantuntija Samuli Manu, samuli.manu@mdi.fi

Vastaathan kyselyyn 30.5.2025 mennessä. Kiitos!

1. Hyvinvointialue

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Pirkanmaan hyvinvointialue, Päijät-Hämeen hyvinvointialue, Kymenlaakson hyvinvointialue, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Savon hyvinvointialue, Pohjois-Savon hyvinvointialue, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan hyvinvointialue, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Lapin hyvinvointialue, Helsingin kaupunki

2. Minkä palvelualueiden osalta vastaat?

Erikoissairaanhoido

Hallinto- ja tukipalvelut

lääkäiden sosiaalipalvelut

Lastensuojelun, lapsiperheiden ja perheoikeudelliset sosiaalipalvelut

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut

Muu sosiaali- ja terveystoiminta pl. hyte

Pelastustoimi

Perustason vuodeosastohoito

Perusterveydenhuollon avohoito

Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien palvelut

Suun terveydenhuollon palvelut

Vammaisten sosiaalipalvelut

3. Tarkenna halutessasi vastausta

Avustuksilla tarkoitetaan tässä hyvinvointialueen myöntämää vastikkeetonta tukea yleishyödylliseen tai yhteiskunnallisesti tärkeään tarkoitukseen.

Suora tuki on rahallista tukea, joka myönnetään esim. toiminta- tai projektivastuksina.

Välillinen tuki on esimerkiksi tilojen tai palveluiden tarjoamista ilmaiseksi tai alennetulla hinnalla.

Avustuksen saajalla tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta niin sanotun kolmannen sektorin yleishyödyllistä yhteisöä, joka palvelee asukkaita, mutta jonka toimintaa hyvinvointialue ei suoraan ohjaa.

Avustusluokat perustuvat hyvinvointialueiden palveluluokitukseen. Ne ovat samat, joita käytetään avustusten raportointiin valtiokonttorille osana hyvinvointialueiden talouskirjanpidon raportointia.

Palveluluokkien yksityiskohtaiset sisällöt löydät hyvinvointialueiden talousraportoinnin HVA-AURA-käsikirjasta.

4. Kuinka paljon rahallinen tuki yhdistyksille ja säätiöille oli yhteensä vuonna 2024?

Merkitse 0, jos palvelualue ei jakanut avustuksia.

Jos et tiedä, jätä kenttä avoimeksi.

Erikoissairaanhoido

Hallinto- ja tukipalvelut

lääkäiden sosiaalipalvelut

Lastensuojelun, lapsiperheiden ja perheoikeudelliset sosiaalipalvelut

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut

Muu sosiaali- ja terveystoiminta pl. hyte

Pelastustoimi

Perustason vuodeosastohoito

Perusterveydenhuollon avohoito

Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien palvelut

Suun terveydenhuollon palvelut

Vammaisten sosiaalipalvelut

5. Perustuuko antamasi tieto

Arvioon

Määrärahapäätösten perusteella laskettuun tietoon

Myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon

Taloushallinnon kirjanpidon mukaiseen tietoon

Muuhun tietoon, mihin?

6. Tarkempi tieto myönnetyistä avustuksista

Jos mahdollista, liitä alle oma koontinne avustusten määristä esim. xls- tai pdf-tiedostona. Tarkistathan, ettei tiedosto sisällä henkilötietoja.

7. Kuinka iso osa edellä mainituista avustuksista menee eri toimijatyypeille? Arvioi prosenttiosuuksina.

- Rekisteröidyt yhdistykset
- Rekisteröimättömät yhdistykset
- Rekisteröidyt säätiöt
- Muut yleishyödylliset yhteisöt (esim. osk, oy, srk)
- Yksittäiset asukkaat tai toimijaryhmät

8. Perustuuko tieto

- Asiantuntija-arvioon
- Myöntöpäätösten perusteella laskettuun tietoon
- Taloushallinnon mukaiseen tietoon
- Muuhun tietoon, mihin?

9. Tarjoatteko järjestöille ja säätiöille epäsuoraa tukea?

	Usein	Jonkin verran	Harvoin	Ei koskaan
Maksuttomat tai alennetulla hinnalla tarjottavat tilat				
Hyvinvointialueen välineistön käyttö (esim. toimisto, tapahtumien välineet ja laitteet)				
Markkinointi ja tiedotus hyvinvointialueen kanavissa				
Markkinointi ja tiedotus ulkopuolisissa kanavissa				
Neuvonta tai asiantuntijatuki				
Logistiikka- tai kuljetusapu				
Muu, mikä?				

10. Oletteko arvioineet epäsuoran tuen rahallista suuruutta tai sen taloudellisia vaikutuksia hyvinvointialueella? Jos kyllä, niin miten?

Avustuskäytännöt ja niiden kehittäminen

11. Onko hyvinvointialueenne avustusprosesseissa käytössä

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Hyvinvointialueen tavoitteisiin ja strategiaan perustuvat periaatteet avustustoimintaan ja avustusten kohdentamiseen			
Kirjalliset avustusehdot, -säännöt tai -ohjeet			
Avustusten hakemisen ja myöntämisen vuosikello tai -kalenteri			
Tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake			
Ei tunnistautumista vaativa sähköinen hakujärjestelmä tai -lomake			
Käytäntö esteellisyysääntöjen tarkastukseen			
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi hakijoille			
Käytännöt myönnettyjä avustuksia koskevien tietojen julkaisemiseksi asukkaille			
Käytännöt avustusten käytön raportointiin ja valvontaan			
Käytännöt avustusten vaikutusten arviointiin, seurantaan ja raportointiin			
Käytäntö, jolla seurataan hakijoiden muita saatuja avustuksia			

12. Teettekö yhteistyötä muiden tahojen kanssa avustusten suunnittelussa ja arvioinnissa tai kohdentamisessa ja myöntämisessä? Voit valita useita.

- Hyvinvointialueen eri palvelualueet
- Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet
- Alueellinen järjestöparlamentti tms.
- Alueen kunnat
- Maakunnan liitto
- Muut hyvinvointialueet
- ELY
- STEA
- Muu, mikä?
- Ei minkään

13. Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustusten hallinnoinnissa, avustusprosessissa ja avustusjärjestelmissä?

14. Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte avustustoiminnan ohjauksessa ja raportoinnissa suhteessa hyvinvointialueen tavoitteisiin ja tiedolla johtamiseen?

15. Kehitättekö parhaillaan avustustoimintaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa?

Kyllä

Ei

16. Miten kehitätte avustustoimintaa?

17. Miten hyvinvointialueuudistus vaikutti sosiaali-, terveys- ja hyte-alojen avustustoimintaan?

18. Yhteystiedot mahdollisia tarkentavia kysymyksiä varten.

Lähteet

- Arvonlisäverolaki 1501/1993. Finlex. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1993/1501>
- Haikari, J. (2021). Järjestöjen toimintaedellytykset sote-uudistuksessa: Tukea ja mal-
leja järjestöjen avustamiseen sote-Suomessa. Järjestöjen sote-muutostuki.
- Haikari, J. (2023). Järjestöavustukset kunnissa 2023 – Järjestöjen sote-muutos-
tuen kyselyn tulokset. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Järjestöjen
sote-muutostuki.
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS). (2023, 14.12.).
Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024–2026. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa:
https://www.hus.fi/sites/default/files/2024-05/tae-2024-yhtymakokous_0.pdf
- Helsingin kaupunki. Tytäryhteisöt. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/kaupungin-organisaatio/kaupunkikonserni/tytaryhteisot>
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue. (2025). Tilinpäätös 2024. Viitattu 25.9.2025. Saata-
vissa: https://www.omahame.fi/documents/680684/2650620/Kanta_Hameen_hyvinvointialue_Tilinpaatos_2024.pdf
- Suomen Kuntaliitto. (2023, 16.11.). Esitysmateriaali: Järjestöt, kunnat ja hyvinvoin-
tialueet kohti vuotta 2024 – mitä yhdyspinoilla tapahtuu? Viitattu 25.9.2025.
Saatavissa: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/esitysmateriaali_J%C3%A4rjest%C3%B6_yhdyspintafoorumi16.11.2023.pdf
- Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016. Finlex. Viitattu
25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161397>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023. Finlex.
Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/703>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Finlex. Viitattu
25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210612>
- Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014. Finlex. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917>
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Finlex. Viitattu 25.9.2025.
Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

- Lastensuojelun Keskusliitto. (2023, 6.6.). Perheet keskiöön! – Järjestöjen avustukset ja rahoitus. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <http://www.lskl.fi/perheetkeskioon>
- Lämsä, J., Mäenpää, P. & Holopainen, A. (2024). Kunnat urheilun tukena: Selvitys keskisuurten ja suurten kuntien toimintatavoista ja tukimuodoista organisoitulle urheilulle (KIHU Julkaisusarja 87). Huippu-urheilun instituutti KIHU. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2024_lms_kunnaturhe_sel56_46215.pdf
- Myönnettyjen avustusten raportti 2023–2024. (2024, 9.10.). Pohjois-Savon hyvinvointialue, Asiakaskokemusjaosto. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://pshva.oncloudos.com/kokous/2024594-6-136950.PDF>
- OECD 2024. Practical Guide for Policymakers on Protecting and Promoting Civic Space. OECD Public Governance Reviews. https://www.oecd.org/en/publications/practical-guide-for-policymakers-on-protecting-and-promoting-civic-space_6c908b48-en.html
- Oikeusministeriö. Kansalaisjärjestöstrategia. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/kansalaisjarjestostrategia>
- Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. (2022). Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.pirha.fi/documents/2739855/3739880/PSHPn+tilinpaatos+ja+toimintakertomus+2022.pdf>
- SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry. (2023, 13.6.). Miltä näyttää järjestöjen tilanne hyvinvointialueilla? Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.soste.fi/uutiset/milta-nayttaa-jarjestojen-tilanne-hyvinvointialueilla/>
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. (2023, 13.6.). Miltä näyttää järjestöjen tilanne hyvinvointialueilla? – Raportti kertoo järjestöavustusten ja yhteistyön tilanteen hyvinvointialueittain. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.soste.fi/uutiset/milta-nayttaa-jarjestojen-tilanne-hyvinvointialueilla-raportti-kertoo-jarjestoavustusten-ja-yhteistyon-tilanteen-hyvinvointialueittain>
- Säätiölaki 487/2015. Finlex. Viitattu 26.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/487>
- Tilastokeskus. (2023). S15 Kotitalouksia palvelevat voittoja tavoittelemattomat yhteisöt. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: https://stat.fi/fi/luokitukset/sectoriluokitus/sectoriluokitus_7_20230101/code/S15
- Tilastokeskus. (2023). Tiedon laatukriteerit ja mittaristo – soveltamisohje. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: https://stat.fi/media/uploads/org/tilastokeskus/tiedon-laatu/tiedon_laatukriteerien_soveltamisohje.pdf
- Tuloverolaki 1535/1992. Finlex. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1992/1535>
- Tutki avustuksia. Valtiokonttori. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.tutkihallintoa.fi/valtiovavustukset/>

- Valtiokonttori. (2025, 13.8.). Aloitustilaisuus 13.8.2025: Ostolaskutietojen toimitamisen pilotointi. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://cdn.valtiokonttori.fi/wordpress/2025/03/Aloitustilaisuus-13082025-Ostolaskutietojen-toimittamisen-pilotointi.pdf>
- Valtiokonttori. (2025, 19.9.). Kunta-AURA – talousraportoinnin käsikirja. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/kuntien-ja-kuntayhtymien-automaattisen-talousraportoinnin-kasikirja-aura>
- Valtiokonttori. HVA-AURA – talousraportoinnin käsikirja. Antopäivä 19.9.2025. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/hyvinvointialueiden-ja-hyvinvointiyhtymien-talousraportoinnin-kasikirja-hva-aura>
- Valtionavustuslaki 688/2001. Finlex. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/688>
- Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöstrategiasta (Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2024:20). Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165689>
- Valtionavustustyöryhmä. (2015). Valtionavustustyöryhmän mietintö (Valtiovarainministeriön julkaisuja 29/2015). Valtiovarainministeriö. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: https://tem.fi/documents/1410877/2768022/Valtionavustustyoryhman_mietinto.pdf
- Valtiovarainministeriö. (2023a). Valtionavustustoiminnan sanasto: 2. laajennettu laitos. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:33). Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-246-8>
- Valtiovarainministeriö. (2023b). Valtionavustusten hallinnoinnin perusteita ja hyviä käytäntöjä (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:62). Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165160/VM_2023_62.pdf
- Valtiovarainministeriö. (2024). Valtionavustustoiminnan tietojohtaminen ja vaikuttavuus: Toimintamalliopas valtionapuviranomaisten tueksi. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:6). Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165391>
- Valtiovarainministeriö & Valtiokonttori. (2025, 23.5.). Kunta-AURA – talousraportoinnin käsikirja (versio 3.4). Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://cdn.valtiokonttori.fi/wordpress/2020/04/Kunta-AURA-23.5.2025.pdf>
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha. (2023, 25.1.). Varha myönsi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveysalan järjestöille avustuksia 2,5 miljoonaa euroa. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.varha.fi/fi/ajankohtaista/varha-myonsi-hyvinvointialueen-sosiaali-ja-terveysalan-jarjestoille-avustuksia-25-miljoonaa-euroa>
- Verohallinto. (2022, 1.1.). Tuet ja avustukset arvonlisäverotuksessa. Verohallinto. Viitattu 25.9.2025. Saatavissa: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/105973/tuet-ja-avustukset-arvonlis%C3%A4verotuksessa/>

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-400-566-1 (PDF)